

Бібліотека

С@нцеСад

ЩОМІСЯЧНИЙ ПОРАДНИК

Виноград

Цей випуск журналу буде цікавим як досвідченим любителям, так і початківцям, які лише почали опановувати дивовижну справу виноградарства. І не дивно, що виноград завойовує все більше прихильників, адже ця ягода не лише смачна, а й надзвичайно корисна для всього організму: для схуднення, омолодження, підняття настрою, тону. Наш спецвипуск допоможе вам обрати найкращий сорт, навчить правильно саджати виноград, підживлювати, формувати куш, збирати та зберігати цілющі грона та отримувати максимум користі від корисних та надзвичайно смачних ягід.

Редакція журналу.

Зміст:

Сад мрії серед каміння.....	3 стор.
Такий різний виноград	6 стор.
Як обрати сорт винограду	9 стор.
Секрети багатого врожаю без зрошення.....	11 стор.
Майстер-клас від Івана Івановича Захаренка.....	15 стор.
Садимо виноград.....	17 стор.
В очікуванні дощу.....	17 стор.
За виноградне грона і до «Книги рекордів Гіннеса».....	19 стор.
Пропозиція виноградів	24 стор.
Формування та обрізування винограду	28 стор.
Куш на 5	32 стор.
Спеціалісти компанії «Сингента» радять	37 стор.
Зберігання винограду: від поля до столу	40 стор.
Захист від крадіїв урожаю	46 стор.
Спеціалісти компанії «БТУ-центр» радять.....	53 стор.
Підживлюємо виноград	55 стор.
Якщо виноград зголоднів	59 стор.
Підготовка винограду до зими	63 стор.
Подарунок Діоніса	66 стор.
Виноградна смакота на увесь рік	68 стор.
Напій сонця	69 стор.
Пропозиція чаїв з виноградом	71 стор.

УМОВИ ВИКОНАННЯ ЗАМОВЛЕННЯ:

1. Замовлення пересилаємо через відділення Укрпошти і Нової Пошти по всій Україні ЗА РАХУНОК ОТРИМУВАЧА.
2. **Замовлення просимо надсилати листом на адресу:** «СонцеСад», вул. Молодіжна, 11, с. Жорнівка, Києво-Святошинський р-н, Київська обл., 08143, або ел. пошту: sale_s-sad@ukr.net
3. Отримати додаткові консультації і зробити замовлення можна за телефонами: (044) 331 31 29; Київстар: (067) 409 80 90; (098) 441 61 21; Vodafone: (050) 410 74 40; (095) 888 37 27; Lifecell: (093) 743 40 44 з понеділка по суботу з 8.00 до 20.00 та на сайті: soncesad.com — цілодобово.
4. При замовленні на суму понад 1000 грн — знижка 5%.
5. За опрацювання замовлення кожної групи знімається збір в розмірі 19 грн.
6. Замовлення надсилаємо окремими групами:
 - А) РОЗСАДА СУНИЦІ В КАСЕТІ. Замовлення надсилаємо з 1 по 30 серпня.
 - Б) ЦИБУЛИНИ І КОРЕНЕВИЩА КВІТІВ. Замовлення надсилаємо з 15 вересня по 20 листопада. Амариліси і півонії надсилаємо окремою посилкою після 10 жовтня.
 - В) САДЖАНЦІ ПЛОДОВО-ЯГІДНИХ, ТРОЯНД. Замовлення надсилаємо з 15 жовтня по 20 листопада.
 - Г) КАРТОПЛЯ. Замовлення надсилаємо з 15 жовтня по 20 листопада.
 - Д) РОСЛИНИ В КОНТЕЙНЕРАХ. Рослини із закритою кореневою системою можна висаджувати, починаючи з ранньовесняного періоду до пізньої осені. Тому замовлення на контейнерні рослини надсилаємо протягом 5-10 днів з дня отримання до 15 листопада. КИМНАТНІ РОСЛИНИ в контейнерах пересилаємо тільки Новою поштою.
 - Е) КАВА, ЧАЙ, СПЕЦІЇ та ін. продукти. Замовлення надсилаємо протягом 10-15 днів з дня отримання замовлення. Чай, кави, спеції висилаються зі всіма товарами крім засобів захисту рослин та добрив. Товари з каталогу в цьому журналі можна замовляти до грудня 2019 року.
7. Оплата замовлення, тарифу за пересилку і за переказ грошей відбувається під час отримання посилки через відділення зв'язку Укрпошти та Нової Пошти по всій Україні. (Зберігання посилки у відділенні НП безкоштовно 5 днів. Потім за день зберігання посилки до 1 кг — 10 грн, до 30 кг — 20 грн, від 30 кг — 30 грн.)
8. Гарантуємо якість надісланого товару. Гарантія поширюється якщо:
 - 1) замовлення було отримане вами на складі перевізника не пізніше 5-ти днів з моменту повідомлення вас про надходження;
 - 2) на момент отримання посадковий матеріал був пошкоджений чи неякісний і, відповідно, не приживеться.
9. Скарги з фотографіями (з нашою біркою в кадрі) пошкодженого товару та фото накладної приймаються у письмовому вигляді листом чи на ел. пошту sale_s-sad@ukr.net, або на Viber (067) 230-97-01, згідно законодавства України, протягом 2-х тижнів із дня отримання замовлення. Перед тим, як надати фото, обов'язково зателефонуйте до нашого кол-центру та зафіксуйте звенення у оператора.
10. Замовлення товару чи каталогу означає вашу згоду на оброблення цього та наступних замовлень, подальше листування та інформування про продукцію, послуги ТМ «СонцеСад» та партнерів.

Ми залишаємо за собою право на:

*Невиконання замовлення у зв'язку з закінченням запасу даного товару;

*Формування замовлення на декілька посилок у зв'язку з виробничою необхідністю;

* Зміну ціни у зв'язку зі зміною тарифів пошти та з високою інфляцією.

САД МРІЇ серед каміння

БЕЗ ТРУДА НІ РИБКИ НЕ З'ЇСИ, НІ ГРОНА НЕ ВИРОСТИШ

«Нема неродючої землі, є ліниві господарі», – переконані Василь та Валентина Шамсудінові. Познайомилися ми з ними в Запоріжжі, на виставці «Золоте гроно-2018». Увагу привернув натовп, який щедрі господарі пригощали виноградом та персиками із власного саду. Та ще й у гості запрошували всіх бажаючих. Отож, їдемо на гостину у місто Вільнянськ.

Господарі стрічають нас радо, і вже дорогою до свого дому пан Василь розповідає про певні штрихи з автобіографії: «Моє ко-

ріння сягає Таджикистану. Прадід дожив до 143 років і був знаним виноградарем, певно, від нього мені й передалася любов до землі. Тато виїхав до України, служив в армії, потім тут закохався в маму і залишився жити».

Василь Шамсудінов тривалий час працював на залізниці, доробився до невеликого житла. Його сім'ї дали приміщення, яке колись було сараєм, а дбайливі господарі облаштували там оселю. Біля дому є трошки землі, кожен клаптик якої використовують із максимальною користю.

«Моєму Василю якби землі більше, то він удень і вночі працював би, – із-за спини чоловіка озивається дружина Валентина. – Інколи зайде увечері, сяде на

стілець і зітхає: «Ех, якби мені ліхтарик на лоба, то я ще попрацював би трошки».

А працювати нелегко. Навіть води із-під землі роздобути не мають змоги. На технічні потреби господарі дощову воду збирають, а для питної зробили щось на зразок величезної діжки з кришкою. Воду привозять машиною, закачують у ємність, а далі вже відрами беруть її на власні потреби. Господарі розповідають, що бурили свердловину, проте безрезультатно: вода далеко. Та й земля – тільки каміння. Визбирували його і виносили з подвір'я. Але і під камінням земля не го-диться для садіння, нічого на ній не виросло б, довелося з лісо-смуги більш родючої приносити, додавати органіку.

«Ми дуже близько живемо до залізничних колій, – провадить розмову далі пан Василь. – Нема і ста метрів, тому й каміння багато. Але це не біда, якимось упораємося, треба дякувати Богу за те, що маємо. Та й помічників не бракує: вся сім'я трудиться».

І справді: на цих кам'янистих клаптиках нема де розігнатися! Але й за таких умов господарям вдалося виростити сад їхньої мрії. Господар веде нас до саду: «Ось гляньте: який виноградник! Це – моя гордість! Перший кущ посадив ще 2010 року, нині ж маю

понад 120 кущів близько сімдесяти сортів. Тут є сорти: Вікторія, Аку-аку, Аркадія, Діва Марія, Шахерезада, Водограй, Ізюминка, Тимур, Рута, Надія Азос, Шахиня Ірану, Велез, Фестивальний, Руслан. Найбільше гроно було на винограді сорту Благівіст – приблизно чотири кілограми. Я дуже хотів посадити сорти Ягуар та Краса Балок. Багато про них чув, але знайти ніде не міг. Коли ж знайшов, то мав із ними клопіт. Ягуар дуже довго сидів на місці. Я його замульчував соломкою, через день поли-

вав, він і відійшов. Красу Балок придбав у Шмельова Олександра Феофановича, відомого земляка-виноградаря, дуже тішився, проте згодом кущик став пропадати: листя по краю пожовтіло, точка росту прив'яла. Я розрив кущ, обережно потягнув за стебло і воно легко піддалося. Я його поставив на три дні у воду. Потім пошкріб ножом корінь – а він живий. Стебло трохи засохло, тож зрізав до живого і на добу занурив у стимулятор росту, а потім знову виноград посадив. Поливав його через день, і пагін ожив».

«ВИНОГРАДОВІ» ПОРАДИ

Пан Василь щедрий на поради: «Надзвичайно важливим є мульчування. Оскільки воно сприяє затриманню вологи. Також крапля, коли падає на землю, просочується до низу і живитиме рослину, а не ділитиметься від удару на дрібніші, і разом зі спорами хвороботвірних грибків потраплятиме на лист, заражаючи рослину. До того ж мульча сприяє роботі головних агрономів ділянки – черв'яків.»

Розповідає і про своє ноу-хау – дренажну систему поливання: «Копаю ямку лопатою або буром приблизно 50–60 сантиметрів від винограду. Далі беру трубу (сотку), її довжина має бути сан-

тиметрів на 15–20 більшою за глибину ямки (щоб над землею видно було). У ній випилюю П-подібний отвір, або канавки. Трубу вставляю в ямку, отворами у бік куща, до половини засипаю щебенем дрібної фракції (він затримає вологу і попередить замулення системи). Землю довкола утрамбовую, а трубу накриваю пляшкою, щоб нічого зайвого не потрапило. Коли дуже спекотно, то під кущ, у ці ж ямки, раз на сімдесят днів даю по відру води».

Через цю систему господар не лише поливає, а й удобрює виноградні лози. А добрива готує самостійно.

Мульча – невід'ємна складова якісного урожаю. Вона перешкоджає потраплянню бруду та збудників хвороб на рослину під час дощу; зберігає дорогоцінну вологу та сприяє розмноженню черв'яків – найкращих помічників агрономів. Важливо залишати декілька листочків зі сонячної сторони, щоб вберегти ягоди від опіків. Біля кожного куща є дренажна система для поливу, котру від забруднення захищають пластиковими пляшками.

пастка та захисна сітка від ос

Окрім підживлення і поливання, виноград потребує ще й обрізування. «Але треба мати міру, – застерігає виноградар. – З кущем сорту Лора я перестарався: тепер від сонця грона прикриваю тканиною». Восени Василь Шамсудінов дбайливо готує лозу до зимівлі: обчищає рукою або обтесує щіткою для металу верхній відмерлий шар кори. Потім дезінфікує мідним купоросом. Це вберігає лозу від шкідників на наступний сезон. Проте найбільша біда, як запевняє господар, – шершні та оси: «Сорт Вікінг довелося через них ледь достиглим збирати. На решту вже купив спеціальні мішечки, та й вони не завжди рятують. Роблю і пастки-приманки – банки від варення з водою ставлю між кущами та на шпалери».

Маючи уже велику колекцію сортів, добрий господар не зупиняється. Планує ще посадити рожевий виноград. Каже, що на нього більший попит на ринку. Хоча і зізнається, що більше любить роздавати плоди із власного саду, ніж продавати: «Коли даруєш людині результати своєї праці – це найбільше задоволення. На душі весе-

ліше й тепліше стає, такого відчуття від продажу нема».

Пані Валентина іноді роздає виноград навіть у електричці, тому й на ринок уже їхати не має з чим: «Сидить у вагоні електрички дідусь чи бабуса, яким пенсії на прожиття бракує, а про ласощі й годі говорити. Пригощу їх виноградиком чи тим, що ще в сумці маю. Хай їдять на здоров'я!» – ніяковіє господиня.

Василь Шамсудінов із рослинами має особливі стосунки: «Як восени чи навесні щось не посаджу – здається, що хворий стаю. Рослини чи дерева,

виноград, пошкоджений осами

Авторське добриво для найбільших грон:

Збродити в діжці коров'як, азотні добрива, листя та траву. Суміш розвести з розрахунку відро добрива на два-три відра води. Готовий розчин пан господар заливає у дренажні ямки за два тижні перед цвітінням винограду та вдруге, коли вже зав'язалися ягоди розміром із горошину. Це стимулює збільшення маси грона та ягід.

як людина, живі. Коли листочок зів'яв чи пожовтів, то треба або напоїти рослину, або полікувати. Садячи щось, розмовляю з кожним пагоном, прошу, щоб прийнявся, тишив урожаєм. У цей період мене ніхто не турбує, я наодинці з рослиною».

Окрім винограду, пан Василь вирощує дерева: не лише звичайні груші чи яблуні, а й експериментує з екзотичними рослинами.

На запитання, звідки має такі глибокі знання із догляду за садом, відповідає щиро: «Не маю агрономічної освіти. Знання почерпнув із книг. На пенсії багато часу маю для читання. Особливо пригодилися праці Курдюмова. Книг цього автора маю багато. Також мав доброго наставника Анатолія Забалду, який багато навчив мене. Я люблю спілкуватися з досвідченими людьми, звісно, частіше доводиться розмовляти телефоном, а хотів би за чашечкою чаю».

Єдине, чим переймається пан Василь, – це брак місця для саду. Але сподівається, що якщо маєш мрію і бажання її здійснити, то з'являться можливості та сили. Куштуючи смачні й ароматні плоди праці сім'ї Шамсудінових, розумієш, що навіть серед каміння можна виплести чудовий і багатий сад.

Ірина СИДОРЕНКО

Людмила Герус

старший науковий співробітник відділу селекції, генетики та ампелографії ННЦ "ІВіВ ім. В. Є. Таїрова", кандидат сільськогосподарських наук,

Ірина Ковальова

зав. відділом селекції, генетики та ампелографії ННЦ "ІВіВ ім. В. Є. Таїрова", кандидат сільськогосподарських наук

Такий різний ВИНОГРАД

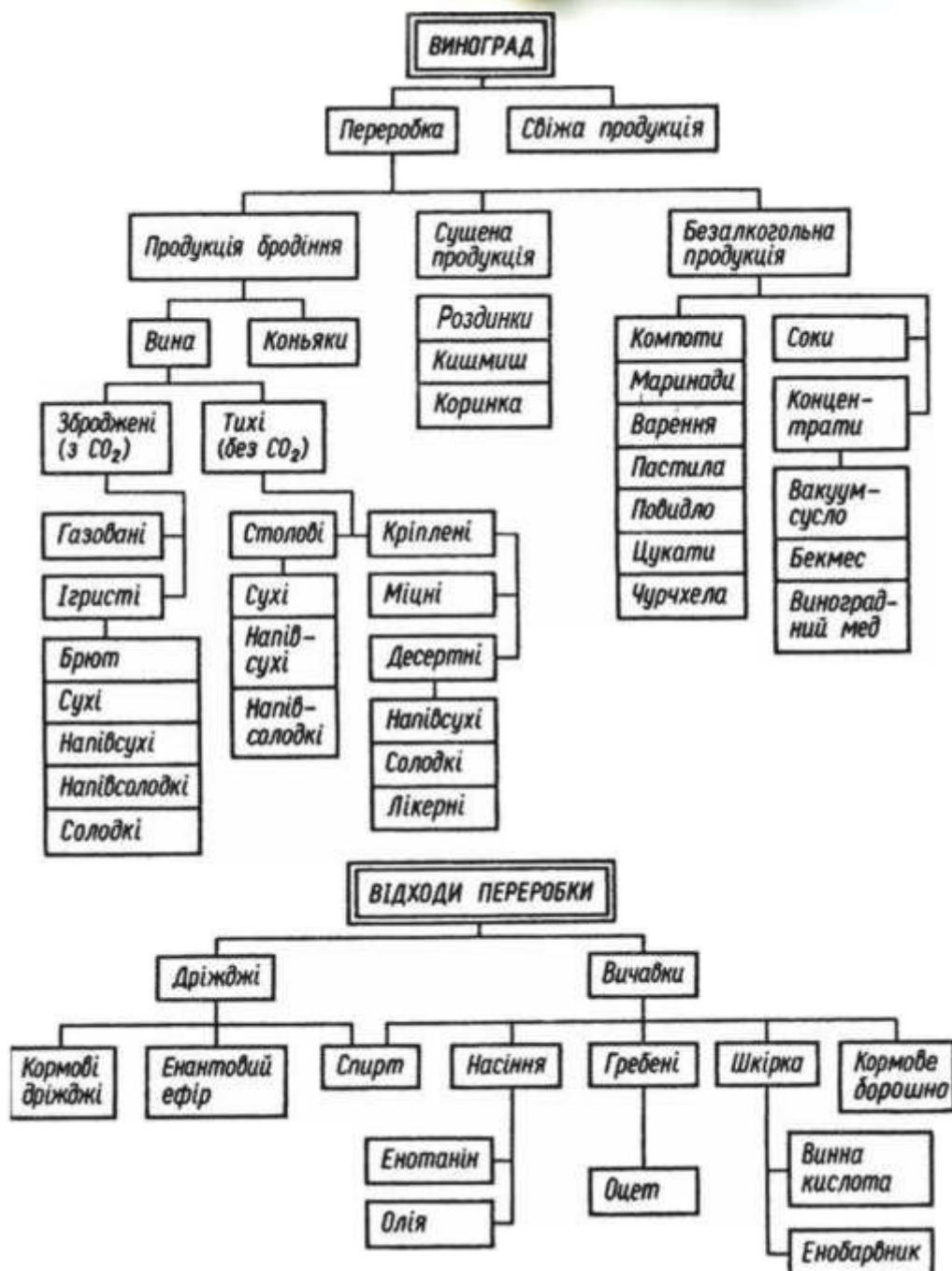
Виноград – одна з найдавніших культур. За різними оцінками, у світі налічується не менше десяти, а то й 20 тисяч його сортів.

Відповідно до призначення (використання), виділяють **ТРИ ГРУПИ** – столові (зокрема кишмишні), технічні та підщепні сорти.

СТОЛОВІ СОРТИ використовують для споживання свіжими. Virізняться нарядним гроном, великою ягодою, гармонійним смаком.

ТЕХНІЧНІ СОРТИ мають більш насичений смак завдяки більшій концентрації цукрів та кислот у соці. Здебільшого їх переробляють на вино та коньяк, а також готують різноманітні соки, варення тощо.

Третій напрям використання – це **ПІДЩЕПНІ СОРТИ**. Американські сорти винограду стійкі проти філоксери завдяки унікальному механізму захисту – уражені тканини ізолюються від здорових сполучною тканиною. Тому їх і використовують як підщепи до європейських сортів. Така рослина отримує всі якісні характеристики європейського сорту та стійкість проти філоксери, як американські види.

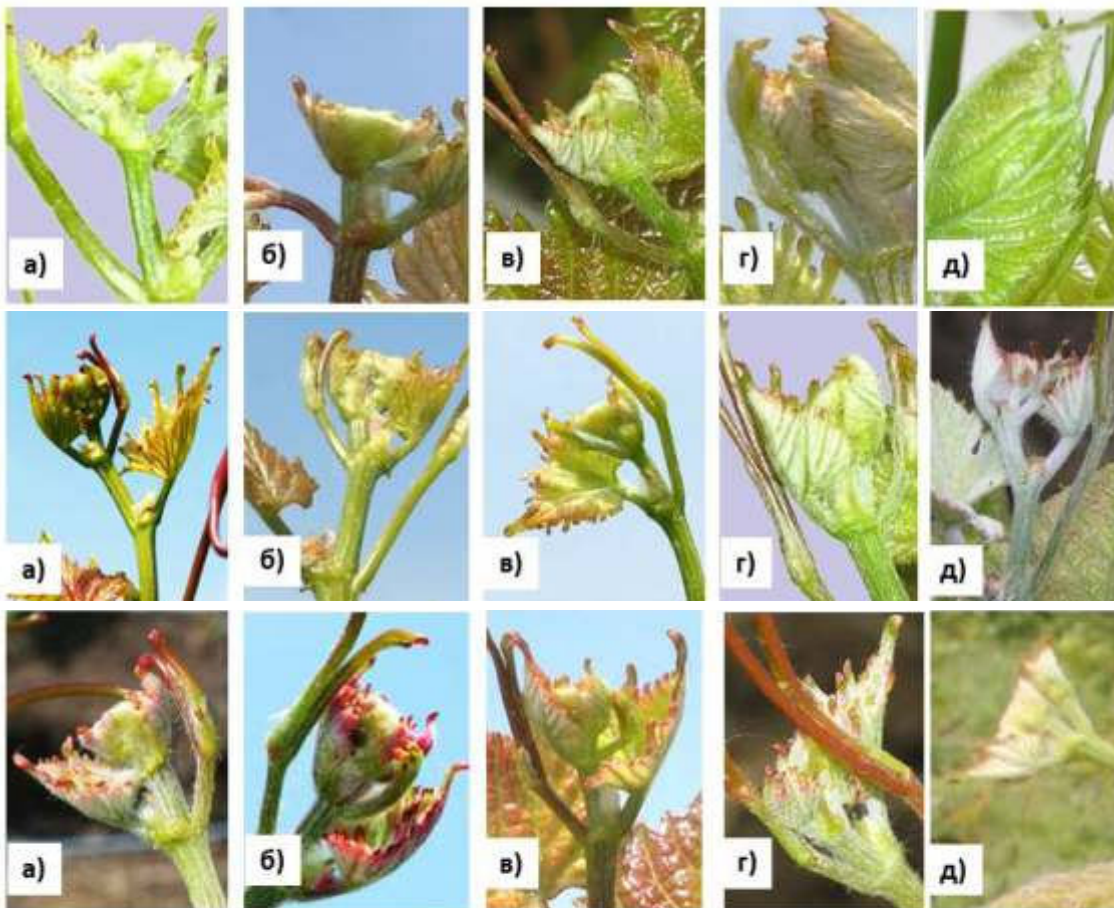

Сьогодні багато виноградників закладено щепленими саджанцями. Механізм процесу щеплення полягає в утворенні «раневої тканини» – калусу, котра зв'язує дві рослини в один цілий організм, зберігаючи всі властивості й підщепи, й прищепи. Здатність утворювати та добре диференціювати калус називається зрощуванням, а вплив підщепи на життєздатність та показники продуктивності щепленого сорту – афінітетом.

За умови достатнього зрощування та доброго афінітету підщепний сорт позитивно впливає на урожайність, масу грона, величину ягоди та загальний розвиток куща.

Різноманіття коронкок

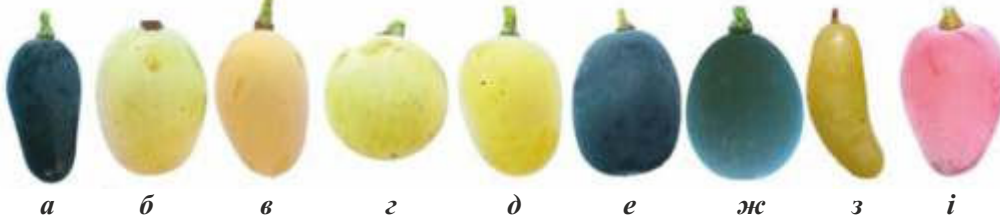
Кожен сорт має свої унікальні властивості:

Різноманіття форм ягід та листків

Форма листової пластини

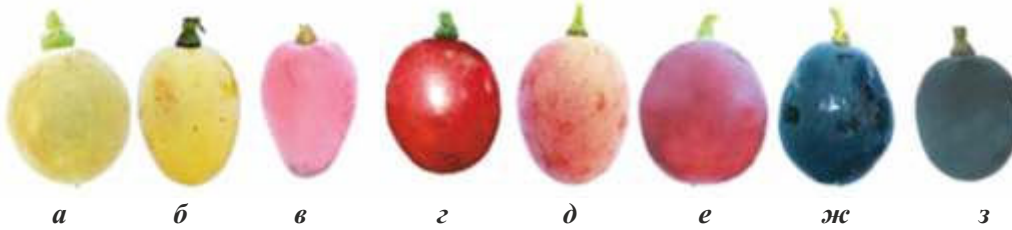
- а) округла
- б) серцеподібна
- в) ниркоподібна
- г) п'ятикутна
- д) дельтоподібна (клиноподібна)

Ягода: за формою

- а) видовжена
- б) овальна
- в) видовжено-овальна
- г) кругла
- д) яйцеподібна
- е) циліндрична
- ж) обернено-яйцеподібна
- з) рогоподібна
- і) видовжено-яйцеподібна

Різноманіття сортів винограду за кольором ягоди

Ягода: за кольором

- а) жовто-зелена
- б) янтарно-біла
- в) рожева
- г) червона
- д) червоно-фіолетова
- е) рожево-фіолетова
- ж) синьо-чорна
- з) чорна

Щодо смаку, то виділяють дві групи – з простим смаком та ароматні. Ароматні поділяють на мускатні, ізабельні, чаушині, цитронні та мускатно-цитронні. Проявляються вони також по-різному. Наприклад, мускатний – від тонкого класичного до парфумерного чи мускусного. Ізабельний – від

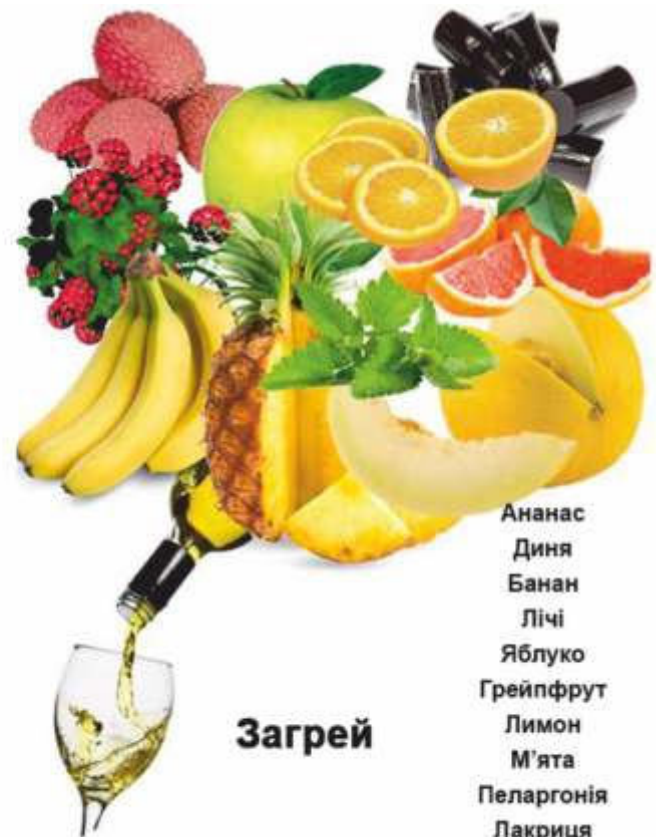
легкого полуничного, ананасно-динного до насиченого смаку полуничного варення.

Ось, наприклад, різні смаки, які проявляються у вині нових сортів Загрей та Одеський жемчуг. Тут і ананас, і ківі, і кріп тощо.

**Одеський
жемчуг**

Малина
Ірис
Сухофрукти
Чайна троянда
Бузок
Барбарис
Лаванда

Загрей

Ананас
Диня
Банан
Лічі
Яблуко
Грейпфрут
Лимон
М'ята
Пеларгонія
Лакриця

Насамкінець – про адаптивність винограду, тобто властивість пристосовуватися до хвороб, морозів та інших несприятливих факторів. За останні десятиліття створено сорти, які витримують до 35 градусів морозу, можуть співіснувати поруч із поширеними хворобами без втрати урожаю та його якості тощо. Це сорти Прейрі Стар, Маркетт, Юпітер.

На ринку завжди цінували виноград без насіння – кишмиш. Селекція в цьому напрямі дуже активно розвивається.

Олена Кузьменко,
кандидат
сільськогосподар-
ських наук

Наталія Гетьман,
старший науковий
співробітник
Інституту олійних
культур НААН
м. Запоріжжя

Як обрати сорт ВІНОГРАДУ?

ВІНОГРАД – багаторічна високорентабельна культура, яка десятиліттями здатна давати високоякісні грона, ягоди яких вражають формою, смаком та ароматом. Отож, вибір сорту має надважливе значення.

Кожен сорт винограду має свої біологічні особливості: термін достигання, стійкість до несприятливих умов середовища (мороз, засуха, солонцюватість ґрунтів тощо), хвороб та шкідників, якісні та кількісні показники врожаю.

Насамперед, вибираючи сорт, треба враховувати теплозабезпеченість місцевості, тобто суму активних температур.

Сума активних температур – це температура повітря, більша за біологічний мінімум (для винограду – $+10^{\circ}\text{C}$ і вище) протягом усього періоду вегетації. Підраховується як сума середньодобових температур повітря за весь період, доки ці температури перевищують показник $+10^{\circ}\text{C}$.

Сума активних температур є показником наявних ресурсів тепла і визначає можливість достигання сортів винограду в окремо взятому регіоні. В Україні сума активних температур, більших за 10°C , коливається від 1600°C на півночі до $3800\text{--}3900^{\circ}\text{C}$ на півдні. Якщо на півдні Запорізької, Херсонської областей сума активних температур сягає $3400\text{--}3500^{\circ}\text{C}$, то в цій місцевості можливо вирощувати сорти від ранніх до пізніх термінів достигання, водночас на півночі України рекомендують висаджувати ранні сорти. Для дозрівання сорти різних термінів достигання потребують такої суми активних температур:

- раннього терміну достигання – $2400\text{--}2500^{\circ}\text{C}$;

- середнього терміну достигання – $2800\text{--}2900^{\circ}\text{C}$;
- пізнього терміну достигання – понад 3100°C .

Останні роки характеризуються значним потеплінням клімату й культура винограду поширюється більше в північних і північно-західних областях, де сума активних температур становить $2700\text{--}2900^{\circ}\text{C}$, але в цих місцевостях під час садіння винограду слід враховувати експозицію ділянки та використовувати сорти раннього та середнього термінів достигання з обов'язковим укриттям кущів винограду на зиму.

Термін достигання або тривалість вегетаційного періоду – кількість днів від розпускання бруньок до повного достигання ягід. Сорти винограду за терміном достигання розподіляють на:

- **ранні** (105–125 діб): Кодрянка, Лівія, Преображенне, Флора, Аркадія, Дунав;
- **середні** (125–145 діб): Августин, Кишмиш променистий, Кеша, Подарунок Запоріжжя, Оригінал, Страшенський, Талісман;

• **середньопізні** (145–155 діб): Молдова, Таїр, Русмол, Італія.

Кожен сорт винограду має свої конкретні вимоги до комплексу екологічних умов, зокрема до несприятливих факторів зими (коливання температури, обмерзання тощо).

Під час вибору сортів треба звернути увагу на **ступінь морозостійкості**. За ступенем морозостійкості сорти винограду поділяють на три групи:

• **відносно морозостійкі** (-24 -25°C): Молдова, Августин, Оригінал, Русмол;

• **середньоморозостійкі** (-22 -23°C): Кеша, Аркадія, Академік, Лівія, Флора, Подарунок Запоріжжя, Страшенський;

• **слабоморозостійкі** (-21 -22°C): Кишмиш променистий, Конвалія, Преображенне.

Найбільшу шкоду винограду завдають зимові морози. Для зменшення їхнього впливу садіть виноград на рівнині та пологих південних, південно-західних і західних схилах.

Останніми роками вчені вивели сорти, у яких поєднуються стійкість до низької температури, підвищена стійкість проти хвороб і з одночасно високою якістю ягід: Академік, Кишмиш таїровський, Кардишах, Одисей, Ланжерон.

Щорічно на виноградних насадженнях спостерігається суттєвий недобір врожаю внаслідок пошкодження кущів численними грибковими хворобами, які призводять до часткової втрати листової поверхні та порушення нормального перебігу фізіологічних процесів. Тому, вибираючи сорт, приділіть увагу стійкості сорту до збудників хвороб.

Виноградарі-аматори часто вважають, що, висаджуючи сорти винограду, стійкі до хвороб, їх не доведеться обробляти, але це не так. Щоб кущі були здоровими та плодоносними, не слід повністю відмовлятися від хімічних обробок, навіть якщо сорти за характеристикою є комплексно-стійкими. Залежно від погодних умов конкретного року, треба проводити профілактичні обробки від двох до п'яти разів за сезон.

Для отримання виноградної продукції з високими показниками якості дотримуйтеся відповідності агроекологічних умов вирощування винограду вимогам цих сортів.

Сьогодні на ринку виноградних саджанців суттєво розширився асортимент як столових, так і технічних сортів винограду.

Столові сорти – це сорти винограду, які вирощують для споживання свіжими та які мають пишні грона з великими ягодами, щільною та хрусткою м'якоттю, ніжним ароматом та дивовижним смаком.

Технічні (або винні) сорти винограду – це сорти, які вирощують для переробки на соки та вина. Вони мають невеликі щільні грона, різного

кольору та смаку, соковиту м'якоть. Технічні сорти накопичують високу кількість цукрів (19,0–24,0 г/100 см³).

Щоб тішити Ваших рідних та близьких смачним, а головне – корисним, урожаєм якнайдовше, бажано садити сорти різних термінів досягання.

Виноград селекціонерів-любителей

В. Плясунов

Автор книги розповідає виноградарям-любителям про те, як вирощувати гібридні форми винограду та дає їх основні характеристики. Той, хто любить експериментувати на своїй присадибній ділянці, має придбати цю книгу, і тоді він отримає інформацію про унікальні сорти.

Виноград на присадибному і дачному участку

С. Микитенко

Автор ділиться з читачами своїм досвідом і знаннями вченого та практика. Брошура розрахована на виноградарів-любителів, професіоналів і на тих, хто лише мріє про виноград на присадибній ділянці. Все – від вибору ділянки, сорту до формування кущів, їх обрізки та збору і зберігання врожаю детально розписано в цій брошурі. Тут також йдеться про захист винограду від різних шкідників та хвороб і поради з домашнього виноробства.

Виноград. Практические советы по выращиванию

Курдюмов Н. И.

Ця книга – найкращий довідник для початківців-виноградарів, оскільки написана дачником-практиком, який створив власний виноградник з нуля. На сторінках він ділиться секретами створення розумного виноградника, який регулярно плодоноситиме і не вимагатиме великих зусиль у догляді.

Виноград на дачному участку

**А. П. Терещенко,
Е. В. Терещенко**

Як обрати краще місце для неї, як правильно посадити саджанець, який сорт вибрати для раннього врожаю чи тривалого зберігання, для виготовлення вина чи виробництва соку, які основні правила обрізки і догляду за лозою, чим лікувати хворий кущ, як удобрювати землю, як приготувати вино чи виноградний оцет, як краще зберігати виноградний сік і в чому його користь. Про все це ви дізнаєтеся, придбавши цю брошуру.

СЕКРЕТИ БАГАТОГО УРОЖАЮ БЕЗ ЗРОШЕННЯ

Фермер із Приазов'я єдиний у регіоні заклав виноградник без зрошення і переконує, що за таких умов можна отримувати урожай по 20 тонн із гектара.

Запорізька область – унікальна територія для вирощування солодкої лози. Так стверджує досвідчений виноградар, фермер із Токмацького району Іван Захаренко. Чоловік віддав улюбленій справі понад три десятки років. Справжній авторитет серед виноградарів області, Іван Захаренко – єдиний серед них, хто вирощує лозу без поливання. Про особливості його унікального методу, а також минуле і перспективи виноградарства в Приазов'ї – у нашій розмові з досвідченим фермером.

– Іване Івановичу, минуле літо, як пригадую, було доволі посушливим у вашому регіоні. Як же в таких умовах обійтися без крапельного зрошення лози?

– Виноград – дуже сильна рослина. Він росте й милує око за всяких умов. Наприклад, минулого сезону дощів у нашому регіоні не було протягом 75 днів. А наш виноград витримав посуху. Тому на форумах зазвичай не погоджуюся з тими, які стверджують, що лоза обов'язково потребує поливання і стимуляторів росту.

Наша родина вирощує виноград на богарі, без зрошення. Ми його не поливаємо й дуже мало підживлюємо. Незважаючи на це, отримуємо щедрий урожай. Якщо намагатися за всяку ціну виростити грона рекордної величини чи ваги, коли «хімія» ллється без міри, цими ягодами можна отруїтися. А наш виноград має значно кращі смакові властивості, а головне – більш корисний.

Виноград небезпідставно вважають посухостійкою культурою. Його так споконвіку вирощували в місцевостях із обмеженою кількістю атмосферних опадів в умовах високої температури вегетаційного періоду. Ось, наприклад, візьмімо ті регіони, з яких дійшов до нас виноград. Яке зрошення може бути в горах чи пісках Середньої Азії?

Коренева система винограду вражає, довголіття також. Якщо за ним доглядати, він плодоноситиме не десятки, а сотні років. У Швейцарії, для прикладу, є кущ винограду, якому 300 років. Це офіційно зареєстровано, і він плодоносить. За цим кущем доглядають, обрізають його, з плодів виготовляють дуже дороге вино. Ще є, наприклад, кущ винограду, який накриває гектар площі. Або ж сам виноград росте на горі, а його корені простягаються на кілометр, аж до джерела біля підніжжя гори. Рости він може будьде, навіть на камінні, а плодоноситиме за умови дбайливого догляду.

– Що означає вирощувати солодку лозу на богарі? Розкажіть про цю технологію.

– Ми бурами під саджанці робимо в глині ями діаметром 200 та завглибшки 600 міліметрів. Виходить така своєрідна ванночка, що зберігає і не

Виноград Світланка

випускає воду. Першого року ми багато поливаємо насадження, не менше п'яти-шести разів за літо, щоб дати можливість кущу прижитися. На кожен саджанець – не менше семи літрів води за одне поливання. Цього досить, щоб прижилася коренева система. Наступного року не поливаємо виноград – збираємо зимову вологу. В міжряддях застосовуємо щільовання, глибоке розпушування, культивування. На нашому винограднику трави нема,

Важливо тримати міжряддя у чистоті, оскільки небажані рослини будуть конкурувати з виноградом за вологу.

Навіть без поливу і при кількомісячній посусі можна отримати щедрий врожай.

бо вона поглинає дуже багато вологи, таким чином «обкрадаючи» виноград. Ми посадили виноград досить густо: по три саджанці на метр, тобто 1300 саджанців на гектар, таким чином зменшивши навантаження на кущ. Завдяки цьому сподіваємося отримати до десяти кілограмів ягід із куща.

Мінеральні добрива вносимо раз на три роки. Норма – 200–300 кілограмів на гектар. Виноградник закладено на суглинку, а це тяжкі землі для обробітку. Однак глина за мільйони років назбирала в собі стільки поживних речовин! Там усе є, проте в недоступній для рослин формі. Ми подаємо туди кисень і вологу. Корені рослин мають змогу туди дотягнутися, і рослини отримують усі необхідні живильні речовини.

– Через скільки років після садіння винограду можна чекати врожаю?

– При крапельному зрошенні – через рік-два. А за нашою методикою – через чотири-п'ять років. Ми вже цього року розраховуємо отримати врожай

не менше 20 тонн із гектара. Минулого сезону було близько 12 тонн. Через те, що два з половиною місяці не було дощу, приблизно 15 відсотків урожаю довелося зрізати під час достигання, щоб зменшити навантаження на кущ.

– На зиму кущі накриваєте?

– Без цього аж ніяк. У нас, у Приазов'ї, дуже непередбачувана погода. Можна лягти спати при температурі +20°, а вранці прокинутися при -15°. До того ж узимку тут мало снігу й дуже сильні вітри, що шкодить рослинам ще більше, ніж мороз. Тому не ризикуємо й восени одразу після обрізування прикопуємо лозу. До весни її не чіпаємо. А у квітні відкриваємо та підв'язуємо.

– Яка загалом ситуація з розвитком виноградарства в регіоні? Чи є потенціал?

– Наш край колись був виноградним у повному розумінні цього слова. Ще до середини 1990-х рр. на території лише одного Токмацького району було 20 колгоспів, де вирощували близько

2000 гектарів солодкої лози. Консервні заводи були в Бердянську, Токмаці, Мелітополі, Приморську. Сьогодні все знищено. У нашому районі виноградників залишилося щонайбільше 30 гектарів.

Сьогодні як велике досягнення чуємо про 80-відсоткову компенсацію вартості саджанців винограду, але який у ній сенс, якщо торік у нашій області викорчували близько 500 гектарів плантацій лози. Люди не мають де збувати продукцію. Однак потенціал маємо, і до того ж великий. Я вірю, що в майбутньому ситуація зміниться. Як і в те, що виноград – унікальна культура. Він смакує і свіжим, і сушеним, і як сік, вино, заміник цукру. Поки що на моєму винограднику ростуть лише столові сорти лози. Мрію назбирати грошей і посадити ділянку, де будуть тільки технічні сорти, які використовують для виготовлення вина. Донедавна цим славився Крим. А я хочу довести, що й у нашому регіоні вони можуть рости. Прагну створити нову історію виноградарства, не гіршу, ніж у Франції.

Розмовляла
Вікторія ВИШНЕВА

Виноград Тьомич

Мастер-клас від Івана Івановича

Наш виноградник розташовується на богарі. Тому потрібно приймати всі рішення дуже зважено, будь-який прорахунок може істотно знизити врожаї. Ми садимо на 1 га 3300 саджанців також надто не навантажуюмо кущі врожаєм. Так і виходимо на заявлену врожайність – близько 20 тонн з гектара.

Процес садіння винограду у нас проходить в декілька етапів. Якість виконання кожного перевіряє наступний працівник. Таким чином зменшується ризик помилок.

1

Перший працівник робить ямку глибиною 60 см. Найефективніше це робити буром.

2 Наступна працівниця вибирає зайву землю і одночасно може проконтролювати глибину ямки. Якщо попередник виконав роботу неякісно, то мусить переробити. Коли з лункою все добре, розпочинається сама посадка. Зверніть увагу: спочатку «стовпчик» з коріння та субстрату кладуть обережно на руку. Потім опускають безпосередньо в лунку і засипають землею. Лише після цього руку можна витягти. Так ми впевнені, що саджанець посадили на правильну глибину і він не пошкодився.

3 Далі вже переходимо до поливу. Той, хто поливає, оцінює розмір лунки. Він вже орієнтується скільки води має поміститися. Коли більше води налилося чи менше, то це ж видно. Тоді виправляємо. Другий раз поллемо через три дні. Наступні поливи будуть днів через двадцять, залежно від погоди. Починаючи з третього поливу, сапою знімаємо з лунки засохлу земляну кірку. Так поступово лунка ставатиме мілкішою. Так доглядаємо лише молодий виноград.

Володимир Ласкавий,
кандидат
сільськогосподарських
наук, Інститут олійних
культур НААН,
м. Запоріжжя

Садимо виноград!

Виноград може рости на одному місці протягом кількох десятиліть. Однак довговічність, продуктивність та рентабельність виноградних насаджень залежить від того, наскільки кваліфіковано буде виконано заходи із закладання виноградників і догляду за ними.

Особливу увагу приділяють насамперед вибору земельної ділянки, передпосадковій підготовці ґрунту, добору й розміщенню сортів, якості садивного матеріалу, а також визначенню схеми садіння й системи ведення і формування кущів. Виноград можна висаджувати як восени, так і навесні. Для південних областей рекомендують садити восени –

наприкінці жовтня – на початку листопада, а для північних і західних – навесні, переважно у квітні, коли температура ґрунту на глибині залягання основних коренів становитиме 8–10°C.

Передусім треба визначити місце для того, щоб закласти виноградник. На присадибній ділянці бажано вибрати місце в південній, південно-західній частині експозиції, не загущене деревами. Найкращі ділянки на рівнині та пологих південних, південно-західних і західних схилах, на яких кущі краще освітлюються та обігріваються, ніж на східних та північних. Тут раніше досягає урожай, вища цукристість ягід, краще визріває лоза, рослини менше пошкоджуються пізніми весняними і ранніми осінніми приморозками. Треба звернути увагу й на глибину залягання ґрунтових вод, які мають бути не менше двох метрів від поверхні.

Для вирощування винограду використовують шпалерні опори, що сприяє доброму освітленню кущів, кращому використанню ними площі живлення. Вибираючи схему розміщення рядів і кущів у конкретних умовах, враховують комплекс біологічних і організаційних факторів. Серед біологічних факторів велике значення має сила росту кущів. Сильнорослі розміщують на більшій відстані один від одного, ніж середньо- і малорослі.

Особливу увагу слід приділити посадковому матеріалу. У зв'язку з поширенням філоксери, перевагу слід віддавати щепленим саджанцям, можливо висаджувати й кореневласні саджанці, але тих сортів, які відносно стійкі до філоксери (гібридні сорти). Саджанець повинен мати розвинену кореневу систему з однорічним приростом не менше 30–40 см із міцним коловим спаюванням щепи та підщепи. Довжина підземного штамба має

Молоді кущі потребують прискіпливого догляду під час всього періоду вегетації.

В ОЧІКУВАННІ ДОЩУ

Виноград – вологолюбна рослина, яка в пошуках води заглиблюється коренями в землю іноді на 10–20 метрів. Виноград добре росте на піщаних і кам'янистих ґрунтах, а іноді і на скелях саме завдяки такій «пошуковій» здатності.

Водночас виноград є посухостійким і може витримувати без поливання і дощу кілька місяців поспіль, однак це йому не на користь – листки випаровують більше вологи, ніж поглинають, тому втрачають тургор і в'януть, пагони сповільнюють ріст, ягоди погано зав'язуються. У заболочених місцях виноград також почувається недобре – коріння загниває, кущі не розвиваються і погано витримують зиму. Тож, дотримуймося правил золотієї середини:

1 Поливайте виноград приблизно раз на місяць, але рясно (10–20 л на один куш). Обов'язковим є поливання наприкінці листопада і на початку квітня (20–30 л під куш). Припиняють поливання за два-три тижні перед збором врожаю.

2 Під час поливання можна підживлювати рослину добривами, мінеральними або органічними.

3 Для збереження вологи в зоні розміщення коренів куща у спеку ґрунт навколо штамба можна замульчувати соломною, скошеною травою, листям або підручним матеріалом: плівкою, руберойдом, шифером тощо.

4 Найкраще для поливання використовувати заздалегідь вкопані шурфи – труби з отворами. Коли кущі винограду вступають у пору рясного плодоношення, можна провести систему крапельного зрошення, хоча для присадибного садівництва це може бути дорого і не вигідно.

Саджанець потрібно садити під прямим кутом і обов'язково по центру лунки.

бути 40–50 см, щоб коріння винограду не пошкодив мороз або йому не завдала шкоди посуха.

Перед садінням саджанці підрізують, залишаючи один сучок на два, три вічка та парафінують верхню частину саджанця, заздалегідь розтопивши парафін у воді. Після короточасного занурення у парафін (одна-дві секунди) саджанець охолоджують у воді. Підготовлені для садіння саджанці вимочують у воді не менше доби.

Добрий розвиток виноградних кущів забезпечує якісна передсадивна підготовка ґрунту, яка передбачає переміщення на глибину розповсюдження основної маси коренів (40–60 см) структурного ґрунту та добрив. Незалежно від рівня родючості ґрунту, в кожную посадкову ямку треба внести два-шість кілограмів перегною, 20–50 г калійної солі та 50–100 г суперфосфату або 150–200 г нітроамофоски. Викопуємо яму 60×60×60 см, на дно, до глибини садіння, насипаємо невеликим горбиком верхній родючий шар ґрунту, перемішаний із добре перепрілою гною або компостом.

Під час садіння саджанець розміщуємо в центрі ямки, а корені рівномірно розправляємо на горбику. Потім ямку до половини засипаємо пухким ґрунтом і заливаємо одним-двома відрами води. Якщо висаджувати навесні, після всмоктування в землю води ямку засипають повністю, а на верхівку саджанця насипають купку з пухкого ґрунту заввишки 15–20 см. Коли ж садити восени, то перед замерзанням ґрунту слід накрити саджанці землею, перед настанням сталих морозів їх накривають шаром ґрунту 20–30 см.

A young man with short brown hair, wearing a blue t-shirt with a graphic of a man in a hat and a parrot, stands in a vineyard. He is holding a very large, heavy bunch of red grapes with both hands. The background is filled with green grape leaves and other bunches of grapes hanging from the vines.

За виноградне гроно й до «Книги рекордів Гіннеса»

За досягненнями 22-річного виноградаря Руслана Панченка з цікавістю стежить уся Україна. А він активно займається селекцією, мріє вирощувати виноград у пробірках, гордо демонструє найбільші грона України та планує побити світовий рекорд.

Чи можливо у 22 роки стати знаним на всю Україну аграрієм? Звісно! Але треба докласти максимум зусиль. Як це зробив Руслан Русланович Панченко, мешканець

села Костянтинівки, що на Миколаївщині. Вже три роки поспіль до його стенда на Всеукраїнській виставці «Золоте гроно» вишиковуються черги: одні ласують смачними сонячними ягодам, інші просто фотографуються біля вражаючих ошатних грон і не розуміють, чому навколо збентеженого юнака зібралося так багато досвідчених виноградарів, які уважно стежать за кожним рухом і намагаються не проґавити жодного слова.

ДОСВІД ЗБИРАЄТЬСЯ ПО КРИХТІ

Починалося все 2012 року, коли Руслан Анатолійович, тато виноградаря, придбав саджанці сортів Шоколадний, Талісман, Пам'яті Негруля та Різамат. Доглядати за кущами заохотив і си-на-десятикласника. А потім повністю довірив йому мінівиноградник.

– Я з радістю перейняв усі турботи про виноград. Тато та мама мали своїх клопотів удо-сталъ. Меншій же сестрі Софійці догляду не доручиш. Її завдання – ласувати й обирати найсмачніші сорти, – пригадує молодий виноградар. – Тоді ми з татом багато знали про виноград: читали сучасну спеціалізовану літературу, переглядали майстер-класи в інтернеті. Але теорія – це одне, а на практиці виявилось все набагато складніше. Ми їздили до колег-виноградарів, щоб перейняти досвід. Більшість ділитися таємницями не дуже хотіла, прагнула продати продукцію, а не навчити конкурента. Однак мені пощастило

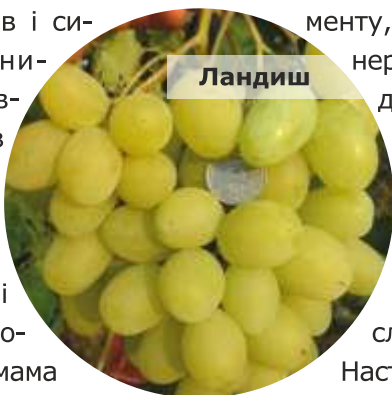
познайомитися з моїм вчителем та наставником – Юрієм Васильовичем Поповичем.

Саме він познайомив мене з усім розмаїттям виноградного асортименту, розповів про селекціонерів (українських та закордонних), напрямки їхньої роботи, переваги гібридних форм. Потім ми розмовляли на більш практичні теми: тонкощі укриття на зиму, захист рослин та догляд за ними.

Наставник дав навіть власні графіки обробки кущів, перелік препаратів та розповів, як їх чер-

гувати, щоб не було загрози резистентності, звикання. Завдяки його зусиллям, мені вдалося досягти нинішніх результатів.

Досвід колег надзвичайно важливий, оскільки вони знають усі особливості регіону: які добрива треба вносити і скільки, яких хвороб та шкідників слід особливо остерігатися. Для прикладу, на півдні виноград садять на глибину 25–30 см, на Київщині – 45–50 см. Оскільки на різних територіях рівень промерзання ґрунту кардинально відрізняється. Про ці тонкощі в книгах не прочитаєш, а виноградар-практик знає.

Ландиш

Виноградар разом зі своїм вчителем Юрієм Поповичем

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЬ СОТОК ДЛЯ ЗВЕРШЕНЬ

Перший рік життя сіянців

Сьогодні Руслан Панченко самостійно обробляє 35 соток, на яких росте близько 200 сортів і гібридних форм винограду, з яких одна половина – кореневласні, друга – прищеплені.

– Багато виноградарів переймається, що прищеплені рослини можуть пошкодитися в місці спайки, і сортові властивості буде втрачено. Особисто я переконаний: якщо правильно посадити кущ та вибрати ефективний спосіб формування, проблем із зимівлею виникнути не мало б, – пояснює пан Руслан. – Хоча слід визнати, що з прищепленими виноградами може

бути інший нюанс: через недостатні дані в паспорті сорту чи форми дуже важко підібрати вдалу підщепу. А коли підщепу не хоче товаришувати з гібридною формою чи сортом, про якісні показники говорити не доводиться.

У Миколаївському регіоні нема збудників філоксери, тому кореневласні сорти в безпеці. Також займаюся селекцією, маю близько 120 сіянців, а вона передбачає лише вирощування із зернятка. Експериментувати з прищеплюванням можна тільки після випробування. Тоді й підбирається оптимальна підщепу.

МАГІЯ СЕЛЕКЦІЇ

Багато вважає, що виведення нового сорту – це справжнє диво. Хоча сам селекціонер-початківець на це лише усміхається, бо знає: кожне диво – це результат багатьох років досліджень, місяців за книжками, вивчення досвіду колег та сотні недоспаних, сповнених нервів та переживань, ночей.

– Чорний кіготь – перша форма, про яку я заявив. Тепер ще маю декілька перспективних форм, проте про них говорити зарано, адже не пройшли перевірку, – без нотки пафосу, радше збентежено, зізнається пан Руслан. – У своїй селекційній практиці роблю ставку саме на пізні сорти. Працюючи над формою Чорний кіготь, я намагався створити виноград середньо-пізнього чи пізнього терміну достигання, стійкий до морозів та хвороб. Щоб початківець при мінімальних

навичках і знаннях міг виростити якісний багатий урожай. Вдалося чи ні, судити не мені. Проте результатом я задоволений.

Про процес створення нової форми Руслан Панченко розповідає із неабияким захопленням:

– Від природи виноград буває трьох типів цвітіння: жіночий, чоловічий та двостатевий. Останній найпопулярніший серед виноградарів, оскільки може сам себе запилювати, у гронах не спостерігається горошіння. Проте для селекції використовують сорти із жіночим типом цвітіння. Обране суцвіття, материнське, треба ізолювати.

Пан Руслан використовує два способи ізоляції: агроволокно та скляну тару. Для запилення треба взяти пилок із двостатевого сорту та штучно перенести на материнську форму, щоб передати генотип

Чорний кіготь

батька. Цей процес повторюють три-п'ять разів. Запилена квітка вже цього сезону дасть плоди, які на вигляд і смак геть не відрізнятимуться від материнського сорту, проте матимуть особливі кісточки, з яких виростуть сіянці. Це єдиний можливий шлях селекції.

ВИКОРЧУВАТИ НЕ МОЖНА ЛИШИТИ

Щоб форму можна було назвати перевіреною, треба за нею спостерігати близько чотирьох років. Якраз за цей час рослина набере сили, проявить усі отримані параметри від батьків.

Перевірка проходить буквально

но з першого року життя. Зокрема, перші три місяці сіянці не обробляють фунгіцидами. Хворі оїдіумом чи мільдью викорчуюють, за рештою спостерігають надалі. Наступний критерій – сила росту.

– Загалом рослини перевіряють за близько сорока параметрами: морозостійкість, урожайність, здатність витримувати урожай, коефіцієнт плодоношення тощо. Так відбирають найкращі з найкращих, – пояснює селекціонер. – У мене серед 40 гібридних форм лише одна може стати перспективною. Решта вибраковується. З-поміж перевірених сіянців можна брати лозу для щеплення з впевненістю в тому, що характеристики прищепи не зіпсуються, бо для молодших сіянців такий ризик цілком можливий.

Здається, – визнає пан Руслан, – в Україні виведено лише один сорт, решта – гібридні форми, які ще не перевірені. У нас просто дуже складна система дослідження, та й триває вона понад 15 років. За кордоном, зокрема і в Росії, це набагато простіше.

МІСІЯ «УРОЖАЙ»

БІО ЧИ ХІМІЯ. Нині дуже популярне все органічне. Пан Руслан теж практикував два роки вирощування винограду лише за допомогою біопрепаратів, але дійшов висновку, що це неможливо.

– На жаль, усі біопрепарати, якими я обробляв виноград, не досить ефективні в боротьбі зі шкідниками і хворобами, – визнає Панченко. – Я обробляю виноград засобами: Кабріо Топ, Хорус, Ридоміл Голд, Детройт і, залежно від обставин, Квадріс або Косайд. Ці препарати рятують кущі від буйволлоподібної цикадки і гронової листокруки, мільдю і оїдіуму, сірої гнилі, антракнозу та чорної плямистості.

ШКІДЛИВЕ СОНЦЕ. Проблемою для ягід також є сонячні опіки. Більшість виноградарів проявляє вищий пілотаж креативності та винахідливості: хтось за особливими схемами обрізає листя та пагони, хтось затіняє підручними засобами. На винограднику Панченка кожне гроно від небажаного знайомства з комахами та надмірним сонцем рятують спеціальні мішечки.

– Це, звісно, нелегко, – усміхається пан Руслан. – Треба на кожне гроно обережно натягнути спеціальний мішечок. А в мене понад двісті кущів. За день таку роботу не виконаєш. Якби, звичайно, затінити всі кущі італійською тіньовою сіткою, тоді опіків можна було б легко уникнути.

Атаман

Оріон

гібридні форми та орієнтуватися на реалізацію на північ України або ж за кордон, – радить пан Руслан.

– Мене рятують невеликі обсяги продукції. Проте спочатку теж було нелегко. Першими врожайми насолоджувалися самі й пригощали друзів та знайомих. А надалі доводилося якось викручуватися. Нині ягоди з мого виноградника можна придбати в супермаркетах і ресторанах Миколаєва. Також мені дуже поталанило домовитися про «експорт» до столиці.

У майбутньому Руслан Панченко планує закласти новий виноградник за новітньою схемою та власноруч розробленими шпалерами. Левову частку землі хоче виділити на селекційні роботи, решту – на удосконалення навичок у господарюванні.

ВРОДИЛО, А ЩО ДАЛІ?

Кожен аграрій мріє про максимально багатий і якісний урожай, який є де реалізувати.

– Усі, хто має великі площі виноградників, мають обрати дві-три

Монарх

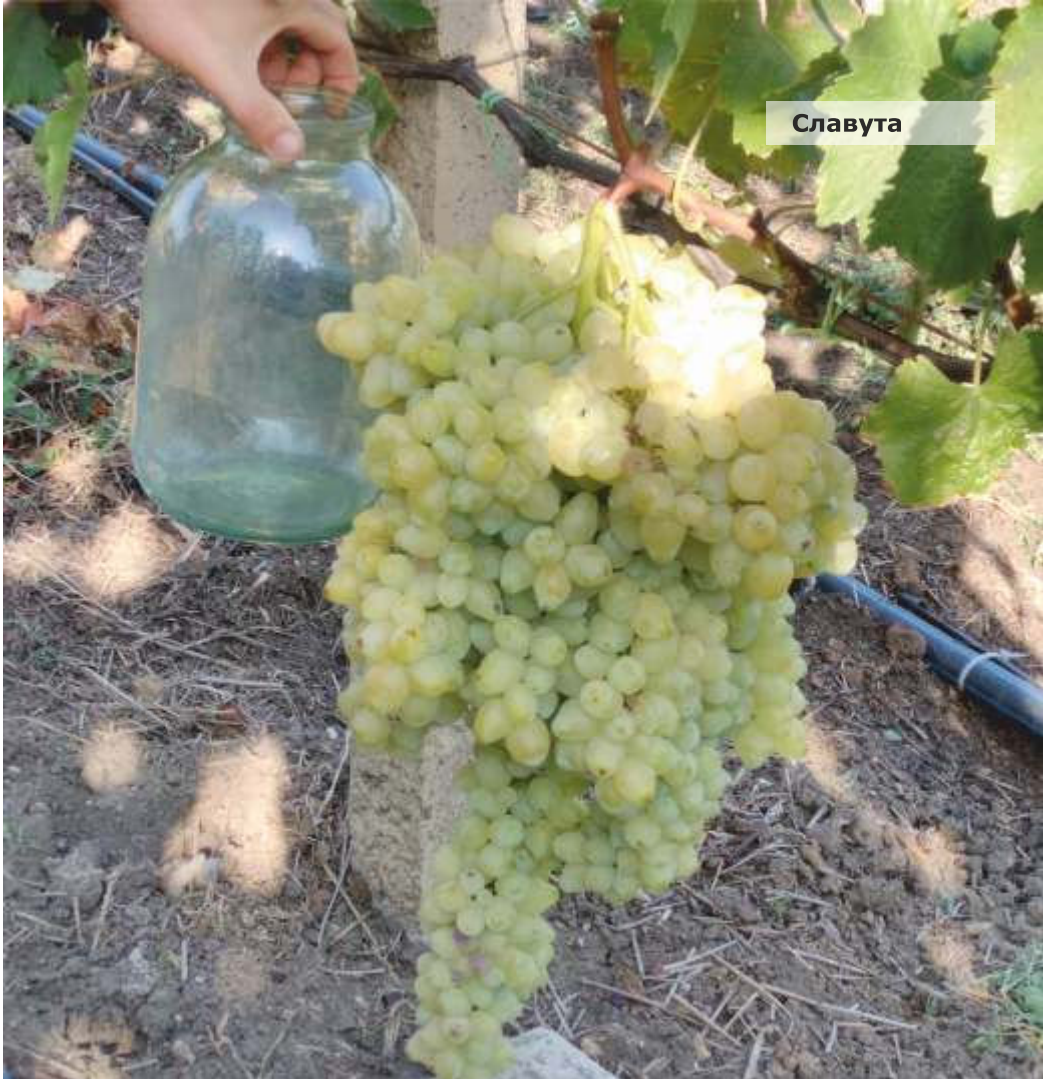
РЕКОРДИ, ЩО ВРАЖАЮТЬ

Хвалитися власними рекордами Руслан Панченко не поспішає, навпаки, намагається не акцентувати уваги на моментах, які зробили юнака з Костянтинівки, менеджера за освітою, відомим на всю Україну виноградарем-селекціонером.

– На жаль, часу на виставки я не маю. Три роки поспіль беру участь у «Золотому гроні». У 2016 році отримав нагороду «За найкращі показники білоягідного сорту винограду». У 2017-му мене нагородили кубком «За найбільше гроно винограду» (форма Славути, 6,770 кг) та за найкращі смакові властивості білоягідного сорту (форма Ландиш). У 2018 році із фестивалю додому привіз диплом за проведення майстер-класу та кубок і медаль за перемогу в номінації «Найкращий зразок винограду за величиною та нарядністю грона серед білоягідних сортів».

Не вважаю, що це найвищий щабель. Є ще до чого прагнути. Тим паче, що рекорд, записаний у книзі «Рекордів Гіннеса», становив 9 кг 398 грамів. Гадаю, його побити цілком реально.

Я не намагався навмисно виростити наймасивніше, найкрасивіше чи найсмачніше гроно. Для прикладу, найбільше гроно, яке привозив на виставку до Запоріжжя,

Славути

зрізав із молодого куща, що ріс на дуже бідній землі. Вважаю, що на розмір грона впливають тип підщепи, навантаження куща гронами та пагонами і, звісно, листкове та кореневе живлення. Для своїх рослин обираю живлення по листу, оскільки воно економічно вигідніше та результативніше.

Майбутнього аграрій не уявляє без винограду, з неймовірним захопленням розповідає, що дуже хотів би попрактикуватися у розмноженні винограду в лабораторії

(invitro) за абсолютної стерильності, в пробірках, без грама ґрунту. Така практика може відчинити нові двері для української виноградної селекційної справи.

Так, завдяки батьківським кущикам сонячної ягоди й бажанню Юрія Васильовича Поповича гідно підготувати молоде покоління аграріїв, Україна має Руслана Панченка – молодого, амбітного, готового до нових відкриттів селекціонера-виноградаря.

Ірина СИДОРЕНКО

Аркадія

Ризамат

Рошфор

Анюта

Виноград БРУНО

ІВН-84 — 89 грн за шт.

Ультраранній, ✱, 0,5-1,5 кг.
8-15 г. М'якоть соковита, хрустка, з фруктовим присмаком, подібним до сливи.

Виноград АТОС

ІВН-85 — 74 грн за шт.

Надранній, ✱, не схильний до горошіння. 0,7-1,5 кг.
12 г. М'якоть соковита, має мускатний присмак.

Виноград НЕЛЬСОН

ІВН-86 — 129 грн за шт.

Надранній, ✱, ✱, ✱, 0,6-1,4 кг. 12-15 г. М'якоть соковита, хрустка, солодка, з ароматом мускату.

Виноград ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ

ІВН-87 — 79 грн за шт.

Надранній, ✱, 0,8-1,2 кг. 10-14 г (окремі 20 г). М'якоть хрустка, соковита, солодка, ароматна.

Виноград ПОДАРОК НЕСВЯТАЯ

ІВН-88 — 79 грн за шт.

Надранній, ✱, ✱, щільні, масою 0,5-1 кг. 12 г. М'якоть хрустка, соковита, солодка, з ноткою мускату.

Виноград АКАДЕМІК

ІВН-76 — 99 грн за шт.

Ранній, ✱, ✱, масою 1 кг (окремі до 2-ох). 8-12 г, без кісточок. М'якоть солодка, соковита, з нотками шоколаду, мускату, вишні.

Виноград АРКАДІЯ

ІВН-16 — 69 грн за шт.

Ранній, ✱, ✱, ✱, 600-800 г, (окремі до 2 кг). до 10 г. М'якоть соковита, солодка, з легким мускатним ароматом.

Виноград ДОВГОЖДАННИЙ

ІВН-40 — 74 грн за шт.

Ранній, ✱, ✱, ✱, 500-800 г. Ягоди щільні, масою 8-9 г. М'якоть соковита, м'ясиста, ароматна.

Умовні позначення:

— хворобостійкий

— ягоди

— транспортабельний

— грона

— морозостійкий

Виноград БАЙКОНУР

ІВН-72 — 84 грн за шт.

Ранній, ✱, ✱, ✱, до 1 кг, довго висять, не втрачаючи товарних властивостей. до 16 г, не розтріскуються. М'якоть м'ясиста, соковита, солодка, з фруктовим ароматом.

Виноград ВЕЛЕС

ІВН-42 — 79 грн за шт.

Ранній, ✱, ✱, ✱, 0,9-1,7 кг (окремі до 3 кг). 4-5 г. М'якоть щільна, хрумка, з мускатним ароматом.

Виноград ІЛАРІЯ

ІВН-90 — 119 грн за шт.

Ранній, ❄️, схильний до перегрузки врожаєм. 🍷, товарні, 0,7 кг (окремі — понад 1 кг). 🕒 14 г (окремі — до 20 г). М'якоть соковита, хрустка, солодка, з ароматом яблука і мускату.

Виноград ЛІВІЯ

ІВН-27 — 69 грн за шт.

Ранній, ❄️, 🍷, до 1,5 кг, довжиною 25 см. 🕒 10-12 г. М'якоть щільна, солодка, мускатний аромат зберігається протягом 30 днів.

Виноград ЛОРАНО

ІВН-75 — 79 грн за шт.

Ранній, хворобостійкий, 🍷, сильнорослий. 🍷 масою 0,8-2 кг. 🕒 14-18 г. М'якоть ніжна, соковита, солодка, ароматна, з фруктовим присмаком.

Виноград ПРЕОБРАЖЕННЯ

ІВН-28 — 74 грн за шт.

Ранній, ❄️, хворобостійкий. 🍷 середньої щільності, 700-1500 г (окремі до 3 кг). 🕒 дуже великі, масою 14 г. М'якоть соковита, щільна, з приємним гармонійним смаком.

Виноград АСЯ

ІВН-91 — 79 грн за шт.

Середньоранній, ❄️, 🍷, не схильний до горошіння. 🍷 великі, до 50 см. 🕒 14-20 г з 2-3 кісточками. М'якоть щільна, солодка, з приємним, гармонійним післясмаком.

**КОМПЛЕКТ
з 3-х різних
виноградів
ІВН-93 — 207 грн.
за компл**

Виноград ХАМЕЛЕОН

ІВН-55 — 69 грн за шт.

Ранній, 🍷, ❄️, масою до 2 кг. 🕒 10-14 г, довго не опадають. М'якоть соковита, солодка, ароматна.

Виноград КИШМИШ ЮПІТЕР

ІВН-58 — 84 грн за шт.

Ранній, 🍷, 🍷, до 1 кг. 🕒 8 г, без кісточок. М'якоть солодка, соковита, з нотками мускату, суниці, чорної смородини.

Виноград ЕВЕРЕСТ

ІВН-89 — 119 грн за шт.

Ранній, 🍷, не схильний до горошіння і розтріскування. 🍷 0,6-1,2 кг. 🕒 5-20 г. М'якоть солодка, соковита, з нотками шоколаду, мускату, вишні.

Виноград ЛАНДИШ

ІВН-51 — 74 грн за шт.

Середньостиглий, 🍷, масою 0,5-1 кг. 🕒 13 г. М'якоть соковита, має мускатний присмак, аромат конвалії і акації.

Наші тел.: 📞 (067) 409 80 90; (098) 441 61 21; 📞 (050) 410 74 40; (095) 888 37 27; 📞 (093) 743 40 44

Виноград КИШМИШ ЛУЧИСТИЙ

ІВН-11 — 79 грн за шт.

Середньоранній, безкісточковий, 🍷, 🍷, 40 см, масою 600 г. 🕒 4 г щільні, соковиті, солодкі, з легким мускатним ароматом.

Виноград ФУРШЕТНИЙ

ІВН-62 — 74 грн за шт.

Середньоранній, 🍷, ❄️, 🍷, щільні, масою 1 кг (окремі 2,5 кг). 🕒 12-16 г, не розтріскуються, не пересихають. М'якоть соковита, смачна, з присмаком шовковиці, стиглої сливи.

Виноград АНТОНІЙ ВЕЛИКИЙ

ІВН-92 — 79 грн за шт.

Середній, 🍷, 🍷, 600-1500 г. 🕒 12-18 г, щільні, з 2-3 кісточками. М'якоть соковита, м'ясиста, з ароматом мускату та квітів.

Виноград АНЮТА

ІВН-65 — 79 грн за шт.

Середньостиглий, 🍷, сильнорослий. 🍷 0,7-1,5 кг (окремі 2-3 кг). 🕒 10-14 г. М'якоть щільна, м'ясиста, ніжна, солодка, соковита, ароматна, з нотками мускату.

ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ
ДЛЯ ВИН

Виноград Лора
ІВН-6 – 74 грн за шт.

Ранній, ☒, ☼, 🚚, 🍇 1 кг, щільні.
○ - 6-9 г. М'якоть щільна, солодка, ароматна з яскравим винним ароматом.

Виноград Ювілей Новочеркаська
ІВН-29 – 75 грн за шт.

Ранній, ☼, 🍇 великі, 0,8-1,6 кг (окремі до 3 кг). ○ - 12-18 г.
М'якоть середньої щільності соковита, м'ясиста, з гармонійним солодким смаком, без присмаків. Один з найкращих столових для виготовлення домашнього вина.

Виноград Кеша
ІВН-32 – 75 грн за шт.

Середньоранній, ☼, ☒, 🚚, 🍇 до 1 кг.
○ - 10-12 г. М'якоть солодка, соковита, щільна, ароматна.

Виноград Благовіст
ІВН-39 – 79 грн за шт.

Середньоранній, ☒, 🚚, ○ - 12-14 г.
🍇 - 0,6-1,2 кг (окремі до 3 кг).
М'якоть щільна, солодка, соковита, з нотками мускату та дюшесу.

Виноград Бажена
ІВН-44 – 79 грн за шт.

Ранній, ☼, ☒, 🍇 - 1,5 кг, (іноді 2,5 кг). ○ великі, 14-20 г, дозрівають у серпні. М'якоть м'ясиста, соковита, з ароматом черешні.

Виноград Блек гранд
ІВН-49 – 95 грн за шт.

Середньостиглий, ☒, сильноорослий.
○ - 8-12 г. 🍇 - 0,6-1 кг (окремі до 2 кг). М'якоть желеподібна, солодка, соковита, з нотками сливи, вишні.

Виноград Юліан
ІВН-50 – 75 грн за шт.

Раній, 🚚, ☼, ☒, 🍇 великі, 1,3 кг (іноді до 2 кг). ○ великі, 15-20 г, дозрівають на початку серпня. М'якоть хрустка, щільна, смачна, соковита, з легким мускатним ароматом.

Виноград Подарок Запоріжжю
ІВН-70 – 75 грн за шт.

Середньостиглий, 🚚, ☼, ☒, 🍇 щільні, до 1,5 кг (окремі-2,5 кг).
○ -12 г, не розтріскуються.
М'якоть соковита, щільна, з ароматом яблук.

Виноград Нізіна
ІВН-73 – 74 грн за шт.

Ранній, ☼, ☒, 🚚, лежкий, сильноорослий. ○ - 10-13 г. 🍇 щільні, 0,6 кг (окремі до 3 кг). М'якоть м'ясиста, соковита, солодка, гармонійна.

Виноград Подарунок Ірині
ІВН-74 – 79 грн за шт.

Середньоранній, ☒, 🚚, лежкий.
○ великі, 18-20 г. 🍇 - 0,8-1,5 кг, висять на лозі до морозів, не втрачаючи товарності. М'якоть мармеладна, соковита, солодка, ароматна.

Виноград Оріон
ІВН-45 – 89 грн за шт.

Надраній, 🚚, ☼, ☒, 🍇 великі, 0,8-1,5 кг. ○ - 10 г. М'якоть мармеладна, солодка, з легким мускатним ароматом.

Умовні позначення:

- ☒ — хворобостійкий
- — ягоди
- 🚚 — транспортабельний
- 🍇 — гона
- ❄️ — морозостійкий

Виноград Різамат
ІВН-94 – 89 грн за шт.
 Середньостиглий, , . се-
 редньої щільності, до 1кг. ○ - 14 г.
 М'якоть щільна, хрустка.

Виноград Кишмиш Лучистий
ІВН-11 – 79 грн за шт.
 Середньоранній, безкісточковий, ,
 . - 0,6 кг. ○ - 4 г ароматом,
 щільні, соковиті, солодкі, з легким
 мускатним

Виноград Рошфор
ІВН-61 – 89 грн за шт.
 Ранній, , - 0,5-0,6 кг. ○ - 7-9 г,
 мають досить гармонійний смак і
 тонкий аромат мускату. Грона
 можуть висіти дуже довго, зберіга-
 ючи всі смакові характеристики.

Виноград Шоколадний
ІВН-20 – 89 грн за шт.
 Середньостиглий. - 0,7-1,2 кг.
 ○ - 7 г, мають досить гармоній-
 ний смак з тонким шоколадним
 відтінком.

Виноград Вальок
ІВН-77 – 97 грн за шт.
 Ранній, сильнорослий, , , .
 щільні, 1,5-2,5 кг. ○ - 10-18 г.
 М'якоть щільна, з мускатним
 смаком і грушевим присмаком,
 стійкі до розтріскування та гнилей.

Виноград Анжеліка
ІВН-78 – 87 грн
 Раній, , , , не схильний до го-
 рошіння. - 0,8-1,5 кг (окремі 2 кг).
 ○ - 10-12 г, (при меншому наванта-
 женні – 15-25 г). М'якоть смачна,
 солодка, соковита, м'ясиста,
 ароматна.

Виноград Зоря Несвята
ІВН-79 – 87 грн
 Ранній, , , лежкий, сильнорос-
 лий. - 0,6-1 кг (окремі 2 кг).
 щільні, ○ - 10-12 г. М'якоть хрустка,
 солодка, ароматна, з нотками
 мускату.

Виноград Фуджімінорі
ІВН-80 – 95 грн
 Ранній, , , . щільні, масою
 500-700 г. великі, ○ - 15-20 г.
 М'якоть щільна, солодка, соко-
 вита, з фруктовими тонами.

Виноград Діксон
ІВН-81 – 95 грн
 Середньостиглий, , , пухкі,
 масою 600-1000 г. ○ - великі,
 15-20 г. М'якоть ароматна, хруст-
 ка, трохи терпка, з легкою кис-
 линкою і фруктовим присмаком.

Виноград Зарниця
ІВН- 82 – 87 грн
 Ранній, , , , не схильний до
 горошіння. - 700-1500 г. ○ - 8-12г.
 М'якоть ніжна, соковита, ароматна,
 смак збалансований.

Умовні позначення:

- — хворобостійкий
- — ягоди
- — транспортабельний
- — грона
- — морозостійкий

Виноград Руслан
ІВН-83 – 89 грн
 Ранній, , , , не схильний
 до горошіння. щільні, 1 кг.
 ○ - 15-20 г. М'якоть щільна,
 хрустка, соковита, солодка зі
 сливовим присмаком.

Андрій Штірбу,
завідувач відділу виноградарства,
кандидат біологічних наук,
ННЦ «Інститут виноградарства і
виноробства імені В. Є. Таїрова»

Катерина Шматковська,
науковий співробітник,
кандидат сільськогосподарських наук,
ННЦ «Інститут виноградарства і
виноробства імені В. Є. Таїрова»

Формування та обрізування винограду

Формування виноградних кущів належить до одного з найвідповідальніших технологічних процесів культивування винограду. Тип формування визначається залежно від заходів захисту кущів протягом зимового періоду, кліматичних умов місцевості та морозостійкості сортів.

МОРОЗОСТІЙКІСТЬ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

Відповідно до шкали морозостійкості, рослини поділяють на п'ять груп:

- 1 ДУЖЕ МОРОЗОСТІЙКІ** сорти та гібриди групи американських і східно-азійських видів, які витримують зниження температури до -35°C : Ізабелла, Конкорд, Лідія, ранній Мура, Канада, Буйтур, Північний чорний тощо;
- 2 МОРОЗОСТІЙКІ ГІБРИДИ** європейсько-азійського виду, які витримують зниження температури від -25 до -35°C : Аліготе, Шардоне, Перли Сабо, Серафимівський, агат Донський, Аркадія, Веліант, Августин, Талісман тощо;
- 3 ВІДНОСНО МОРОЗОСТІЙКІ** сорти, які витримують температуру від -15 до -25°C . В Україні поширені сорти: Ркацелі, Сапераві, Чауш, Кокур білий, Гарс Левелю, Фурмінт тощо;
- 4 НЕМОРОЗОСТІЙКІ СОРТИ**, які витримують температуру від -10 до -15°C . Сорти переважно столового призначення. В Україні вирощують: Тайфі рожевий, Німранг, Кара узем, Тербаш, Агадай, Матраса, Хіндогни тощо;
- 5 НАЙМЕНШ МОРОЗОСТІЙКІ**, які витримують тільки короточасне зниження температури не нижче -10°C . Здебільшого використовують у декоративних цілях.

Невкривна культура допускається у районах із періодичністю низьких критичних температур, що призводять до пошкодження на рівні повної втрати врожаю, не частіше одного разу на десять років.

Для сортів другої групи некривна культура обмежується в районах, де середня з абсолютних мінімумів температура повітря перевищує -20°C ; для сортів третьої групи – мініус 19°C .

Сорти четвертої групи витримують без вкривання кущів у південних районах мінус 18°C .

У північних районах із середньою абсолютною мінімальною температурою, що перевищує -20°C , виноград має бути вкривним, за винятком сортів першої або другої груп в особливих мікрокліматичних умовах місцевості. Ділянки вибирають на південних і південно-західних схилах, особливо в центральних, північних і північно-західних областях. Для захисту від холодних вітрів насадження мають бути захищені смугами з північних і північно-східних сторін.

Поряд із вкривною і некривною культурою винограду практикують вирощування напіввкривної. Наприклад, між районами, де середня з абсолютних мінімумів температура повітря мінус 20°C та 19°C на ділянках, захищених від холодних вітрів, можна висаджувати сорти третьої групи як напіввкривні культури. Так само в аналогічних умовах і з сортами четвертої групи між районами – мінус 19°C та 18°C .

ФОРМУЙ ПРАВИЛЬНО

Вибираючи форму виноградних кущів, враховують, яких заходів захисту вони потребують протягом зимового періоду, а також густоту садіння.

На невикривлених насадженнях, коли відстань між кущами в рядах становить 1,2–1,5 м, застосовують формування кущів за типом дво- або одностороннього горизонтального кордону на висоті 80 см і 120 см; якщо густота садіння – 1,5–2 м – двостамбового кордону на висоті 80 см. Такі форми виноградних кущів добре зарекомендували себе в південно-посушливому степу, Криму та гірській зоні Карпат і Прикарпаття.

Двосторонній горизонтальний кордон

Односторонній горизонтальний кордон

На викривлених насадженнях застосовують віялові типи формування кущів без штампів, напіввикривлених – комбінований тип. Такі формування доцільно використовувати в центральній та північній частинах Степу, Лісостепу і Полісся, в деяких мікрокліматичних умовах на південних і південно-західних схилах.

На підставі передового досвіду господарств для виробничого випробування у невикривленій культурі рекомендують такі формування кущів: Гюйо двоплечний, коли щільність садіння – метр; чаша на штампі для безшпалерної системи вирощування винограду – 0,8 м; спіральний кордон на шпалері з одним ярусом дроту – півтора-два метри. Ці типи формування кущів можна застосовувати тільки для деяких сортів. Вони дають можливість зменшити витрати на спорудження шпалери, полегшити догляд за кущами та використовувати менше ручної роботи.

Двоплечий Гюйо

При застосованні типу Гюйо двоплечний, порівняно з кордоном, нема потреби в тому, щоб формувати рукави та більшу кількість ріжків із плодовими ланками, що спрощує технологічний процес, збільшує типовість кущів і прискорює досягнення рівню проектної врожайності насаджень. Попри те, формування кущів за таким типом на менш плодоносних сортах не дає можливості нормувати навантаження кущів вічками і врожаєм.

Формування кущів за типом чашоподібної форми на штампі рекомендують застосовувати на насадженнях слаборослих сортів, ділянках із низькою родючістю ґрунту.

Чаша на штампі

Ведення кущів здійснюється на приштамбових кілках заввишки 1,2 м. На таких насадженнях не треба ручної роботи з догляду за кущами, окрім обрізування і «сухого» підв'язування штампів до кілків.

Формування кущів за типом спірального кордону рекомендують для сильнорослих сортів, для морозостійких сортів, а також виноградних кущів, які вирощують на родючих ґрунтах. Ведення однорічного приросту вільне, здійснюється на рукавах, розташованих на висоті 150 см. Цей тип формування дає можливість зменшити витрати на спорудження шпалери, полегшити догляд за кущами.

Технологічний процес із формування виноградних кущів триває чотири роки. За цей час створюються всі складові куща: штамп, рукави, ріжки та плодові ланки. П'ятого року після садіння процес завершується, виноградні насадження переходять до категорії плодоносних.

Спіральний кордон

ШПАЛЕРА - ЦЕ ВАЖЛИВО

Одночасно з формуванням здійснюють спорудження підпор для виноградних кущів. На насадженнях найчастіше використовують вертикальний тип конструкції шпалери з кріпленням якірних стовпів розкосом або якорем. Для спорудження шпалери використовують залізобетонні, дерев'яні або металеві стовпи профільного типу заввишки 2,4 м; оцинкований дріт низьковуглецевий діаметром 2,5–4 мм, високовуглецевий – 1,8–2 мм; деталі для кріплення елементів шпалери (скоби, дротяні петлі, відтяжки тощо).

Перший дріт діаметром 3,5–4 мм натягують на висоті штамба та використовують для підв'язування рукавів. Другий ярус дроту з діаметром 2,5–3 мм натягують на 30 см вище від першого. До нього підв'язують плодові стрілки. На 50 см вище від другого ярусу натягують третій ярус шпалери із двох паралельних дротів діаметром 1,8–2,5 мм. Зелені пагони при досягненні відповідної довжини заводять за дріт. Якщо є потреба, на низькоштамбових типах формування кущів натягується четвертий ярус дроту теж із двох рядів.

Спорудження шпалери для вкривних або напівкривних типів формування кущів аналогічне, за винятком відстані між ярусами дроту. Перший дріт для підв'язування рукавів натягують на висоті 50 см від поверхні ґрунту, другий – для підв'язування плодових стрілок вище на 30 см. Третій і четвертий яруси із двох паралельних дротів – на відстані 40–45 см один від одного для заведення зелених пагонів.

ЯК ОБРІЖЕШ - ТАК І МАТИМЕШ

Щоб підтримувати тип формування кущів, треба здійснювати щорічне їх обрізування до початку вегетації, а також супутні операції протягом вегетації: «сухе» підв'язування кущів та обламування зелених пагонів.

Обрізування виноградних кущів можна порівняти з хірургічним втручанням. Навіть невеличкі поранення загоюються дуже довго, а рани діаметром півтора-два сантиметри цілком заживають рідко. Отже, поранення мають бути якнайменшими, якщо можливо – з одного боку. Вкорочуючи однорічні пагони, зрізування проводять над вузлом із вусиком гострим і справним секатором, добре наточеною та належно розведеною пилюкою. Під час вкорочування однорічних пагонів вище вічка залишають частину міжвузля розміром два-три сантиметри. У разі повного видалення частину куща зрізують біля основи, щоб не поранити багаторічну деревину.

Після огляду й загального оцінювання стану куща обрізувач видаляє штаб і рукави від сухих пеньків та однорічних пагонів, окрім тих, що потрібні для відновлення куща. Одночасно зрізує і підщепну поросль.

Для плодоношення доцільно вибирати добре вирілі пагони товщиною 7–12 мм. Плодові стрілки вкорочують залежно від характеристики та господарсько-біологічних ознак сорту. Розрізняють коротке обрізування до трьох-чотирьох вічок, середнє – до чотирьох-шести, довге – до шести-восьми. Якщо бракує основних лоз, доцільно залишати добре розвинені пасинки, обрізуючи їх на три-чотири вічка.

Щоб забезпечити розвиток пагонів у нижній частині та для використання їх наступного року, крім плодових стрілок, під час обрізування кущів залишають короткі сучки заміщення довжиною два-три вічка. Далі щороку торішню плодову стрілку з усіма пагонами обрізують, а на сучку один верхній пагін – на плодову стрілку, інший – на сучок заміщення. Сучки заміщення обрізують із пагонів, спрямованих назовні куща. Такий принцип називають обрізуванням кущів на плодову ланку.

Якщо є потреба збільшити норму навантаження вічками, то на ріжках можна залишати не одну, а дві

плодові стрілки (обрізування на посилену плодову ланку). Кількість плодкових ланок на основних рекомендованих формах виноградних кущів може бути від чотирьох до шести, залежно від густоти садіння і стану насаджень.

На виноградних насадженнях із формами кущів для виробничого випробування обрізування здійснюють на дві плодові ланки з подовженою плодовою стрілкою від 8 до 16 вічок під час формування Гюйо двоплечного; на 4–6 і 10–15 сучків довжиною три-чотири вічка – чаші на штабмі та спірального кордону.

Відразу після обрізування підв'язують рукави і стрілки кущів до шпалери. Прийом здійснюють у період сокоруху, коли лоза найбільш гнучка; закінчують до початку набубнявіння вічок. Запізнюватися з підв'язуванням не можна, бо при пізнішому його проведенні лоза легко обламується.

ВИНОГРАД - КУЛЬТУРА ПОЛЯРНА

Специфічна властивість виноградної лози – повздовжня полярність – зумовлює кращий розвиток пагонів із верхніх зимуючих вічок. Тому підв'язувати плодові стрілки вертикально не слід, бо, через явище полярності, першими розпукуються верхні вічка, з яких виростуть найпотужніші пагони, а нижні бруньки не розпукуються зовсім або дадуть дуже слабкі пагони. Вертикально підв'язують тільки штамби до кілків.

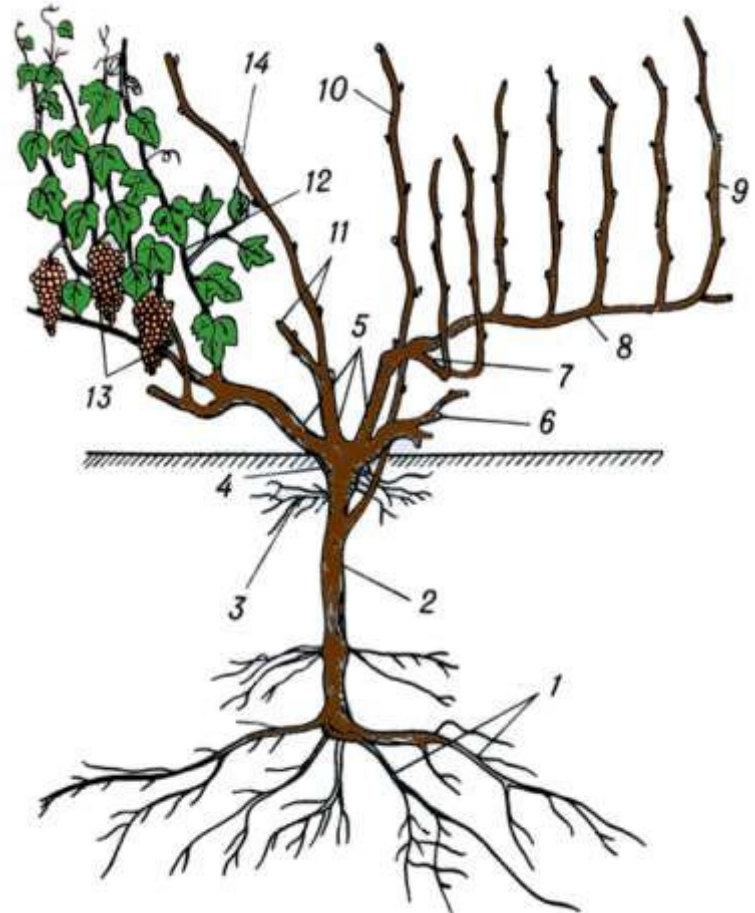
Щоб зменшити вплив полярності, рукави й плодові стрілки розподіляють рівномірно в площині ряду, згинають і підв'язують у горизонтальному або похилому положенні. Підв'язують їх способом «вісімки», щоб не пошкодилися за сильних вітрів. За такого положення всі вічка плодової стрілки перебуватимуть в однакових умовах живлення, з них розвиватимуться пагони рівної сили по всій довжині плодової стрілки.

На багаторічній деревині виноградних кущів зосереджено велику кількість сплячих бруньок, які поступово розвиваються у зелені пагони. Щоб зберегти тип формування кущів, треба щороку зрізати зайві пагони. Зелені пагони обламують двічі: уперше – після досягнення пагонами довжини 10–15 см; удруге – через два тижні після першого разу. Починають обламування з багаторічної деревини.

Видаляють усі пагони, за винятком потрібних для заміни або відновлення штамба, рукава, ріжків. Далі обламування проводять на однорічних пагонах: плодкових стрілках і сучках заміщення. Якщо пагони розвиваються водночас із центральною та замісними бруньками, всі двійники або трійники треба видалити, залишаючи з кожного вічка по одному найбільш розвиненому пагону.

БУДОВА КУЩА

- 1 – пяточні корені; 2 – коренештаб; 3 – росяні (поверхневі) корені; 4 – голова куща; 5 – рукави; 6 – ріжок; 7 – сучок заміщення; 8 – стрілка плодоношення; 9 – однорічні пагони (лози); 10 – порослевий пагін; 11 – плодова ланка; 12 – безплідний пагін; 13 – плодоносний пагін; 14 – пасинок.

кущ на 5!

Надзвичайно важливо
правильно сформувати
виноградний кущ. Існує
дуже багато способів, як
це зробити, – залежно від
зони та умов вирощування,
Ваших уподобань.

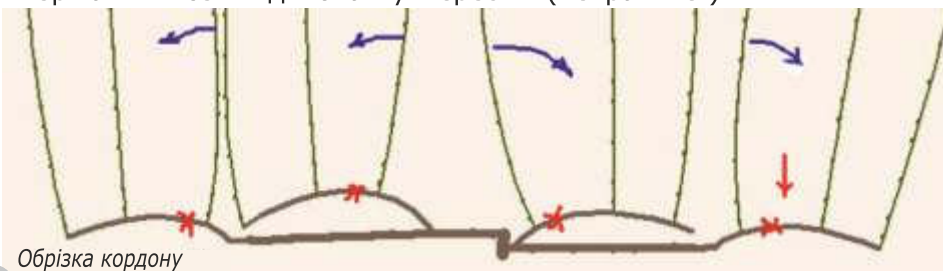
Для зони покривного виноградарства найбільше підходить одно-, дво- або чотирирукавне віяло або похилий безштамбовий кордон. Такі кущі легко пригинати і вкривати на зиму. Отож, починаймо – крок за кроком!

1 ПЕРШИЙ РІК – догляд за «немовлям».

Основне завдання – виростити два міцні пагони завтовшки 8–12 мм. Після того, як мине загроза пізніх весняних заморозків, видалить зайві пагони, залиште два найсильніші, які ростуть від головки куща. Дотримуйтеся золотого правила для молодого куща: кількість пагонів завжди множимо на два. Якщо торік це був один, то наступного року треба залишити тільки два, а ще за рік – чотири. Після двох-трьох років життя за умови нормального розвитку, якщо і хвороб не буде, уже можна множити на три. У міру росту винограду підв'язуйте пагони вертикально до опори, захищайте їх від граду, гризунів. Після дощу бажано змити з листя бруд. Для цього треба впродовж усього сезону рясно поливати виноград, обробляти препаратами проти шкідників і хвороб, підживлювати добривами, розпушувати землю навколо штамба. Перше обприскування проти хвороб проводять при появі перших 3–5 листків на пагоні, друге – за місяць або тоді, коли пагін досягне 1 м завдовжки, третє – ще за місяць. У міру визрівання лози від початку вересня (не раніше!)

акуратно нахилийте пагони, щоб вони набули горизонтального положення – таким чином підготуєте «плечі» кордону або «рукави» віяла на майбутнє. Зрештою, кінець вегетації можна визначити за верхівкою пагона. Упродовж сезону вона загнута вниз, восени – випрямляється. При недостатньому визріванні лози до початку осені можна подовжити вегетацію: пригнути пагони до землі і накрити їх плівкою, додати фосфорно-калійні добрива із поливанням.

У перший сезон суцвіть на винограді бажано не залишати. Навіть маленьке гроно може загальмувати розвиток куща, тому доведеться починати все спочатку. Якщо кущ погано прижився або перезимував, а за сезон вдалося виростити тільки один пагін, треба обрізати його восени на дві-три бруньки і повторити формування двох пагонів на наступний рік. На зиму кущ вкриваємо плівкою.

Обрізка кордону

Перший рік вегетації

2

Другий рік – де плечі, там і руки.

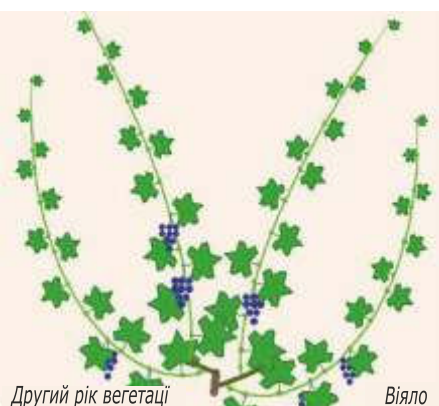
Наприкінці березня – на початку квітня (не зтягуйте з цим, інакше бруньки можуть «запаритися») відкриваємо кущі і підв'язуємо лози горизонтально.

Якщо плануєте сформувати чотирирукавне віяло, зробіть коротке поворотне обрізування на чотири бруньки, залишивши по дві на кожному пагоні. Ваше завдання – виростити впродовж сезону чотири пагони. Доглядати за ними треба так, як і торік. Зростаючі пагони підв'язуються вертикально – наступного року сформуєте з них чотири рукави.

Восени обріжте пагони на

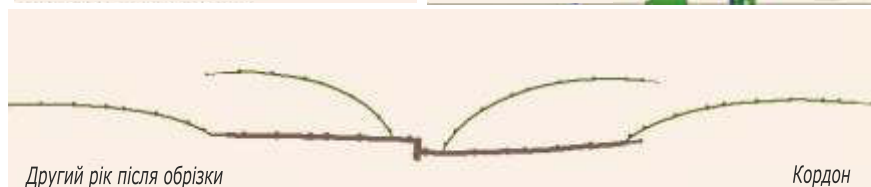

Другий рік після обрізки

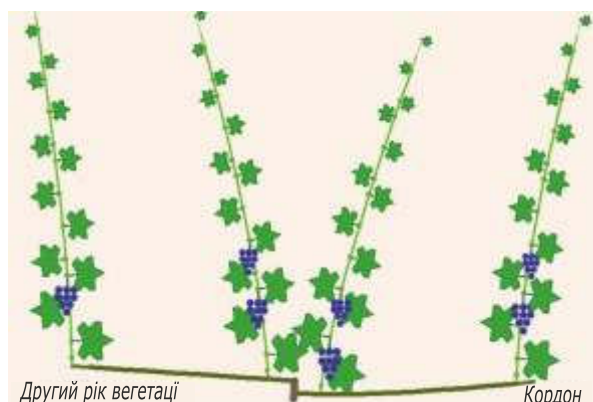
Другий рік вегетації

Віяло

Другий рік після обрізки

Кордон

Другий рік вегетації

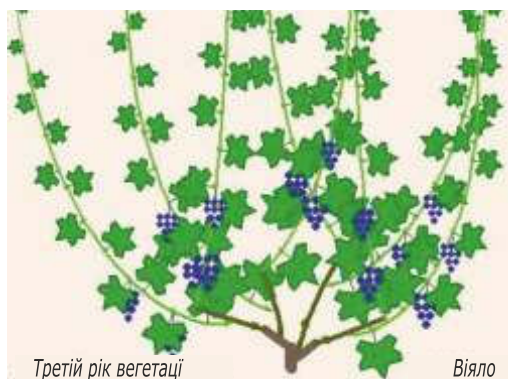
Кордон

3

Третій рік – життя буяє!

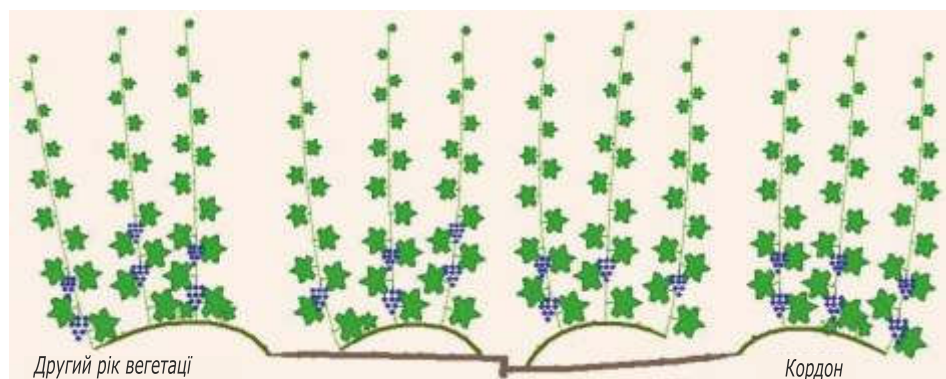
Саме час отримати пробний урожай. Для цього на кожній минулорічній лозі залиште по два пагони (всього вісім на кущ). Нормування проводять на початку травня. Треба відібрати найсильніші пагони з суцвіттями, решту – видалити. Не будьте скупими. Це найбільша помилка початківців. Запам'ятайте: краще недовантажити кущ, аніж перевантажити гронами і пагонами.

Якщо формуєте віяло, то залиште два зелені пагони на торішній лозі (рукаві): пагін із верхньої бруньки на лозі має бути розташований ближче до краю, а з нижньої – ближче до голівки куща.

Третій рік вегетації

Віяло

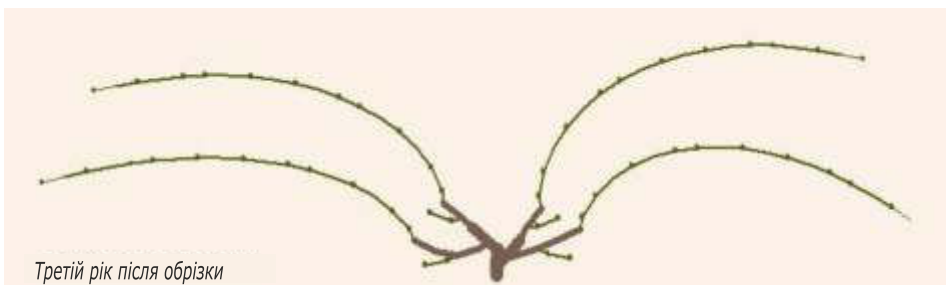
Другий рік вегетації

Кордон

20–30 см від головки куща, нагніть до землі і вкрийте. Якщо ж хочете сформувати похилий кордон, минулорічні пагони доведеться підв'язати горизонтально і так само залишити 4 бруньки (дві – біля головки куща, дві – на відстані 80–100 см від перших). Бажано вибирати бруньки на верхньому боці лози. Зайві бруньки відщипніть, коли пагони доростуть до 5–10 см. Цього року вже можна залишити на лозі гроно на пробу. Восени обрізаємо всі чотири рукави на 8–10 бруньок, знову ж таки нагинаємо до землі та вкриваємо. Дві минулорічні лози – це і є «плечі» кордону, чотири нові – так звані рукави, на яких ми отримаємо перший урожай уже наступного року.

Якщо ж вирішили сформувати кордон, то зелені пагони треба залишати тільки на верхньому боці пагона.

Розподіляти пагони слід рівномірно по ширині шпалери через 8–12 см один від одного. Бажано, щоб сонце рівномірно освітлювало листя з обох боків шпалери. На завершення сезону вегетації проводять обрізування кущів, яке треба повторювати щороку.

Третій рік після обрізки

РОЗКІШНЕ ВІЯЛО

З двох пагонів, залишених на кожному рукаві, крайній обрізаємо на 8–10 бруньок (плодова стрілка), а перший обрізаємо коротко на 2–3 бруньки (сучок заміщення). Вся ця ділянка куща називається плодовою ланкою. Деякі виноградарі формують її з двох плодових стрілок і одного сучка заміщення. Плодова стрілка завжди розміщується і підв'язується горизонтально. До осені третього року сформуються чотири плодові ланки.

Наступного року плодові стрілки дадуть рясний урожай, а на сучку заміщення вирощують два сильні пагони без грон. На плодовій стрілці в перші роки життя куща бажано залишати 2–3 пагони з гронами, далі – 4–5, але не більше. Восени, по закінченні сезону, всю плодову стрілку обрізають. З двох пагонів сучка замі-

щення знову формується плодова ланка.

Для цього крайній пагін знову обрізають на 8–10 бруньок, а ближній – на 2–3. Щоб збільшити урожай куща, треба поступово збільшувати кількість плодових ланок. На п'ятий – шостий рік можна додати по одному рукаву з кожного боку, тобто отримаємо шість плодових ланок. На цьому варто спинитися – нарощування кількості рукавів призведе до згущення куща, внаслідок чого він буде більш вразливим до хвороб і даватиме гірший врожай.

Термін «служби» одного рукава – приблизно вісім років, потім користі з нього буде мало, тож краще його замінити. Тобто старий рукав вирізається ближче до голівки куща, а новий формується з порослевих пагонів. Так відбувається оновлення куща.

КОРДОН Є КОРДОНОМ

Його також можна формувати з плодових ланок. Але останнім часом популярними стали кордони без сучків заміщення, тобто плодова ланка складається лише з плодової стрілки. Так само, як і на віялі, на кожному рукаві ростуть і плодоносять від трьох до п'яти зелених пагонів із гронами. На першому з них на кожному рукаві бажано не залишати суцвіть – тоді лоза буде міцною і здоровою. Саме від цих пагонів залежить урожай наступного року. Навантаження пагонами і гронами завжди виробляється поступово. На малюнку червоними хрестиками позначено місця обрізування куща восени, синіми стрілками – напрям нахилу першого пагона. Після обрізування перший пагін нагинається вперед паралельно до землі і стає плодовою стрілкою.

ЗЕЛЕНІ ОПЕРАЦІЇ

Так називають усе, що треба робити із зеленими частинами винограду (видалення зайвих вічок, зламання, прищипування, карбування і кільцювання пагонів, пасинкування, штучне додаткове запилення суцвіть, підв'язування пагонів і проріджування листя біля грон тощо). Ці операції проводять не лише для формування куща, а й для підвищення його урожайності. Тривають вони від розпускання бруньок аж до пізньої осені. Кожну операцію треба проводити вчасно і мудро, як кажуть, сім разів відміряй – раз відріж.

Видалення зайвих вічок

Його проводять навесні, після набухання бруньок. Адже під час осіннього обрізування їх зазвичай залишають багато – якщо зима буде несприятливою. З настанням тепла вже можна визначити, чи добре кущ перезимував, чи збереглися бруньки, і видалити зайві вічка, у яких, до речі, може бути закладено по 7–9 бруньок! Які з них видаляти, які залишати – залежить від обраного способу формування куща. Якщо для плодоношення на дорослому кущі можна залишити будь-які бруньки, то для формування молодого куща бажано тільки верхні.

Якщо ж для Вашого регіону характерні пізні весняні заморозки, зачекайте з цією процедурою до настання стійкого тепла і нормуйте кущі пагонами.

Обламування пагонів

Це найважливіша дія для нормування молодого куща. Її слід проводити щороку, на початку вегетації. Оберіть найсильніші пагони, зручно розмішені на торішній лозі (бажано зверху), коли вони досягли 3–5 см завдовжки. Молодий кущ – слабкий, тому може не витримати багатьох пагонів, принаймні перевантаженим він ростиме погано і до осені отримає «віник» із тонкою незрілою лозою.

Якщо нормуєте пагонами плодоносні дорослі кущі, передусім видаліть слабкі пагони, двійники (кілька пагонів з одного вічка) і

безплідні. Цю операцію проводять після того, як на пагонах уже позначиться суцвіття або вусик (зазвичай це середина травня), довжина пагонів – 10–15 см. Якщо першим на пагоні виріс вусик, суцвіття не дочекається. Бажано залишати перші пагони (ті, що розміщені ближче до основи куща). Кількість пагонів на кущі визначають за його віком, станом після перезимівлі, силою росту і торішнім плодоношенням, сортністю винограду. Технічні сорти (середня вага грона – 100–150 г) витримують і 40–50 пагонів, а ось столові (середня вага грона – 500–1000 г) – 20–30 пагонів для дорослого плодоносного куща. Однак для одноплосинної вертикальної шпалери при віяловому або кордонному формуванні куща треба залишати 8–12 пагонів на погонний метр. Їх слід рівномірно розподілити по площині шпалери, щоб вони не затінювали один одного. Кількість пагонів на кущі треба збільшувати поступово і рівномірно – з роками. Якщо минулий рік виявився несприятливим (град, вітри, підмерзання), можна залишити трохи більше пагонів. Якщо ж, навпаки, кущ був перевантажений пагонами чи урожаєм, йому слід відпочити, зменшивши кількість пагонів.

Видалення пагонів – нескладна операція: досить натиснути великим пальцем на основу пагона – і він зламається. Якщо вони переросли і не «піддаються», використайте секатор. Не треба обрізати їх під основу, щоб не пошкодити рукав, залиште невеликий «пеньок» – невдовзі він відсохне.

Прищипування пагонів

Це також важливий елемент догляду за виноградом (видаляють верхівки пагона до 5 см). І проводити його треба дуже обережно і вчасно. Запізнитися – процедура виявиться марною, поспішите – спровокуєте бурхливе зростання пасинків, що теж погано. До прищипування вдаються й тоді, коли кущ зазнав ушкодження і йому потрібне прискорене формування. Водночас утворюється багато пасинків, з яких формують майбутні рукави і плодові стрілки. Завдяки ранньовесняному прищипуванню можна отримати другий, пасинковий урожай на цих кущах (щоб не втрачати рік). Однак така операція годиться тільки для сортів раннього терміну дозрівання.

Пасинкування

Операція полягає у видаленні пагонів другого і наступного порядків, її проводять упродовж усього вегетаційного періоду й дуже обережно, з огляду на стан куща, силу його росту, вид формування і тип шпалери, навантаження куща пагонами. Основний орієнтир: скільки листя треба грону для досягання і накопичення достатньої кількості цукру? Зазвичай у столових сортів залишають одне грона на пагін, у технічних – 2–3. Вчені-дослідники встановили: для одного грона винограду

вагою 300–500 г треба 10–15 листків і розміщення 10–12 пагонів на погонний метр шпалери. Враховуючи, що висота шпалери – приблизно 2 м, а висота підв'язки плодових стрілок – 30–50 см від землі, отримаємо 15–20 здорових листків на пагін, який витримає грона до 1 кг. Для сортів, які «нарошують» масивніші грона (до 1,5–2,5 кг і більше), такої кількості листків замало, тому без пасинків тут не обійтися. Найкращий спосіб – розподіляти 6–8 пагонів на метр довжини шпалери і залишати два великі листки на кожному пасинку. Для цього залишають усі пасинки, а коли вони виростають завдовжки 15–20 см, прищипують їх за другим листком.

Пасинки сортів із невеликими кетягами можна видаляти повністю (маленькі – відламати пальцями, великі – зрізати секатором).

Підв'язування зелених пагонів

Цю операцію рекомендують проводити впродовж сезону, аби досягти рівномірного розподілу пагонів по шпалері (тоді вони краще освітлюються, провітрюються,

формується «правильний» скелет майбутнього куща). Пагони підв'язують м'яким матеріалом, який до кінця сезону руйнується і добре перегниває в землі: конопляною мотузкою, бавовняною тканиною, у крайньому разі – м'яким дротом. Оскільки товщина пагонів за сезон може збільшитися удвічі чи втричі, підв'язуйте їх із запасом і бажано «вісімкою», щоб і пагону було куди рости, і щоб він не терся об шпалеру. Водночас видаляйте вусики прищипку, бо впродовж сезону вони стають твердими. Щоб зняти пагони зі шпалери, восени доведеться їх «віддирати» від шпалери.

Чеканка

Під час цієї осінньої операції (вересень – жовтень) секатором видаляють 30–50 см верхньої частини лози. Вона сприяє визріванню пагонів та прискорює досягання пізніх сортів. Найкращим орієнтиром для початку операції є випрямлення верхівок пагонів. На сильнорослих сортах іноді доводиться карбувати пагони кілька разів: спочатку сам пагін, а згодом і пасинки. Не поспішайте з карбуванням – якщо це зробити передчасно, пасинки будуть активно рости, основні бруньки наступного року пробуджуватимуться. І ви можете втратити врожай. Тому

найкраще проводити карбування кількома етапами.

До переліку зелених операцій належать і видалення зайвих суцвіть, і проріджування листя в зоні грон, і проріджування ягід у гроні, і додаткове запилення грона, і кільцювання. У присадибних господарствах це зробити нескладно, а результати втішать – таким чином можна підвищити врожайність винограду на 20–50%.

Наприклад, якщо виноград по-

гано запилюється, можна видалити кілька листків у зоні грон і провести додаткове запилення. Найкраще це робити вранці та ввечері, в суху і похмуру погоду, коли на рильці квітки виділяється крапля рідини. Вдень і в спеку додаткове запилення не робить. Найкраща температура – плюс 25–27°C. Зазвичай запилення проводять двома етапами: перший – на початку та в середині цвітіння. Існує кілька способів. Можна, наприклад,

зібрати пилок із двостатевих сортів у банку і потрусити над гронами.

Але найпоширеніший прийом – застосування «пуховиків». Для цього стрижене хутро кролика наби- вають на дощечки або використо- вують кролячі хвостики.

Спочатку легко проводять ними по суцвіттю двопалого сорту (можна «обійти» кілька кущів або сортів), збираючи пилок, потім так само легко проводять по суцвіттях, яке хочете запилити. Найкращими запилювачами вважають кишмишні сорти.

ВИНОГРАД — теплолюбна культура, яка традиційно вирощується у південних областях України. Проте останнім часом багато власників присадибних ділянок почали вирощувати виноград практично на всій території нашої країни. На виноградній лозі може розвиватися близько 700 видів шкідників та більше ніж 100 збудників хвороб, однак економічне значення мають кілька десятків хвороб і шкідників. Асортимент засобів захисту винограду компанії «Сингента» дозволяє повністю задовольнити вимоги власників присадибних ділянок незалежно від їх географічного розташування.

Серед основних шкідників можна виокремити четвірку-лідерів.

Від **СКОСАРІВ** (личинки живляться корінням. Дорослі жуки рано навесні об'їдають молоді бруньки, а пізніше - молоде листя) рекомендуємо застосовувати наступні препарати Актара® 25 WG, в. г. ; Енжіо® 247 SC, к. с.; Актеллік® 500 EC, к. е.

Від **ГРОНОВОЇ ЛИСТОВІЙКИ** (найбільш шкідливі личинки. Залежно від покоління, вони завдають шкоди бутонам, квіткам, зав'язі та зелені ягоди) рекомендуємо

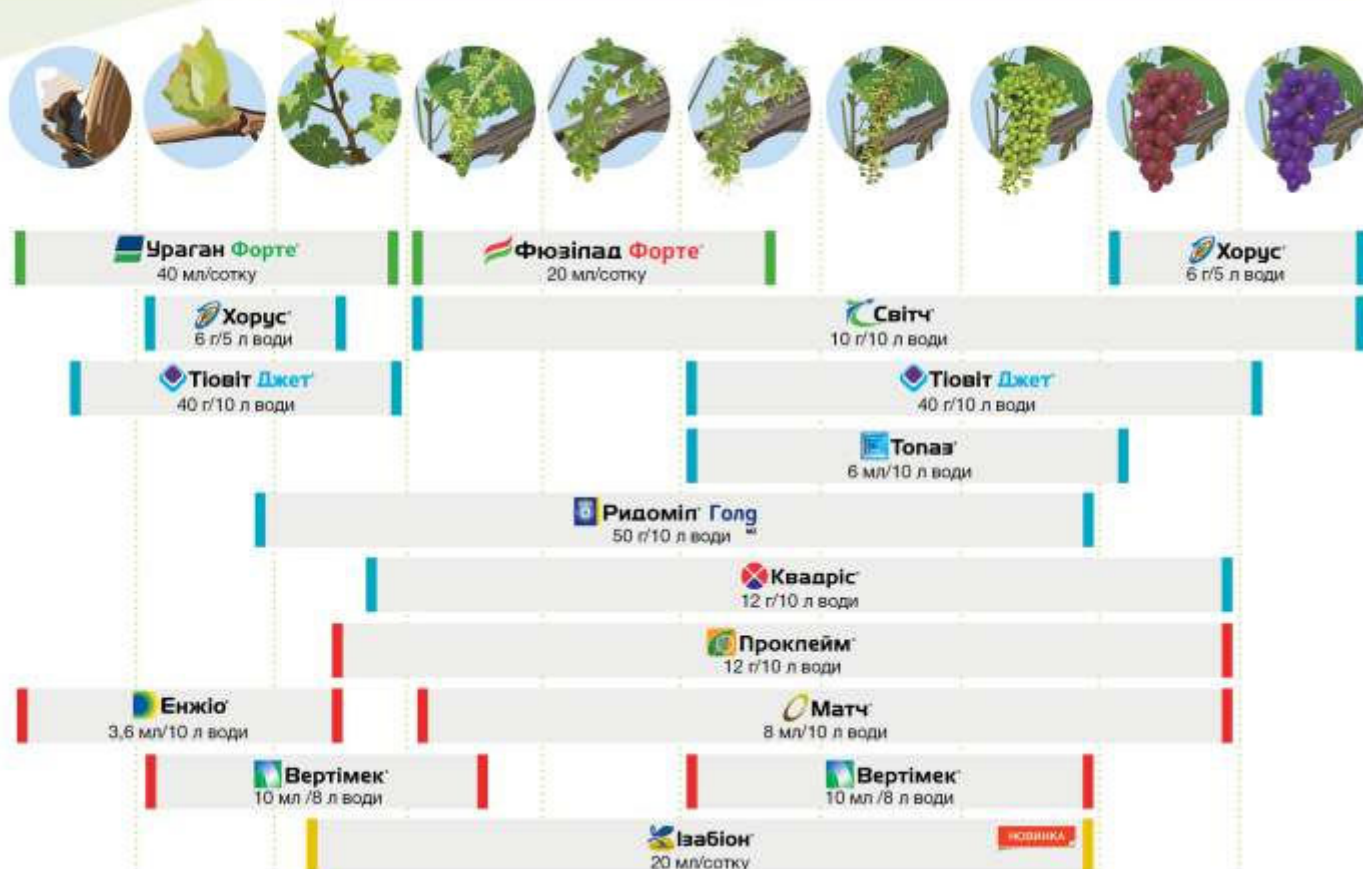
застосовувати Матч® 050 EC, к. е. та Проклейм® 5 SG, в. г.

Від **ВИНОГРАДНОГО ПОСТЯНОГО КЛІЩА** (шкідника, діяльність якого призводить до зменшення листової поверхні куща і, як наслідок вагової втрати урожаю) рекомендуємо Верті-мек® 018EC к.е. чи Тіовіт Джет® 80WG, в. г. у фазі 1-3 листки та після цвітіння, або Матч® 050EC, к.е. після цвітіння.

Чи не найбільшим страхом виноградарів є **ФІЛОКСЕРА** карантинний об'єкт.

СХЕМА ЗАХИСТУ ВИНОГРАДУ

У XIX столітті філоксеру було завезено зі США у Європу. Живиться тільки на американській виноградній лозі й гібридах, отриманих від схрещування європейських сортів з американськими видами винограду. Навесні з яєць виходять личинки, які живляться соком на листі, утворюючи гали на нижньому боці листка. Личинки в галах перетворюються на самиць, які відкладають яйця, даючи нове покоління. За літній період розвивається до 9 поколінь філоксери. Частина личинок, починаючи з другого покоління, переходить на корені й утворює кореневу форму філоксери. Сильне пошкодження філоксерою

може призвести до повної загибелі кущів винограду. Поширюється філоксера з посадковим матеріалом, а також за допомогою вітру, води й садового реманенту. Для боротьби з нею можемо порекомендувати наступні препарати Актара® 25 WG, в. г.; Енжіо 247 SC, к. с.; Актеллік® 500 EC, к. е.; Вертімек® 018 EC к.е.

Серед хвороб можна наголосити на наступних:

Оїдіум (борошниста роса).

Найнебезпечніша хвороба винограду, що пошкоджує всі надземні

частини лози і спричиняє суттєві втрати урожаю, а також істотно погіршує якість вина. Від неї застосовують препарати Топаз® 100 EC, к. е., Тіовіт Джет® 80 WG, в. г. та Квадріс® 250 SC, с. к.

ЧОРНА ПЛЯМИСТИСТЬ

(фомопсис). Хвороба поширена в усіх зонах виноградарства, а найбільше шкоди завдає в регіонах з підвищеною вологістю повітря. Уражує всі частини рослини: листя, молоді пагони, суцвіття, грона, однорічні пагони, штамби. Виноградні кущі найчастіше уражуються через механічні пошкодження.

Обробки:

• **РАННІ ПРОФІЛАКТИЧНІ** — у фазі набрякання бруньок до фази 4–5 листків — фунгіцидами Тіовіт Джет® 80 WG, в. г., Квадріс® 250 SC, к. с.

• **НАСТУПНІ** обробки збігаються з термінами й препаратами проти мілдью.

КРАСНУХА.

Найчастіше проявляється на виноградниках, які вирощують на важких ґрунтах. З року в рік краснуха розвивається неоднаково інтенсивно і зазвичай окремими вогнищами. Ця грибкова хвороба уражує передусім листя, а подеколи й інші зелені органи виноградників. Проявляється краснуха спершу на нижньому листі у вигляді плям, обмежених великими жилками: на білих сортах винограду плями жовтого кольору,

ЗАХИСТ ВИНОГРАДУ препаратами компанії «Сингента»

Оїдіум

Мілдью

Сіра та інші гнилі

Гронова листовійка

Повстятий кліщ

на червоних сортах — коричневого. На початку ураження симптоми її нагадують симптоми мілдью, але на нижньому боці листка немає спороношення гриба. З часом плями збільшуються, листя стає крихким, краї листка часто закручуються донизу. Інкубаційний період хвороби — 15–20 днів. Краснуха спричиняє передчасне опадання листя, пригнічує ріст пагонів, суцвіть, грон. Ягоди винограду не накопичують достатню кількість цукрів, втрачають якість і смакові властивості. Збудник хвороби зимує на опалому листі, де може розвиватися сапрофітно протягом кількох років. Зазвичай краснуха інтенсивно розвивається в роки слабкого розвитку мілдью, коли суттєво зменшується кількість обробок препаратами проти мілдью. Рання профілактична (до цвітіння) обробка фунгіцидом Тіовіт Джет® 80 WG, в. г. Наступні обробки збігаються з термінами й препаратами проти мілдью.

За матеріалами
«Довідника захисту рослин
на дачних і присадибних
ділянках»
компанії «Сингента»

syngenta®

Календарний план робіт по захисту винограду

Терміни проведення захисних заходів	Шкодочинний об'єкт	Препарати і норми витрати	Примітки
 Набрякання бруньок	Мілдью, краснуха, фомопсис	Препарати на основі міді	
 Розпукування бруньок — поява перших листків	Однорічні і багаторічні бур'яни	Ураган Форте® 500 SL 40 мл на 2–3 л води на 1 сотку	Направлене обприскування за умови захисту культури
 Розпукування бруньок — поява перших листків	Шкідники: кліщі Хвороби: оїдіум, фомопсис, краснуха	Тіовіт Джет® 800 WG 40 г на 10 л води	Профілактична обробка. Для північних регіонів профілактична обробка проти мілдью, оїдіуму, сірої гнилі Хорус® 75 WG 6 г на 5 л води
 Ріст листя	Шкідники: скосарі Кліщі Хвороби: оїдіум, фомопсис	Актеллік® 500 EC 12 мл або Енжіо® 247 SC 3,6 мл на 10 л води Вертімек® 018 EC 10 мл на 10 л води Топаз® 100 EC 6–9 мл на 10 л води	Бакова суміш. Норма витрати робочого розчину — 1,5–2 л на кущ.
 Поява суцвіть	Однорічні і багаторічні злакові бур'яни	Фюзілад Форте® 150 EC 20 мл на 2–3 л води на 1 сотку	За умови активного росту бур'янів. Для покращення цвітіння та зав'язування ягід обробка Ізабюн® 20 мл на 8 л води
 Перед цвітінням	Шкідники: гронова листовійка (1-ше покоління) Хвороби: оїдіум, мілдью, чорна плямистість, сіра гниль, антракноз	Матч® 050 EC 8 мл на 10 л води Квадріс® 250 SC 6 мл на 10 л води	Бакова суміш. Норма витрати робочого розчину — 1,5–2 л на кущ. У зоні Степу в бакову суміш додають фунгіцид Тіовіт Джет®
 Після цвітіння	Шкідники: кліщі Хвороби: мілдью, оїдіум	Тіовіт Джет® 80 WG 40 г на 10 л води Ридоміл® Голд МЦ 68 WG 50 г на 10 л води	Бакова суміш. Норма витрати робочого розчину — 1,5–2 л на кущ
 Ріст ягід	Шкідники: гронова листовійка (2-ге покоління) Хвороби: оїдіум, мілдью, чорна плямистість, сіра гниль	Матч® 050 EC 8 мл або Проклейм® 5 SG 4 г на 10 л води Ридоміл® Голд МЦ 68 WG 50 г на 10 л води	За потреби для підсилення дії проти оїдіуму до робочого розчину додати фунгіцид Топаз® 100 EC — 6 мл. Обробка через 12–14 днів після попередньої. Для покращення росту ягід обробка Ізабюн® 20 мл на 8 л води
 Ріст ягід	Шкідники: кліщі Хвороби: мілдью, оїдіум	Тіовіт Джет® 80 WG 40 г на 10 л води Квадріс® 250 SC 12 мл на 10 л води	Для покращення якості врожаю обробка Ізабюн® 20 мл на 8 л води
 Ріст ягід	Шкідники: гронова листовійка (3-тє покоління), в південних регіонах бавовникова совка Хвороби: сіра гниль, оїдіум, мілдью	Проклейм® 5 SG 4 г на 10 л води Хорус® 75 WG 12 г або Світч® 62,5 WG 10 г на 10 л води	Бакова суміш. Норма витрати робочого розчину — 1,5–2 л на кущ

Зберігання винограду: від поля до столу

Увесь рік забезпечувати населення свіжим виноградом можливо завдяки добре налагодженому зберіганню. Погіршення якості або втрата продукції в цей період може спостерігатися через низку причин, зокрема внаслідок грибкових захворювань. Усі хвороби, які проявляються на виноградних гронах у період зберігання (а в деяких випадках і під час заготівлі продукції), можна умовно поділити на групи.

До **ПЕРШОЇ ГРУПИ** належать хвороби, розвиток яких відбувається тільки на виноградниках у період вегетації; нового зараження хворобами під час зберігання не спостерігається. До цієї групи входять мілдью, оїдій, чорна плямистість, альтернаріоз, церкоспороз та антракноз.

Мілдью, або несправжня борошниста роса

Уражує вегетативні та генеративні органи кущів (листя, пагони, вусики, суцвіття, ягоди) і може призвести до цілковитої втрати врожаю.

Збудник зимує в рослинних рештках, ураженому опалому листі. Після прогрівання ґрунту й випадання достатньої кількості опадів із краплями води або вітром він потрапляє на вологі листки й може спричиняти первинне зараження.

Симптоми. На поверхні листя з'являються зеленуваті або жовтуваті «маслянисті» плями, знизу, особливо в дощову погоду, – білий наліт. Уражена тканина всихає. Якщо хвороба інтенсивно розвивається, то відбувається передчасне опадання.

Якщо уражено суцвіття, зав'язі на них можуть опати ще до початку цвітіння, вони фарбуються спочатку в світло-зелений, а потім у бурий колір. Таке забарвлення характерне й для плодоніжок і гребенів грон. Заражені грона здебільшого відмирають і засохлі далі висять на пагонах, поширюючи інфекцію. Хворі ягоди мають червоно-бурий колір, їхня поверхня стає зморшкуватою.

Кислотність ягід на неуражених хворобою грон підвищується. Вино з них має неприємний смак і каламутне.

Під час транспортування та зберігання захворювання не розвивається.

Заходи захисту. У боротьбі з мілдью велике значення мають терміни проведення обприскування. Якщо минулими роками ураження було сильне, треба проводити профілактичні обробки: перше обприскування – після рясних опадів (близько 10 мм за три дні), які випали при +8°C та вище; обов'язкові – перед та після цвітіння системними фунгіцидами (Ридоміл Голд, Сфінкс Екстра, Акробат МЦ). Важливе також чергування з препаратами контактної дії: Пергадо, Делан тощо. Інтервали між обприскуваннями та кількість обробок залежать від терміну захисної дії препарату та метеорологічних умов. **Запам'ятайте:** якщо хвороба розвивається стрімко, термін захисної дії фунгіцидів скорочується на три-чотири дні.

Оїдіум, або справжня борошниста роса

Уражає всі зелені частини виноградної рослини, вкриваючи їх білим борошnistим нальотом, який легко стирається.

Симптоми. На листках є блискучі плями, що поступово вкриваються нальотом. Вони припиняють ріст, всихають й опадають.

Уражені дрібні ягоди не ростуть та всихають, висяючи на кущах до кінця вегетації. Спостерігається розтріскування шкірки. Якщо ураження більш пізніє, ягоди покриваються нальотом і, досягаючи, набувають струпоподібної форми.

Зараження відбувається тільки на виноградниках у період формування ягід. Якщо погода волога, ураження оїдіумом може доповнитися і гнильними інфекціями.

Заходи захисту. У період розпускання бруньок рекомендують проводити обробку препаратами Антракол, Полірам ДФ, Дітан М-45, Фольпан, Шавіт Ф тощо. На стадії завершення росту квіток (коли є суцвіття, які схожі на зрощені пелюстки-ковпачки) обприскують Флінт Старом, Топазом... На стадіях від початку росту ягід і до ягоди розміром із горошину проводять обробку препаратами Діналі, Натіво, Талендо тощо. У період досягання використовують препарати проти оїдіуму (Діналі, Тіовіт Джет, Кумулус).

Альтернاریоз, або оливкова плямистість.

Збудник хвороби, проникаючи через мікротріщини в тканині, уражує переважно фізіологічно старі або пошкоджені тканини рослин. Інтенсивному розвитку хвороби сприяють висока вологість повітря, опади при температурі повітря плюс 20–25°C.

Симптоми. На молодих листках з'являються світлі сріблясті плями, які стають коричневими з темно-зеленим відтінком. Якщо хвороба інтенсивно розвивається, листя чорніє і засихає.

На достиглих ягодах з'являється світло-металевий блиск. Ягоди зморщуються і набувають неприємного смаку. Хворі грона не є придатні для зберігання.

Чорна плямистість, або екскоріоз, фомопсис

Поширена в зонах із підвищеною вологістю і вражає зелені органи куща, переходячи на здерев'янілі частини, де розвивається та зберігається. Зараження багаторічних частин куща відбувається протягом усієї вегетації.

Симптоми. На однорічних пагонах з'являються округлі крапки чорного або чорно-бурого кольору, які розширюються, провокуючи розтріскування тканин та невизрівання пагонів. На листках (особливо нижнього ярусу) утворюються некрози, центральна жилка чорніє.

Іноді уражуються достиглі ягоди, які стають темно-фіолетовими та неприємними на смак. На дозрілій лозі та багаторічній деревині з'являються білясті плями, утворюються прогнилі ділянки, відбувається відмирання рукавів.

Також спостерігається ламкість пагонів, сухо-рукавність, відмирання плодових ланок, рукавів, штамбів, зниження стійкості кущів до несприятливих умов середовища. Під час зберігання винограду нових заражень грибок не спричиняє.

Заходи захисту. Спеціальні обприскування проводять у період появи двох-трьох листків. Подальші ж збігаються з обробками насаджень проти мілдьї. Для захисту використовують фунгіциди: Антракол, Полірам ДФ, Дітан М-45, Фольпан, Шавіт Ф.

Заходи захисту. Найбільш ефективними є препарати з манкоцебом (КурзатRM, Ридоміл Голд МЦ 68 WG), обробки якими проводять навесні. Починаючи з періоду змикання ягід у гронах, слід використовувати препарати системної дії (Квадріс 250 SC, Кабріо®Топ), поєднуючи з обробками проти інших хвороб грибової етіології.

Рекомендують також дотримуватися правил дезінфекції чубуків, інвентарю та матеріалів, які застосовують під час вирощування садивного матеріалу, а також правильної агротехніки: вчасного прибирання органічних залишків, підживлення мінеральними добривами для підвищення імунітету рослин.

Церкоспороз, або зелена цвіль

Найчастіше вражає старі та ослаблені насадження. Розрізняють весняний та осінній види хвороби. Симптоми весняної форми з'являються в другій половині травня або червні, осінньої – у липні-серпні. Два види вражають переважно листя винограду, якщо ж прогресують, то переходять на пагони, плодоніжки та ягоди.

Симптоми. Початкові ознаки хвороби можна виявити на найближчих до ґрунту листках, оскільки затінення і підвищена вологість повітря в цих місцях сприяють розвитку збудника. Якщо зараження інтенсивне, може хворіти також листя середнього ярусу.

Церкоспороз характеризується утворенням нальоту темно-оливкового кольору на нижній поверхні листя. Верхня ж залишається зеленою, згодом на ній з'являються довгасті бурі плями з жовтою або темною облямівкою.

Як правило, уражається тільки та половина ягоди, що прилягає до плодоніжки. Спершу на ягодах з'являється щільний наліт оливкового кольору, який легко стирається. Згодом плоди твердішають та темнішають, зморщуються і опадають.

Заходи захисту. Лікування розпочинають одразу після виявлення хвороби. Заходи боротьби передбачають вчасне збирання і видалення з винограднику опалого листя, ретельний догляд за ґрунтом і рослинами, обробку кущів фунгіцидами. Правильно борючись із мілдью, одночасно припините розвиток збудника церкоспорозу.

Антракноз

Уражує ягоди та всі зелені частини куща. Більш піддатливими до захворювання є зелені пагони, ягоди (до початку достигання) та листя до 25 днів.

Симптоми. На листках з'являються бурі плями з темно-білою облямівкою, уражена тканина відмирає та випадає. На пагонах утворюються вдавлені коричнево-бурі, а потім рожево-сірі овальні плями з бурою облямівкою. Пізніше тканина розтріскується, утворюючи глибокі виразки.

Уражені суцвіття спочатку коричневіють, потім висихають.

На ягодах утворюються ледь вдавлені коричневі плями діаметром три-п'ять міліметрів, що змінюють колір на сірий або рожево-сірий із темно-фіолетовим контуром. Більшість уражених ягід не досягає та опадає.

Заходи захисту. Захист від антракнозу базується на обприскуваннях викорінювальних та в період вегетації. Першу та другу обробки фунгіцидами проводять наприкінці квітня – на початку травня з інтервалом півтора-два тижні в осередках поширення, коли пагони досягли довжини 10–15 см. Наступні поєднують із захисними засобами проти мілдью, оскільки ці дві хвороби лікують аналогічними препаратами й мають однакові терміни обробки.

Обов'язкові й профілактичні обробки до та після цвітіння.

Сіра гниль, або ботритіоз

Уражує переважно грона, коли опади рясні та тривалі в період достигання ягід. Якщо хвороба інтенсивно розвивається, то здатна інфікувати всі зелені частини куща та однорічну деревину. Найбільшої шкоди завдає при ранньому ураженні винограду в період достигання ягід, оскільки перешкоджає визріванню і провокує оцтову гниль. У червоних сортів хвороба призводить до руйнування червоного пігменту в шкірці, що унеможлиблює виробництво вин. У білих сортів у період цілковитої стиглості підвищується щільність сусла.

Збудник сірої гнилі – рановий паразит, тому швидше уражаються ягоди з механічними пошкодженнями. Надмірна загущеність, затінення грон винограду бур'янами та перевантаження врожаєм також сприяють активному розвитку цієї хвороби.

Під час транспортування та в період зберігання сіра гниль поширюється шляхом безпосереднього контакту та спорами через повітря. Її поширенню сприяють також висока температура, вологість повітря та запотівання ягід.

Заходи захисту. Максимальна кількість обробок не має перевищувати чотирьох. Першу проводять спеціальними фунгіцидами після опадання ковпачків; другу – перед змиканням ягід у гроні; третю – на початку достигання; четверту – за 7–13 днів до збирання врожаю, залежно від регламенту застосування фунгіцидів. Для боротьби із сірою гниллю використовують такі препарати: Кантус, Тельдор, Хорус, Світч тощо.

До **другої групи** входять хвороби, ураження якими відбувається в період вегетації (зазвичай незадовго до збирання врожаю), а розвиток триває в період транспортування чи зберігання.

Інтенсивно хвороби розвиваються, якщо не дотримано режиму зберігання, в умовах, які призводять до фізіологічних порушень та зниження природної стійкості продукції.

Більшість не тільки далі розвивається в межах зараженого плода, а й поширюється на сусідні здорові. До цієї групи хвороб належать сіра, біла, чорна гнилі та макроспоріоз.

Біла гниль (вайт-рот)

Зараження відбувається в період достигання ягід. Йому сприяють пошкодження, особливо градом. За декілька днів після цього ягоди вкриваються жовтими, потім синювато-бурими, з різнокольоровим ореолом плямами, горбиками, зморщуються і висихають. По гребеню та через ніжку грона хвороба поширюється на здорові ягоди, і грона висихає.

Заходи захисту. Оскільки зараженню та розвитку білою гниллю сприяє висока вологість повітря, то поширенню хвороби перешкоджають агротехнічні заходи, які сприяють кращому провітрюванню крони куща. Після градобою рекомендують проводити обприскування контактними фунгіцидами які містять мідь або препаратами рекомендованими для обробок проти гнилей не пізніше ніж за 18–24 години після випадання граду (Світч, Топаз, Кантус, Тельдор).

Чорна гниль (блек-рот)

Зараження відбувається перед достиганням ягід. Вони стають темно-синіми чи чорнофіолетовими, зморщуються, вкриваються горбиками, висихають та опадають.

Заходи захисту.

Боротьба полягає в проведенні профілактичних обробок, які спрямовані проти комплексу грибкових захворювань лози. Обов'язкова обробка після випадання граду препаратами: Ридоміл Голд, Полірам, Кабріо Топ, Косайд 2000, Танос, Курзат М.

Макроспоріоз

Розвивається як на листках, так і на ягодах. Прояв хвороби найчастіше спостерігається від липня до вересня.

Симптоми. На нижній листовій пластинці утворюється густий зеленуватий наліт невеликими плямами, які, збільшуючись, охоплюють її значну частину. На плодах виникають світло-зелені, а потім бурі вдавнені плями з оливковим нальотом. Ягоди всихають або загнивають.

Заходи захисту. Рекомендовано проводити обприскування хворих кущів винограду в поєднанні з обприскуванням проти мілдьї фунгіцидами: Пергадо, Делан, Квадріс тощо.

Неінфекційний хлороз (дефіцит азоту)

Симптоми браку азоту проявляються як хлороз (листова пластинка світла, жилки та черешки листків – червоні); дрібнолистість; відмирання

нижнього ярусу листків (явище реутилізації); відставання в рості пагонів; подовження кореневої системи та послаблення її розгалуження; дрібна грона; скорочення періоду вегетації й більш раннє досягання ягід. Якщо виявлено рослини із симптомами дефіциту азоту, на виноградні насадження вносять органічні (компост, гній, пташиний послід) та мінеральні (аміачна селітра) добрива.

Дефіцит магнію

Симптоми: світло-зелені, а потім жовті плями на листі, краї якого стають жовтими, помаранчевими або червоними. Запобігти дефіциту магнію можна шляхом проведення позакореневого підживлення – обприскування листя розчином сульфату магнію.

На виноградниках, окрім основних добрив, високі результати показали й так звані меліоранти (Greenodin Black, Greenodin Gray, Greenodin White). Їх використання сприяє підвищенню родючості та водотримувальності здатності ґрунтів, активізації розвитку корисних мікроорганізмів, зменшенню ґрунтовтоми, оптимізації живлення рослин і зростанню стійкості до абіотичних факторів та хронічних хвороб, підвищенню врожайності насаджень.

ТРЕТЯ ГРУПА –
так звані фізіологічні, або функціональні, хвороби, які виникають внаслідок фізіологічних розладів обміну речовин, через брак мінерального живлення тощо.

Найбільш поширені хвороби на виноградних насадженнях, які спричиняє функціональний дисбаланс: неінфекційний хлороз, брак фосфору та магнію, калійне голодування.

Дефіцит фосфору

Через брак фосфору листя рослин стає синьо-зелене, часто з пурпуровим або бронзовим відтінком; листові пластинки дрібні, вузькі; ріст пагонів і коренів сповільнюється; плодоносність пагонів зменшується; на кущі спостерігається осипання квіток і зав'язі; досягання врожаю затримується; знижується стійкість до шкідників і хвороб. Завдяки внесенню фосфорних добрив (суперфосфату, кісткового борошна тощо), встановленню оптимального режиму повітряного і ґрунтового живлення рослин винограду розв'яжете проблему браку фосфору.

Калійне голодування

Спостерігається пожовтіння листя від низу до верху (від старих до молодих), утворення червоних плям; краї листя буріють, відмирають і засихають (крайовий опік); прискорене старіння нижніх листків і їх опадання (явище реутилізації); укорочення міжвузлів і утворення розеткових пагонів; передчасне припинення росту і зниження визрівання; неодночасне досягання ягід і погіршення якості; зниження стійкості до шкідників і хвороб.

Запобігти цьому можна шляхом внесення калійних добрив (наприклад, хлористого калію), встановлення оптимального режиму повітряного, водного і ґрунтового живлення рослин винограду.

Сиза цвілеподібна гниль, або пеніцильоз

З'являється на ягодах у період досягання, зазвичай разом із мілдью та сірою гниллю, особливо шкідлива під час зберігання. Джерела інфекції: уражені залишки продукції (мертвий рослинний субстрат), забруднені спорами грибків тара чи приміщення.

На початковій стадії захворювання на поверхні ягоди з'являється невелика водяниста світло-коричнева пляма, що згодом вдавлюється й покривається блакитно-зеленими або оливковими подушечками. Загнила м'якоть має неприємний смак та цвілевий запах.

Інша форма хвороби характеризується появою на ягодах золотаво-жовтої, іноді з червоним відтінком, цвілі.

ЧЕТВЕРТА ГРУПА –
хвороби, виникнення та розвиток яких характерний для періоду зберігання. Збудники – грибки, які розвиваються тільки на мертвих або дуже ослаблених рослинних тканинах.

У тканину вони проникають через механічні пошкодження: тріщини, подряпини тощо. До цієї групи належать пеніцильоз, аспергільоз, рожева цвілеподібна гниль.

Чорна цвілеподібна гниль, або чорна цвіль, аспергильоз

Уражає ягоди (насамперед механічно пошкоджені) в період досягання: у суху спекотну погоду або після збирання врожаю. На них з'являються темні, м'які, вдавлені плями. Ягоди розтріскуються, вкриваються білим нальотом із чорно-бурою (або іншого кольору) масою, що порошить. Дуже вражені грона виглядають чорними.

Джерелом інфекції можуть бути уражені цим грибом різні гнилі субстрати рослинного походження. Під час зберігання гниль може швидко поширюватися, особливо за коливання температури, запотівання ягід тощо.

Рожева цвілеподібна гниль, або рожева цвіль, трихотеціоз.

Зараження відбувається в період досягання ягід. Волога погода, загущення кущів та погане провітрювання грон сприяють розвитку гнилі. Після ураження ягоди стають гіркими, в місці кріплення їх до грона з'являється бура пляма, що гние, розростається та вкривається білим густим нальотом, який згодом рожевіє. На ягодах утворюються павутинно-повстяні білі дернинки, які невдовзі також стають рожевими.

Заходи захисту. Позаяк збудники цвілеподібних грибків є рановими патогенами, профілактичні дії скеровані на захист ягід від пошкоджень, насамперед це боротьба з комахами. Також слід приділити увагу вчасному збиранню врожаю з дотриманням правил обережності під час пакування та транспортування, зберігання в сухих провітрюваних сховищах.

**Володимир
Сіленко**
кандидат
с/г наук,
агроном
компанії
БТУ-центр

Боротися з інфекційними хворобами можна і за допомогою біопрепаратів. Зокрема, Липосам-біоклей попередить появу тріщин, які, в свою чергу, можуть стати причиною різних хвороб, у т.ч. і гнилей.

Також можна скористуватися і біоприлипачем Липосам (для органічної схеми – Енпосам). Для запобігання ураження, розвитку та поширення гнилей рекомендується використання у боковій суміші біофунгіциду Мікохелп.

Катерина Шматковська,
науковий співробітник, кандидат с/г наук
ННЦ Інституту виноградарства і виноробства
ім. В. Є. Таїрова м. Одеса

ЗАХИСТ ВИНОГРАДУ ВІД КРАДІЇВ УРОЖАЮ

Шкідники винограду, значно пригнічуючи рослину, щорічно знищують більшість урожаю, скорочуючи термін експлуатації виноградних насаджень. Пошкоджені шкідниками грона не придатні для зберігання та схильні до заселення сапрофітної грибкової мікрофлори з подальшим розвитком патологічного процесу.

Сьогодні найпоширенішими шкідниками є скосар кримський, п'ядун, бронзівка волохата, бавовняна совка, гронova листокрутка, американський білий метелик, виноградний зудень, павутинний кліщ.

**Кримський
виноградний скосар**

Зимують жуки у верхньому шарі ґрунту, під грудками землі. А навесні, коли температура сягне 10°C, починають житися. Від початку набухання бруньок й до розпускання листків один жук встигає пошкодити до десяти виноградних вічок. Найактивніше шкідник живиться вночі. Жуки пошкоджують бруньки винограду, знищуючи майбутній урожай. Коли з'являються листки, жуки переходять на них, виїдаючи їхні пластинки. Внаслідок зменшення листової поверхні куща значно знижується врожайність, а коли знищено понад 2/3 листків, рослина повністю втрачає врожай.

Через значні пошкодження кущі й наступного року не дають урожаю. Крім дорослих жуків, також шкідливі й личинки скосаря. Вони пошкоджують корені винограду, тому знижується врожайність, кущі відстають у рості, а в деяких випадках можуть загинути.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Оскільки вихід жуків, а також відкладання яєць відбувається протягом усього літа, то хімічні обробки слід проводити протягом усього вегетаційного періоду. Їх проводять тільки на тих ділянках виноградних насаджень, де було помічено жуків скосаря.

Першу обробку рекомендо-

вано проводити навесні у фазі набухання бруньок. Після розпускання листків проводять друге обприскування виноградників. На виноградниках, заселених скосарем – понад чотири-шість особин на 100 кущів, під час обприскування проти мілдью в бакову суміш доцільно додавати інсектицид проти листогризучих жорсткокрилих комах. Рекомендують використовувати Золон 35, Бі-58 новий, Талстар, Енжіо тощо.

На виноградних насадженнях, заселених скосарем, під час обрізування кущів на них треба залишати на 15–20% більше вічок, ніж встановлена норма, тобто про запас. За допомогою такого способу можна зберегти потрібне навантаження кущів вічками навіть при значному пошкодженні бруньок жуками.

Зменшити кількість скосарів на виноградниках можна за допомогою культивування міжрядь, ліквідації та утилізації рослинних залишків після обрізування ділянок осередків шкідників та спалювання їх за межами виноградних насаджень.

Димчатий буро-сірий п'ядун

Гусениці, розміром один-три сантиметри, зимують на стовбурах, опорах, рослинних рештках та поверхні ґрунту. Шкідники мають сіро-буре забарвлення, що дає змогу зливатися з поверхнями ґрунту та багаторічної деревини винограду, тому їх легко сплутати із здерев'янілим вусиком або шматочком дроту чи підв'язувального матеріалу. З'являються гусениці шкідника на виноградних кущах навесні

на стадії набрякання бруньок.

Шкідник поширюється локально, осередками. Бруньки винограду пошкоджують гусениці третього віку, які після зимівлі й далі харчуються. Одна гусениця може знищити до десяти бруньок, що становить велику загрозу для виноградників. На бруньках можна помітити сліди пошкодження – невеликі отвори як ложки, а деякі бруньки майже цілком з'їдені.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Обприскування кущів пестицидами проти гусениць п'ядунів проводять на ділянках, на яких виявлено три-п'ять пошкоджених бруньок на кущ. У боротьбі із зазначеними шкідниками рекомендують використовувати інсектициди, які входять до «Переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених до використання в Україні», дотримуючись регламентів застосування та правил техніки безпеки. Згідно з нашими спостереженнями, високу технічну ефективність показали обприскування інсектицидами з групи фосфорорганічних (Дурсбан 480, Золон 35), піретроїдних (Карате Зеон 050 CS) та інших препаратів.

Також зменшити кількість шкідників на насадженнях можна завдяки ранньовесняній культивуванню ґрунту на глибину 10–12 см та боротьбі з бур'янами в міжряддях.

Дорослі жуки зимують у ґрунті. Прокидаються рано навесні й починають живлення, обгризаючи молоді суцвіття. У прохолодні дні, під час дощу й на ніч ховаються у ґрунт. Один жук може пошкодити декілька суцвіть, що суттєво впливає на рівень потенційного врожаю, особливо столових сортів винограду з великою масою грона. У роки з великою чисельністю оленки волохатої шкідник може пошкодити в середньому до 20% зав'язей плодових культур, а щодо деяких сортів, то й максимально до 80%.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ. У практиці виноградарства, як правило, нема потреби в додатковому захисті насаджень проти оленки волохатої, бо терміни активізації дорослих жуків настають раніше, ніж початок росту пагонів рослин. Шкідник у цей час харчується суцвіттями і квітками плодових культур (зерняткових та кісточ-

Бронзівка (оленка) волохата

кових), цвітіння яких настає в період виходу жуків із зимівлі.

Однак необхідним є додатковий захист проти цього шкідника насаджень столових сортів винограду з раннім досяганням ягід при загрозі масової заселеності. Сьогодні в «Переліку...» не зареєстровано жодного інсектициду для боротьби з оленкою волохатою на винограді. Наша практика боротьби із зазначеним шкідником свідчить, що на вино-

градниках можливим є застосування інсектицидів, які дозволено використовувати на плодових насадженнях (Золон, Бі-58 новий, Талстар). На виноградниках застосовують і оригінальний спосіб боротьби зі шкідниками: жуків механічно струшують із рослин, збирають і знищують. Такий метод боротьби з оленкою волохатою доцільно застосовувати на невеликих присадибних ділянках.

Гронова листокрутка

Один із найпоширеніших та найнебезпечніших шкідників України. Шкідник поширений у всіх зонах виноградарства. Чисельність та шкідливість залежить від вчасності та якості захисних обробок. Гусениці пошкоджують суцвіття, зелені та достиглі ягоди, які можуть засохнути та осипатися або, навпаки, загнивати, стаючи джерелом гнилей (здебільшого сірої) та численних бактерій. Втрати урожаю можуть сягати 25–30%, а за значної чисельності шкідники здатні спричинити загину усього урожаю.

Зимує гронова листокрутка в стадії лялечки під корою, тріщинах штамбів, під рослинними за-

період розвитку личинкової стадії, яка триває близько 30 днів, гусениця здатна пошкодити до 70 бутонів. Одна гусениця другого покоління пошкоджує 15–20 ягід.

У серпні розвивається третє покоління шкідника, гусениця якого може пошкодити п'ять-сім ягід винограду, внаслідок чого вони засихають або загнивають.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Через велику кількість шкідників майже всі виноградні насадження потребують захисних заходів. Для раціонального захисту винограду від гронової листокрутки обов'язковим є проведення протягом вегетації фітосанітарних обстежень усіх на-

саджень з обов'язковим використанням спеціальних феромонних пасток. Їх вивішують на плодоносних виноградниках, як правило, у другій декаді квітня. Видаляють метеликів із пасток щодня. Граничним є вилов десяти особин у пастку на добу для столових та 20 особин на добу для технічних сортів винограду (масовий літ). Обприскування насаджень інсектицидами (Кораген, Піринекс Супер тощо) здійснюють у період масового відродження гусениць, який припадає приблизно на другу декаду травня. При застосуванні інсектициду з дією на стадію яйця (Люфокс тощо) обприскування насаджень здійснюють раніше – у період масового льоту метеликів або яйцекладу.

Надалі здійснюють спостереження за заселеністю грон гусеницями гронової листовійки другого покоління. Якщо виявлено 8–12 особин на 100 гронах технічних сортів, 4–6 – столових сортів, здійснюють обприскування насаджень інсектицидами (Номолт, Проклейм, Сумі-Альфа тощо).

Одна гусениця здатна пошкодити до 70 бутонів

Феромонна пастка

лишками, в місцях підв'язування лози. Гусениці першого покоління дуже рухливі, харчуються бутонами, суцвіттями, обплітаючи їх павутиною і стягуючи в так звані «гнізда». Характерною особливістю гусениць є те, що коли виникає небезпека, вони покидають гніздо, спускаючись із нього на тонкій павутині. За

Перші пошкодження гусеницями шкідника спостерігаються на виноградних кущах у середині червня: значне об'їдання листків верхнього ярусу, живлення ягодами шляхом вигризання невеликих круглих отворів. Надалі гусениця шкодитиме ягодам, які досягають, роблячи великі отвори та живлячись м'якоттю, забруднюючи гроно своїми екскрементами. На пошкоджених гронах активно розвиваються різні види гнилей, що призводить до суттєвих втрат врожаю. Пошкоджені грона не придатні для зберігання, реалізації свіжими та переробки на виноматеріал.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Спостерігають за заселеністю грон гусеницями бавовникової совки. Коли виявлено 8–12 особин на 100 гронах технічних сортів, 4–6 – столових сортів, здійснюють обприскування насаджень інсектицидом (Номолт, Проклейм, Сумі-Альфа, Дурсбан тощо). У період масового відродження гусениць високоефективними виявилися інсектициди, які мають у своєму складі декілька діючих речовин (Воліам Флексі тощо).

Бавовняна совка

Ягоди, пошкоджені совкою

Лист, після живлення совки

Американський білий метелик

Зимує шкідник у коконах у рослинах та ґрунті. Літ метеликів розпочинається наприкінці квітня – на початку травня. А в першій декаді червня відбувається відродження гусениць.

Шкідлива стадія – гусениця. Вони живуть колоніями, скелетують, плетуть павутинні гнізда, об'їдають листки, залишаючи

грубі жилки, пошкоджують вусики, суцвіття.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

За результатами наших спостережень встановлено, що осередки пошкодження американським білим метеликом здебільшого є на ділянках, де торік не проводили захисні заходи та поблизу лісосмуг.

У місцях поширення шкідника рекомендують осінню оранку ґрунту, зрізання та спалювання гнізд із гусеницями, обробка заселених виноградників інсектицидами (Базудин, Бі-58 новий, Фуфанон тощо) або біопрепаратами на основі грибів *Beauveria bassiana*, *B. Globulifera*.

Гнізда американського білого метелика

Виноградний повстяний кліщ, або зудень

Пошкоджує тільки виноград. Характеризується локальним поширенням, частіше на крайніх виноградних кущах. Значної економічної шкоди повстяний кліщ не завдає. Але, якщо

погодні умови сприятливі, особливо в посуху, то сильне пошкодження листків кліщем може призвести до підвищеної транспірації та браку вологи.

Шкідник заселяє нижній бік листків. Внаслідок його живлення на листовій пластинці утворюються поглиблення, заповнені білим пушком, схожим на повсть. Значної шкоди завдає і суцвіттям, вражаючи і покриваючи їх галлами. Внаслідок цього щільна повсть із волосків перешкоджає процесу цвітіння і призводить до втрати врожаю.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Найефективніше проводити обприскування рано навесні, у фазі розпускання бруньок – два-три листки. Для захисту винограду від зудня треба використовувати спеціальні акарициди, для прикладу, Вертимек КЕ.

Наслідки живлення повстяного кліща (нижній бік листка)

Наслідки живлення повстяного кліща (верхній бік листка)

Біорейд

УЗЗ-86 –

13 грн за 10 мл

Біоінсектицид, широкого спектру дії проти шкідників плодових, овочевих, зернових культур, винограду, квіткових, кімнатних рослин. Засіб швидко діє: через 7-9 годин після внесення препарату, шкідники припиняють приймати їжу, а через два дні вмирають. Завдяки цьому препарату можна мати екологічно чистий урожай, неушкоджений шкідниками.

Престо

УЗЗ-89 – 14 грн за 3 мл

УЗЗ-89В – 55 грн за 15 мл

Для тривалого захисту зернових, овочевих, баштанних культур, винограду, квітів і плодових дерев від сисних та листогризух шкідників і комах, що ведуть схований спосіб життя. Результати видно вже через 20 хвилин, повна загибель шкідників – через 2 години. Стійкий до змивання опадами. Термін від обробки до збирання врожаю: плодово-ягідні – 45 днів, зернові і баштанні – 30 днів, овочі відкритого ґрунту – 20 днів, овочі закритого ґрунту – 5 днів.

Самки шкідника зимують цілими колоніями на опалому листі винограду та на озимій порості. Навесні ж шукають зелені паростки під виноградом і неподалік від нього, щоб відкласти округлі, майже прозорі, яйця, які часто плутають із перлинними залозами.

Хоча виноградні кліщі активні здебільшого влітку, проте здатні завдати великої шкоди листю і ягодам, що може суттєво позначитися як на кількості врожаю, так і на його якості. Відразу після заселення молодих листків павутинними кліщами шкідників можна виявити за світлими плямами на верхньому боці листа, а також за невеликими складками на листкових краях. На нижньому боці

Павутинний кліщ

листа, під плямами, мешкає одна велика колонія з усіма стадіями розвитку кліщів, яка цілком покрита павутиною. Якщо заселення масове, то кінчики пагонів і краї сусідніх листків та бічних пагонів

покриті тонкою павутиною, по якій переміщуються павутинні кліщі. За таких умов шкідники заселяють і висмоктують сік також із молодих ягід, внаслідок чого з'являються темні струпо-подібні плями на шкірці ягід. Ягоди грона теж можуть бути покриті павутинним нальотом.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ.

Рано навесні треба ретельно видаляти бур'янисту рослинність за межі виноградників та спалювати. Хімічну обробку проводять у фазах розпускання листя та появи п'яти-шести листків. Для цього рекомендують використовувати спеціальні акарициди (Вертимек КЕ, Карате Зеон, Дурсбан) або інші інсектициди, які мають акарицидну дію.

Ознаки
живлення
павутинного
кліща

Зелений щит для винограду

УЗЗ-350 – 11 грн за 3 мл + 10 г

Інсекто-фунгіцид, стійкий до змивання, захищає від хвороб (мілдью, оїдіуму, антракнозу та ін.) і шкідників (трипсів, скосариків, кліщів та ін.), стимулює ростові процеси та імунітет рослин.

Стоп Жук 3 мл + АгроМікс 10 мл УЗЗ-364 – 13 грн

Комплексний препарат для винограду, картоплі, плодових та овочевих, поєднує інсектицидну та стимулюючу дії. Захищає від колорадського жука, дротянки, кліщів, плодожерки, листокрутки, тлі, та ін. Використовується для обробки насіннєвого матеріалу, обприскування, підживлення під корінь та для профілактики грибкових хвороб.

ЦІЛИТЕЛЬ

УЗЗ-19 – 34 грн за 25 г

УЗЗ-19Б – 59 грн за 50 г

УЗЗ-19В – 224 грн за 250 г

Комбінований фунгіцид контактно-системної дії для захисту овочевих, баштанних та винограду від комплексу хвороб. Проникає до необроблених частин рослини, не змивається дощем; забезпечує захист картоплі при зберіганні в сховищах.

ЗАХИСТ

УЗЗ-110 – 22 грн за 7,5 г

Двокомпонентний фунгіцид, для боротьби та профілактики грибкових захворювань овочевих та винограду. Ефективно зупиняє активні постінфекційні стадії розвитку грибів, не дозволяє розвиватися процесу спороутворення; захищає необроблені частини рослин, нові паростки; має тривалий захисний період.

ГАРТ

УЗЗ-268 – 40 грн за 30 г

УЗЗ-268Б – 72 грн за 60 г

Контактний препарат профілактичної та лікувальної дії для деяких злакових, винограду, томатів, огірків, картоплі, цибулі, плодово-ягідних проти широкого спектра збудників грибкових хвороб. Захищає від весняних морозів.

РИДОМІЛ ГОЛД

УЗЗ-105 – 44 грн за 25 г

УЗЗ-105В – 80 грн за 50 г

Комбінований препарат, що має лікувальну, вкорінювальну, антиспорулянтну і захисну властивості. Для боротьби з хворобами картоплі, томатів, огірків, винограду, цибулі, ріпаку, хмелю. Застосовується для профілактики або при початку хвороби (не більше 5% уражених рослин). Забезпечує захист картоплі під час зберігання у сховищах.

ТІОВІТ ДЖЕТ

УЗЗ-132 – 36 грн за 40 г

Селективний фунгіцид і акарицид для захисту овочевих, плодових, квіткових та винограду від справжньої борошнистої роси, оїдіуму і кліщів. Може використовуватися для знезараження ґрунту у теплицях. Термін захисної дії – 7-10 днів. Безпечний для бджіл.

СТРАЖ

УЗЗ-114 – 13 грн за 3 мл

Системний стійкий до змивання фунгіцид проти комплексу основних хвороб плодових та винограду: борошниста роса, парша, кучерявість листя, клас-тероспоріоз, мільдю, оїдіум, сіра гниль.

ТОПАЗ

УЗЗ-96Б – 24 грн за 3 мл

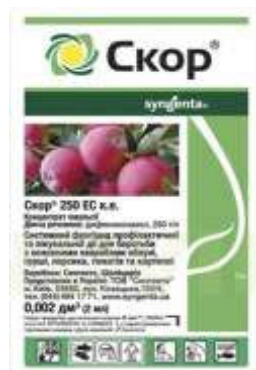
Системний фунгіцид для захисту зерняткових, кісточкових, ягідних, овочевих, декоративних культур і винограду від справжньої борошнистої роси та ін. хвороб. Добре діє навіть при високому інфекційному фоні. Має низьку норму витрати і тривалу дію. Ідеальний партнер в сумішах для комплексного захисту.

СІТКА ДЛЯ ЗАХИСТУ ГРОН ВИНОГРАДУ

УТД-144: розмір 22 см x 30 см, для грона до 2 кг – 5 грн/шт.

УТД-145: розмір 28 см x 40 см, для грона до 5 кг – 6 грн/шт.

Захисна сітка для грон винограду від птахів, граду.

СКОР

УЗЗ-129 – 26 грн за 2 мл

Системний фунгіцид з тривалою профілактичною і лікувальною дією для захисту плодових, овочевих та винограду від парші, борошнистої роси, кучерявості листя, фітофторозу, альтернаріозу та ін. грибкових хвороб. Не шкідливий для бджіл.

Володимир Сіленко

кандидат с/г наук, агроном компанії БТУ-центр

БІОПРЕПАРАТИ ТМ «ЖИВА ЗЕМЛЯ» В ОРГАНІЧНОМУ ВИНОГРАДАРСТВІ

Органи винограду (листки, стебла, ягоди) пошкоджуються численними шкідниками, вірусними, бактеріальними та грибними хворобами.

Упродовж вегетаційного періоду для збереження врожаю винограду від шкідливих організмів необхідно застосовувати систему агротехнічних і хімічних заходів, максимально використовуючи природні чинники регулювання їх обсягу та шкідливості.

Біологічний метод захисту та живлення рослин гарантує здоров'я та якісні врожаї без будь-якої шкоди та втрат. Компанія «БТУ-Центр» пропонує лінійку ефективних біопрепаратів для рослинництва, відомих під Торгівельною маркою «Жива Земля», в цілому та для виноградарства зокрема.

На основі узагальнення досвіду минулих років та результатів проведених дослідів та практичного застосування біопрепаратів Компанії розроблені, апробовані та використовуються у багаторічних плодівих насадженнях господарств різних за величиною та формою власності. У тому числі і на виноградниках застосовується комплексна система захисту та підживлення рослин за технологічною схемою «БТУ-Центр».

При цьому переважна більшість заходів проводиться шляхом обприскуванням фунгіцидами та інсектицидами з додаванням у бакові суміші до складу робочої рідини прилипача та біодобрив.

Прилипач Емпосам® застосовується для кращого закріплення біопрепаратів на органах ро-

слин. Створює еластичну сітку, яка зберігає вологу не погіршує дихання та фотосинтез рослини. Використовується у баковій суміші зі всіма біологічними та хімічними препаратами. Покращує дію гербіцидів, фунгіцидів та інсектицидів. Дозволяє економити до 30% препаратів завдяки поліпшеному прилипанню на рослині.

БІОАКТИВАТОРИ – це препарати комплексної дії, діючою основою яких є клітини природних азотфіксуючих бактерій, здатних активно фіксувати молекулярний азот атмосфери, переводячи його в доступну рослинам форму, синтезувати ростстимулюючі речовини (нікотинову кислоту, пантотенову кислоту, піридоксин, біотин, гетероауксин тощо).

Азотофіт-р. Активізація азотного живлення; живлення природними гормонами росту, зміцнення імунітету рослин та підвищення екологічної стійкості.

БІОІНСЕКТИЦИДИ мають кишковий характер дії, що проявляється тільки при активному живленні шкідниками оброблених частин рослини. Активований в кишковому тракту токсин викликає пошкодження внутрішньої оболонки кишківника. Це призводить до загибелі комах, а також комах гинуть від септицилії (повне зараження організму) при розмноженні спор бактерії. При достатній дозі шкідники припиняють живлення, перестають рухатись, змінюють забарвлення, та зморщуються.

Бітоксикацилін-БТУ застосовують для знищення комах-шкідників різного віку більшості видів

комах (дорослі довгоносики, сосучі комах, метелики).

Лепідоцид призначений для знищення гусениць більшості видів лускокрилих комах; має подовжений період дії, не викликає звикання у комах-шкідників.

БІОФУНГІЦИДИ мають антимікробні та ростостимулюючі властивості, які базуються на здатності мікроорганізмів *Bacillus subtilis* активно заселяти всі тканини рослин, протидіючи проникненню збудників хвороб у рослину, продукувати антимікробні речовини та біологічно активні речовини. Завдяки таким властивостям, препарати забезпечують довготривалий захисний ефект в обмеженні розвитку: сажкових хвороб, іржі, борошнистої роси, септоріозу, парші, фітофторозу, чорної ніжки, кореневої гнилі, гнилі сходів, фузаріозу тощо та покращують схожість, енергію проростання насіння, ріст та розвиток різних сільськогосподарських культур та в цілому урожайність. Біофунгіциди сумісні з біологічними та хімічними препаратами захисту рослин, макро- та мікроелементами, прилиплювачами, стимуляторами росту, фунгіцидами та інсектицидами біологічної та хімічної природи.

Фітоцид-р захищає рослини від грибкових і бактеріальних збудників хвороб; стимулює ріст та розвиток рослин; зміцнює імунну систему рослин; підвищує урожайність на 20-35%; покращує якість плодів.

ФітоХелп. Активний захист і профілактика від бактеріальних та грибкових хвороб; антистрессова

дія до несприятливих кліматичних умов та негативного впливу пестицидів; росто- та імуностимулюючий ефект; зменшення потенційного ризику заражень.

МікоХелп призначений для лікування та профілактики грибкових захворювань. Гриби-антагоністи пригнічують розвиток фітопатогенів, які викликають кореневу, стеблову та плодову гниль.

БІОДОБРИВА – це поліфункціональні препарати, що мають у своєму складі живі мікро-організми: представники природної рослинної та ґрунтової мікрофлори, а також їхні фізіологічно активні речовини. Ці біопрепарати розроблені за спеціальними рецептурами з урахуванням біологічних вимог кожної сільськогосподарської культури.

Біокомплекс-БТУ плоді збалансоване живлення рослин, захист від збудників хвороб, зміцнення імунітету рослин, підвищення стійкості до стресів; сприяння дозріванню плодів та підвищення їх якості (покращення біохімічних показників)

Органік баланс вегетація забезпечує збалансоване живлення рослин, покращення розвитку та прискорення термінів визрівання деревини; підвищення імунної реакції рослин на збудники хвороб, завдяки дії компонентів біопрепарату, що за своєю природою подібні до полісахаридів патогенів; підвищення стійкості рослин до широкого спектру хвороб без ефекту звикання, підвищення стійкості до стресів; покращення якісного складу продукції; підви-

щення врожайності на 10-30%; зменшення витрат мінеральних добрив, пестицидів та мікроелементів на 15-30%.

Для попередження розтріскування добрий результат дає обприскування біопрепаратом **Липосам-біоклей**. Завдяки липкогенній композиції біополімерів природного походження, які входять до їх складу, попереджається розтріскування оброблених плодів. Це відбувається завдяки утворенню гнучкої еластичної сітки, здатної розтягуватись та склеювати плоди. Головне для досягнення бажаного ефекту – знати і правильно дотриматися певних моментів застосування препарату. Липосам застосовують у вигляді водного розчину. Розчинення проводять поступово. Необхідну кількість препарату розмішують у воді (1:1) до однорідного розчину, доливаючи воду малими дозами в Липосам-біоклей до необхідного для обробки об'єму. Одержаний розчин використовують з нормою до 2 л/га (40 мл на 10 л води при використанні на невеликих площах), обприскуючи грона за 5-7 днів до моменту знімальної стиглості. Обробка проводиться в широкому діапазоні температур від +5 °C до +30 °C.

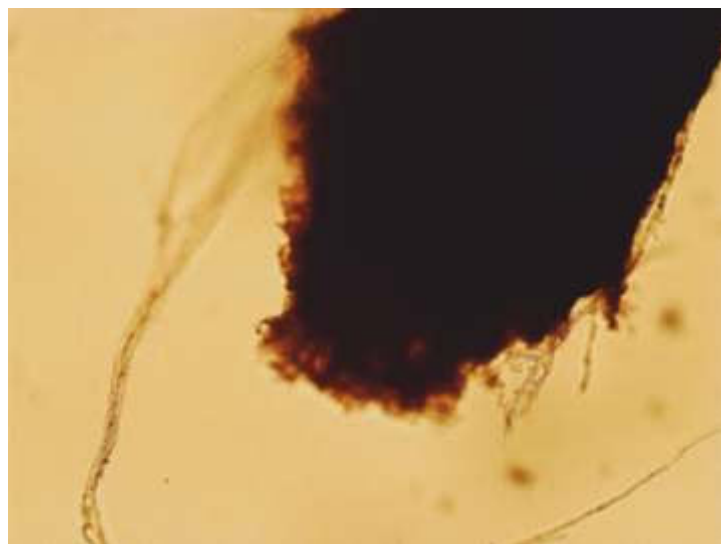
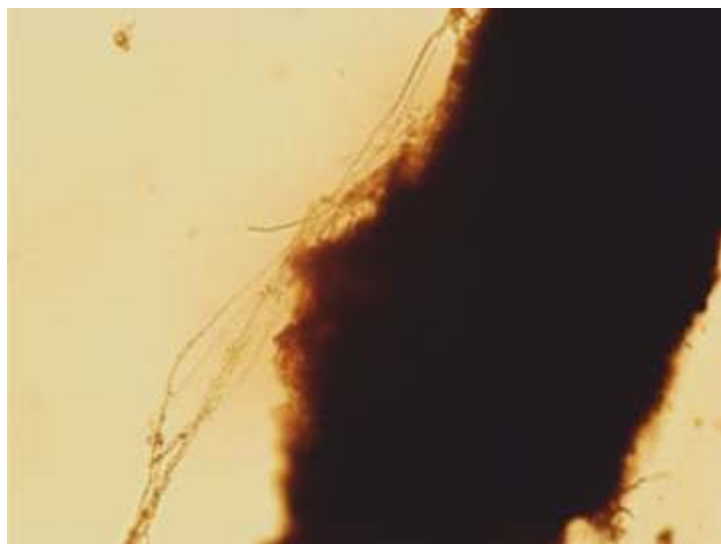
Також можна скористуватися і біоприлипачем Липосам (для органічної схеми – Енпосам), збільшивши норму витрати до 3 л/га (до 60 мл на 10 л води).

Для запобігання ураження, розвитку та поширення гнилей рекомендується використання у бокових

суміші біофунгіциду Мікохелп з нормою 2,5-3 л/га.

Для південного виноградарства важлива наявність мікоризи на коренях, так як крім покращення засвоєння корінням поживних речовин, вона виконує функцію забезпечення вологою. Крім того, гриби, які беруть участь в мікоризі, виконують захисну функцію від ураження іншими шкідливими грибами. Новинка Компанії, яка уже добре зарекомендувала себе на багатьох садових культурах, у тому числі і на винограді – мікоризоутворюючий препарат **Мікофренд**. Це комплексний препарат, одержаний шляхом мікробіологічного синтезу, діючим чинником якого є суміш ефективних мікроорганізмів: *Glomus*, *Trichoderma harzianum*. Гриби родини *Glomus* утворюють облігатну (обов'язкову) форму мікоризи. Суть дії грибів наступна: коли здійснюється кореневе внесення, спори потрапляють в ризосферу – прикореневу зону, проростають, вростають гіфами в корінь, проникають в глибокі його тканини і поступово вступають в симбіоз, утворюючи мікоризу. Після цього починають функціонувати, розчиняючи нерозчинні для рослин фосфати ґрунту і інші гумати.

Таким чином, використання біопрепаратів Компанії «БТУ-Центр» у агротехнологіях вирощування винограду дозволяє зменшувати пестицидне навантаження, отримувати високоякісні плоди та переходити на органічне вирощування винограду.

Утворення мікоризи на коренях кущів винограду сорту Світлана за внесення препарату Мікофренд (2 л/га)

ПІДЖИВЛЮЄМО ВИНОГРАД

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ мінеральних елементів у рослин проявляються залежно від багатьох факторів:

- сорту прищепи;
- сорту підщепи;
- типу ґрунту (структура, хімічний склад);
- водного, повітряного та повітряного режиму ґрунту;
- розміщення кореневої системи в ґрунті;
- агротехніки вирощування сорту;
- шкідників і хвороб.

Катерина Шматковська,
кандидат сільськогосподарських наук,
ННЦ «Інститут виноградарства і
виноробства ім. В. Є. Таїрова»

Щоб переконатися, якого елемента рослині бракує, треба провести пробне обприскування куща розчином передбачуваного елемента. Якщо кущ винограду з ознаками нестачі поживних речовин обприскати розчином елемента, якого не вистачає, в оптимальній концентрації, то вже через два-три дні рослина відреагує зміною забарвлення листя і посиленням росту.

Для контролю найкраще проводити мікро-обробки пульсуючим обприскувачем декількох пагонів, але всі оброблювані пагони обприскати різними елементами та за реакцією рослини встановити причину її пригнічення. Перед тим пагони треба замаркувати, тобто позначити кожен бирками із зазначенням назви елемента, яким його обробили. Може виявитися, що рослина відчуває нестачу й кількох елементів. Зверніть увагу: якщо бракує фосфору, магнію та мікро-елементів, реакція рослини після обробки буде помітною лише п'ятого-сьомого дня!

Своєчасне внесення добрив - запорука щедрого якісного врожаю

Чим же підживити?

Застосування добрив на виноградних насадженнях має ґрунтуватися на врахуванні всіх особливостей: живлення рослин, родючості ґрунту, забезпеченості теплом, вологою, технології вирощування.

Обов'язково, незалежно від стану рослин, проводять основні підживлення. Органічні та мінеральні добрива вносять комплексно один раз за два-три роки: або восени (у жовтні), або на початку весни.

ПЕРШЕ КОРЕНЕВЕ ПІДЖИВЛЕННЯ винограду проводять до того, як він прокинувся після зими. Рано навесні по всьому радіусу пристовбурної лунки розкидають суперфосфат у гранулах. На квадратний метр беруть приблизно 40 грамів. До настання теплих днів він встигне розкластися й стане добрим підживленням для рослини після зимового періоду.

Кореневе підживлення можна робити за допомогою крапельного зрошення.

Можна використовувати й інший рецепт: на 10 л води – 20 г суперфосфату, 10 г аміачної селітри, 5 г калійної солі. Цієї кількості достатньо для поливання однієї дорослої рослини.

КОРОВ'ЯЧИЙ ГНІЙ

(норма внесення сухої речовини на квадратний метр насаджень – 500 г). Розрахункову кількість сировини розвести водою у два рази (10 л коров'яку залийте трьома відрами води, добре розмішайте і настоюйте протягом чотирьох-п'яти годин). Масу, яка перебродила, розбавте водою у пропорції 1:20.

КУРЯЧИЙ ПОСЛІД

(норма внесення сухої речовини на квадратний метр насаджень – 50 г). Послід слід розвести водою у два рази, настоювати протягом двох тижнів. Перед використанням розбавити 0,1 л гущі в 10 л води.

ПОПІЛ

(норма внесення сухої речовини на квадратний метр насаджень – 200 г). Витяжку з попелу успішно використовують і для прикореневого внесення, і для позакореневого підживлення.

Для кореневого внесення попіл слід залити водою (1:2), через два-три дні відстояну воду злити, розбавити в три рази й вносити методом поливання під корінь.

Для обприскування водну витяжку готують так: кілограм (два літри) попелу настоюють протягом 24 годин у 8 л води, періодично розмішуючи, настій проціджують, знову відстають, акуратно зливають і ще раз розбавляють водою в пропорції 1:20 (півлітра на відро).

ДРУГЕ ПІДЖИВЛЕННЯ

проводять приблизно у травні. Щоб культура почала нарощувати зелену масу, вона потребує азоту. Для цієї мети використовують азотовмісні мінеральні речовини (сечовину або аміачну селітру).

Альтернативою може бути внесення органіки у вигляді витяжок або настоїв.

ТРЕТЄ КОРЕНЕВЕ ПІДЖИВЛЕННЯ

проводять у липні (в період появи ягід). Щоб грона росли красивими та з високими смаковими властивостями, рослині необхідний калій. До найпопулярніших сумішей, які містять калій, належать «Сірчано-кислий калій», «Калімагnezія», «Калійна селітра».

Прихильникам органіки радимо використовувати розчини попелу, які мають дуже багато цього мінералу.

Ті, хто використовує змішані суміші, можуть взяти 1,5 г міді, 1 г бору, 3 ст. л. цукру, 1 л попелу на 10 літрів води й рясно полити рослину.

Щоб грона росли красивими та з високими смаковими властивостями, рослині необхідний калій.

ОСТАННЄ ПІДЖИВЛЕННЯ проводять після збирання врожаю, щоб підвищити опірність рослини до майбутніх морозів і підживити її перед зимою. Проводять його калійними добривами.

Крім кореневого підживлення, кущ можна удобрювати ПОЗАКОРЕНЕВО (обприскуванням). Зазвичай роблять три основні позакореневі підживлення.

ПЕРШЕ (стадія спокою, розпускання бруньок): рідке мінеральне добриво (суперфосфат – 20 г, аміачна селітра – 10 г, калійна сіль – 5 г у розрахунку на 10 л води) + суміш гною (кілограм гною на десять літрів води).

Так проходить підживлення на великих площах винограду.

Перше позакореневе підживлення на великих плантаціях можуть проводити за допомогою техніки.

ДРУГЕ

(до початку цвітіння):

розчин нітрофоски (60–70 г на 10 л води) + 5 г борної кислоти + настій коров'яку або курячого посліду.

ТРЕТЄ

(поява перших зав'язей):

змішують по 20 г суперфосфату і будь-якого калійного добрива, що не містить хлору, додаючи склянку золи на 10 л води.

Поряд з народними засобами підживлення, останнім часом використовують також інноваційні біостимулянти та біоактиватори ґрунту. Завдяки своєму складу, вони активують ґрунтову мікрофлору та покращують структуру ґрунту, позитивно впливають на мікробіоценоз та аерацію ґрунту, сприяють посиленому росту кореневої системи, підвищують засвоєння рослинами поживних речовин із ґрунту, підвищують імунітет та стійкість рослин до несприятливих умов навколишнього середовища (Амалгерол ЕВ, Ізабіон).

ДОДАТКОВІ ПІДЖИВЛЕННЯ ВИНОГРАДУ

проводять за допомогою внесення невеликих, порівняно з основними підживленнями, доз для щорічного поліпшення умов живлення виноградного куща. Позакореневі підживлення ефективніші в коригуванні нестачі мікроелементів.

Треба мати певний досвід, щоб розпізнавати ознаки нестачі поживних речовин на підставі зовнішніх ознак кущів винограду, оскільки вони можуть бути різними, залежно від обставин. Після оцінювання стану рослини додатково удобрюють виноградні кущі, підживлюючи тими речовинами, яких їй бракує.

Катерина Шматковська,
кандидат сільськогосподарських наук,
ННЦ «Інститут виноградарства і
виноробства ім. В. Є. Таїрова»

ЯКЩО ВИНОГРАД ЗГОЛОДНІВ

Застосовуючи мінеральні добрива у визначені фенофази, прискорюються його ріст, плодоношення, досягання, підвищується стійкість до хвороб. Живильні речовини можуть поліпшити перебіг біохімічних процесів, підвищити активність ферментів, що сприяє збільшенню накопичення цукру та вітамінів у ягодах, зниженню кислотності в соку та підвищенню врожайності.

Потреба рослини в поживних речовинах у різні вегетаційні періоди є неоднакова, що особливо проявляється тоді, коли погодні умови несприятливі: кущі можуть відчувати нестачу або надлишок певних елементів живлення. Яких саме – можна встановити під час діагностики мінерального живлення виноградних насаджень.

Діагностування потреби винограду в підживленні проводять двома способами:

1 *Хімічна діагностика ґрунтується на визначенні нестачі живлення рослин за результатами хімічного аналізу листка, соку, зрізу або витяжки зі частин пагонів, жилок, пагонів.*

2 *Візуальна діагностика доступніша для агронома й полягає у визначенні нестачі мінерального живлення рослин за кольором, формою, величиною листків, плям відмерлої тканини та іншими зовнішніми ознаками.*

Для нормального росту та розвитку винограду потребує достатньої кількості певних мінеральних елементів. Завдяки мінеральному підживленню підвищуються якість винограду та стійкість його до несприятливих факторів зовнішнього середовища.

МАРГАНЕЦЬ (Mn)

Слугує каталізатором процесів дихання рослин, необхідний для синтезу хлорофілу, бере участь у вуглеводному обміні, сприяє інтенсивному синтезу.

Якщо бракує марганцю, погано утворюється хлорофіл (проявляється хлороз).

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ МАРГАНЦЮ.

Перші ознаки дефіциту марганцю – поява на листках дрібних світло-зелених плям, але жилки залишаються зеленими. Поступово утворюється зелена сітка із жилок, яка покриває всю поверхню листової пластинки.

АЗОТ (N)

Дефіцитний елемент, що входить до складу білків, нуклеїнових кислот та інших життєво важливих органічних речовин.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ на кущі проявляються як:

- хлороз (листова пластинка світла, жилки та черешки листків – червоні);
- дрібнолистість;
- відмирання нижнього ярусу листків (реутилізація);
- відставання в рості пагонів, подовження кореневої системи та послаблення її розгалуження;
- дрібні грона;
- скорочення періоду вегетації й більш раннє досягання ягід.

ПРИЧИНАМИ ПРОЯВУ

є порушення синтезу хлорофілу, амінокислот, білків, нуклеотидів та зниження фотосинтетичної діяльності рослин. Якщо виявили рослини із симптомами дефіциту азоту, внесіть органічні та мінеральні добрива.

СИМПТОМИ НАДЛИШКУ проявляються як:

- надмірний ріст пагонів та збільшення вегетативної маси куща, що шкодить органам плодоношення;
- утворення жировиків, зниження досягання плодів й стійкості до низької температури;
- подовження періоду вегетації;
- запізнile досягання ягід;
- погіршення утворення та диференціації суцвіть у зимуючих вічках;
- пошкодження кущів хворобами та шкідниками.

ПРИЧИНА ПРОЯВУ

на виноградниках є внесення високих доз азотних добрив.

КАЛІЙ (K)

Калій – один із найнеобхідніших елементів живлення рослин. Якщо ж є його дефіцит, спостерігається порушення вуглеводного обміну та зниження продуктивності фотосинтезу.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ калію на кущах:

- пожовтіння листків із низу до верху (від старих до молодих);
- краї листя буріють, іноді із червоними іржавими плямами, відмирають і засихають (крайовий опік);
- прискорене старіння нижніх листків та їх опадання (реутилізація);
- укорочення міжвузлів і утворення розеткових пагонів;
- передчасне припинення росту і зниження визрівання пагонів;
- неодноразове досягання ягід і погіршення їхньої якості;
- зниження стійкості до шкідників і хвороб

ЗАПОБІГТИ ЦЬОМУ МОЖНА за допомогою внесення калійних добрив (хлористий калій тощо), встановлення оптимального режиму повітряного, водного і ґрунтового живлення рослин винограду.

ФОСФОР (P)

Фосфор, як і азот, – найважливіший елемент живлення рослин.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ проявляються:

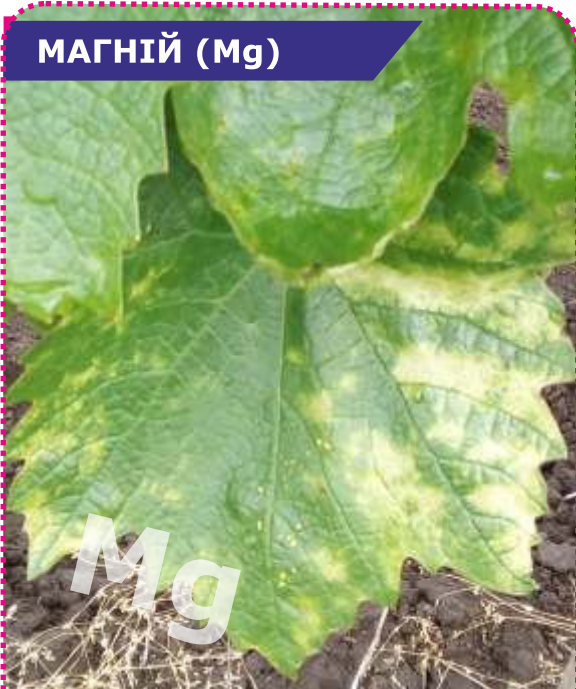
- зміною забарвлення листової поверхні, яка набуває синьо-зеленого кольору, нерідко з пурпуровим або бронзовим відтінком (внаслідок затримки синтезу білка й накопичення цукрів);
- дрібними, вузьколистими пластинками;
- сповільненням росту пагонів і коренів;
- зменшенням плодоносності пагонів;
- осипанням квіток і зав'язі на кущі;
- затримкою досягання врожаю;
- зниженням стійкості до шкідників і хвороб.

ПРИЧИНИ: порушення обміну речовин через підвищений вміст нітратів у ґрунті, несприятливі метеорологічні (нестача тепла, світла, перезволоження ґрунту) й агротехнічні умови тощо.

Завдяки внесенню фосфорних добрив (суперфосфату, кісткового борошна тощо), встановленню оптимального режиму повітряного та ґрунтового живлення рослин розв'яжете проблему нестачі фосфору.

МАГНІЙ (Mg)

Входить до складу хлорофілу та інших органічних сполук. Якщо його бракує, спостерігається пригнічення процесу фотосинтезу.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ:

- хлороз – плями світло-зеленого, а потім жовтого кольору між зеленими жилками, спочатку на старих, а згодом і на молодих листках;
- зміна кольору країв листових пластинок: вони набувають жовтого, помаранчевого, червоного або темно-червоного кольору.

Симптоми часто проявляються під час внесення калію в ґрунт.

Запобігти дефіциту магнію можна шляхом проведення позакореневого підживлення – обприскування листя розчином сульфату магнію.

БОР (B)

Посилює ріст пилкових трубок і проростання пилку, збільшує кількість квіток і плодів. Значний його вміст виявлено у квітках винограду.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ:

- осипання квіток і зав'язі;
- горошіння безнасінних ягід;
- дрібнолистість та хлоротичні плями між жилками;
- огрубіння молодого листя і відмирання верхівок пагонів;
- коротковузля;
- коричневі потовщення на вусиках;
- зниження показників росту та продуктивності рослин.

Якщо бракує бору, спостерігається порушення синтезу, перетворення і транспорту вуглеводів, пригнічення формування репродуктивних органів, запліднення і плодоношення. На виноградних насадженнях, які мають візуальні ознаки нестачі бору, слід проводити позакореневе підживлення розчинами борної кислоти. Ефективність зростає, якщо застосувати ще й калій. Потреба в борі особливо підвищується в спекотну погоду.

ЗАЛІЗО (Fe)

Входить до складу ферментів, які беруть участь у біосинтезі хлорофілу.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ заліза мають такі ознаки:

- хлороз на листових пластинках, жилки листка – світлі;
- сповільнення росту пагонів, коротковузля;
- дрібнолистість;
- пожовтіння, некроз та осипання суцвіть;
- зниження продуктивності рослин.

ПРИЧИНИ ПРОЯВУ симптомів на виноградному куші: якщо бракує заліза, спостерігається порушення біосинтезу хлорофілу та пригнічення процесів фотосинтезу й дихання. Часто виявляється на карбонатних ґрунтах.

Розв'язати проблему можна шляхом внесення в ґрунт або обприскування рослин розчином залізного купоросу, а також розчинами хелатів заліза (ЕДТА) тощо.

МОЛІБДЕН (Mo)

Mo

Як фосфор і калій, також сприяє синтезу вуглеводів і органічних кислот, підвищує швидкість використання рослиною поглиненого азоту та синтезу білка. Він є антагоністом марганцю, стримуючи його надходження.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ молібдену схожі на ознаки дефіциту марганцю. Тільки-но ягоди починають достигати, листки середньої частини пагона поступово набувають ложкоподібної форми, на них з'являються плями, що нагадують початкову стадію мілдью, які пізніше подібні на опік. Іноді уражене листя засихає, молоде та верхівки пагонів набувають брудно-зеленого забарвлення. Листя має візерунчастий вигляд, а стебла стають червонувато-бурими, як тоді, коли бракує азоту, хлорозні ділянки здуваються і листя скручується, ріст пагонів сповільнюється.

МІДЬ (Cu)

Сприяє нормальному обміну речовин у рослині.

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ:

- слабе коренеутворення;
- вузькі світло-зелені листки;
- молоде листя набуває білого кольору, проявляється хлороз;
- шорстка кора на міжвузлях пагонів;
- пагони недорозвинені на кінцях та іноді відмирають;
- грона дрібні, пухкі, з безліччю дрібних ягід, урожай низької якості.

Cu

Вважають, що обробки виноградників проти мілдью три-п'ять разів за сезон препаратами, які містять мідь, дають можливість цілком забезпечити рослини цим елементом.

СИМПТОМИ НАДЛИШКУ міді дуже схожі на симптоми нестачі заліза. Спочатку виникає загальна депресія рослини та розвивається хлороз, потім між жилками пожовклої листової пластинки з'являються некротичні плями, які поступово поширюються по всьому листку. Зрештою, верхівки пагонів відмирають, починається посилений розвиток пожовклих дрібнолистих пасинків. Надлишок міді в ґрунті призводить до нестача іншого елементу живлення – марганцю, що в результаті обернеться накопиченням гіркоти в плодах.

ЦИНК (Zn)

Необхідний для синтезу елементів, які регулюють процеси росту та розвитку рослин, є складовою частиною ферментів, що пов'язані з диханням та іншими фізіологічними процесами.

Під впливом цинку збільшується вміст аскорбінової кислоти, каротину, вуглеводів та білків, підвищується морозо-, жаро-, посухо- та солестійкість рослин, підсилюється ріст кореневої системи, покращується плодоношення. Його нестача – часте явище на виноградниках.

Zn

СИМПТОМИ НЕСТАЧІ цинку.

Між жилками листя з'являються світло-зелені та хлоротичні плями. Листки на середній частині пагонів стають зморшкуватими і грубими. Листя, яке наростає знову, недорозвинене та з короткими черешками, особливо на верхній частині пагонів, цвітіння запізніле. Листки дрібніють, черешкова виїмка широко відкрита, спостерігається горошіння, як і тоді, коли бракує бору, але в ягодах насіння утворюється. Пагони тонкі, міжвузля короткі, особливо на верхній частині пагонів, і набувають звивистої форми. Цинк послаблює її дію міді, тому бажано уникати одночасного внесення цинку з препаратами, які містять мідь.

ПІДГОТОВКА ВИНОГРАДУ ДО ЗИМИ

Катерина Шматковська,
кандидат сільськогосподарських наук,
ННЦ «Інститут виноградарства
і виноробства ім. В. Є. Таїрова»

За відносно теплої зими кущі можуть цілком вимерзати, якщо їм не забезпечити належного догляду. Морозостійкість винограду, окрім зазначеного ступеня в описі, залежить від оптимального навантаження кущів, правильного обробітку ґрунту, боротьби із хворобами та шкідниками тощо. Важливими є і умови вегетаційного періоду, адже кущі, послаблені посухою або іншими факторами середовища, менш морозостійкі.

ЗАХИСТ ВИНОГРАДНОГО КУЩА

Після збирання урожаю не припиняють проводити спостереження за хворобами та шкідниками. Грибкові хвороби можуть спровокувати передчасне опадання листя, яке, ймовірно, послабить кущі та знизить урожайність наступного року. Зменшення кількості листків призводить і до недостатнього накопичення запасів поживних речовин, які сприяють не тільки підвищенню показників холодостійкості, витривалості рослини, а й безпосередньо впливають на перезимівлю і забезпечують більш рів-

номірне розпускання бруньок навесні.

Восени обробки проти сезонних хвороб – мілдью та оїдіуму – проводять тими самими препаратами, які використовували протягом сезону.

ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ

Норми добрив та пропорції елементів мінерального живлення слід коригувати відповідно до ступеня забезпеченості ґрунту поживними речовинами та стану виноградних насаджень.

Мінімальний безпечний термін внесення добрив у післязбиральний період становить 30 днів до очікуваного листопаду.

Якщо на кущах спостерігається:

- *послаблення росту однорічних пагонів, то проблема, найімовірніше, пов'язана з нестачею азоту;*
- *нормальний однорічний приріст, недостатній розмір грона і, як наслідок, низька врожайність за достатньої кількості азоту та калію, то це свідчить про нестачу фосфору;*
- *однорічні пагони та врожайність нормальні, а якості урожаю низька, навіть за помірних умов вегетації, – очевидна нестача калію.*

Найкращий метод внесення добрив після збирання врожаю – або через систему крапельного зрошення, або шляхом позакореневого підживлення (наприклад, у баковій суміші з фунгіцидами, які вирішили застосовувати після збирання).

Якщо використовують кореневе підживлення, то добрива вносять одночасно з оранкою або чизелюванням.

Доцільно раз на два-три роки вносити п'ять-шість кілограмів перегною на квадратний метр. За рік – 135 г суперфосфату гранульованого та 65 г сульфату калію на кущ.

Восени можна вносити й комплексні добрива, зокрема і з вмістом азоту в амонійній формі: 45 г амофосу, 65 г діамфоски, 65–70 г сульфоамофосу (N:P:K) на кущ.

У післязбиральний період незамінним добривом є компост, незважаючи на те, що повільно засвоюється. Його найкраще застосовувати під час кореневого підживлення.

Насадження, пошкоджені морозами рано навесні, доцільно підживити органічними добривами, які вносять під культивування.

ОБРІЗУВАННЯ

Невкривні виноградники

Якщо маєте велику територію винограднику, то обрізування не-вкривних кущів можна розпочати в грудні. Зауважте, що морози можуть пошкодити вічка. Тому на всіх без винятку сортах під час обрізування в цей період треба збільшити норму навантаження вічками на 20–30% завдяки поси-леним плодовим ланкам.

Починати обрізування кущів рекомендують із сортів із підвищеною морозостійкістю та високою плодоносністю бруньок, розміщених на схилах. Решту сортів слід обрізати з другої половини лютого, коли мине загроза зниження температури до критичних значень для вічок винограду.

На присадибних ділянках обрізування проводять до настання сокоруху (кінець зими – початок весни).

Вкривні виноградники

У листопаді кущі знімають зі шпалери та способом попереднього обрізування видаляють усі зайві пагони з рукавів та стрілок, залишаючи тільки ті, що будуть використані навесні під час

обрізування. Однорічні пагони укорочують до 10–15 вічок.

Кущі перед вкриванням на зиму можна обприскувати розчином залізного купоросу, бордоською або бургундською сумішшю у концентрації 3–5%.

ПОЛИВАННЯ

Посуха й водний стрес можуть впливати на стійкість бруньок та пагонів до несприятливих факторів, обмежувати ріст коренів і призводити до зниження запасів вуглеводів у рослині, які важливі для перезимівлі. Тому після закінчення обрізування, коли настане стійка низька температура, треба провести передзимове вологозарядне поливання винограду. Навколо штамба куща викопують неглибокі лунки й поступово наливають у них воду (від одного до трьох відер на рослину).

При неможливості організувати поливання особливу увагу слід звернути на раннє закриття вологи в ґрунті, тобто вручну або механізовано розпушити його.

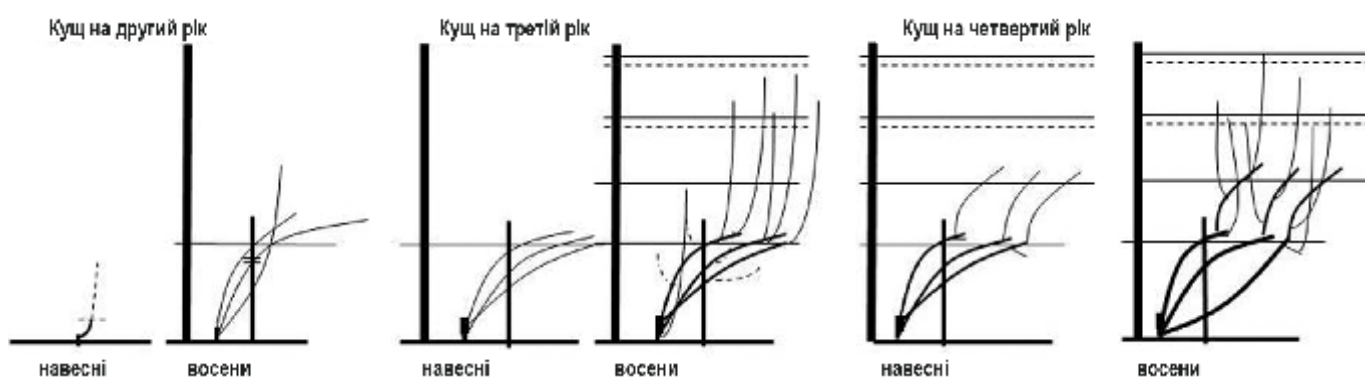
Коли все ж таки пошкодження морозом не вдалося уникнути, то не пізніше квітня треба обов'язково застосувати ранньо-весняне поливання. І надалі за сухої погоди його слід повторити двічі (насамперед на ділянках зі слабким ростом пагонів на кущах), витрачаючи ту саму кількість води, – приблизно в червні та наприкінці липня.

система крапельного зрошення

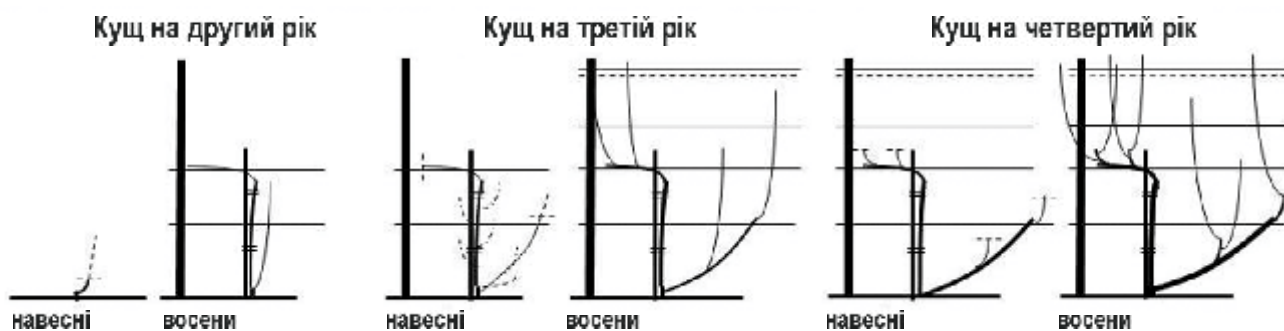
ВКРИТТЯ ВИНОГРАДУ НА ЗИМУ

Виноград вкривають на зиму в тих районах, де середній з абсолютних річних мінімумів температури становить менше ніж мінус 15°C. Формування кущів таких виноградних насаджень здійснюють за типом віяла, напівкривних – за комбінованим типом АЗОС тощо.

Типова схема формування кущів винограду за типом віяла.

Виноградний кущ п'ятого року складається з трьох-чотирьох нахильних рукавів, на кінці яких розміщується по одному ріжку з плодовими ланками.

Типова схема формування кущів винограду за типом напіввкривної комбінованої АЗОС.

Виноградний кущ п'ятого року складається з одного вертикального штамба, горизонтального та нахильного рукавів, розташованих у протилежні боки, ріжків із плодовими ланками – на рукавах на відстані 15–20 см один від одного.

До грудня вкривні сорти треба повністю підготувати до швидкого вкриття на зиму.

Уздовж ряду рослин (або куща) викопують рів (по осьовій лінії або збоку), укладають у нього перев'язану лозу й присипають шаром ґрунту 20–30 см. Щоб навесні було легше викопати її, місця вкриття позначають кілочками. Цей спосіб найкраще підходить для регіонів із піщаним, пухким та легким ґрунтом.

Нині дедалі популярнішим стає комбіноване вкриття. Виноградну лозу вкривають плівкою або спанбондом (агроволокном), руберойдом, пінопластом тощо. Зверху закріплюють прозору плівку, щоб волога не потрапляла на рослини, а з боків насипають шар землі.

Не поспішайте вкривати за теплої погоди, а починайте це робити при зниженні температури до 0°C.

Виноградна рослина навіть несприятливі зими витримає краще, якщо приділяти належну увагу та дотримуватися правил і оптимальних термінів виконання агротехнічних заходів, загалом підтримуючи високу культуру землеробства.

Подарунок Діоніса

Тетяна Гарник,
професор

Виноград відомий в усьому світі не лише завдяки смачним плодам та неперевершеним винам, а й як цінна лікарська рослина. Ягоди винограду містять до 20% цукрів (переважно глюкоза), цінні органічні кислоти, пектинові, дубильні та ароматичні речовини, амінокислоти, глікозиди, флавоноїди, вітаміни (С, В1, В2, РР, каротин), біометали (залізо, калій, кальцій, магній, фосфор, марганець, селен, цинк), антоціани. Такий букет спричиняє загальнозміцнювальну, сечогінну, жовчогінну, антиоксидантну, гіполіпідемічну дію.

Виноградолікування (ампелотерапія) набуло наукового обґрунтування у ХІХ ст., але його використовували здавна. Гіппократ, Гален, Авіценна та інші давні лікарі рекомендували виноградний сік хворим – як протигарячковий, сечогінний, послаблювальний та загальнозміцнювальний засіб і при кровохарканні. Листям винограду лікували рани, хвороби шкіри. Сьогодні виноград успішно використовують проти серцево-судинних недуг, хвороб нирок, зокрема хронічного гломерулонефриту, хронічних гепатитів, бронхітів, колітів та багатьох інших захворювань. Найцінніший цей дієтичний продукт для дітей.

Правила ампелотерапії

Однак виноградотерапія – це не безконтрольне споживання. Добова доза ягід не має перевищувати 2 кг, а соку – 1 л. Курс лікування – один-півтора місяця. Ягоди найкраще вживати за 1,5–2 години після споживання їжі, а сік – за годину перед споживанням їжі, розділивши денну норму на три порції. Шкірку та зернятка вживати не треба. У період лікування рекомендують вилучити з раціону

жирне м'ясо, сире молоко, кефір, чорний хліб, шоколад, гострі страви й газовані напої. Починають курс лікування з невеликих доз: 200–300 г ягід чи 100 мл соку на добу. Поступово доза збільшується до 1–2 кг ягід на день (розділити на три порції) та склянки соку за прийом, а потім знижується до первинної дози. Лікувальну дозу винограду ділять на три порції, кожну з яких з'їдають за годину перед споживанням їжі.

Яка смачна дієта!

Споживання винограду нормалізує серцевий ритм, усуває набряки, задишку, зміцнює сон, запобігає утворенню каменів у нирках та жовчному міхурі. Корисний виноград і для тих, хто має «опущені» нирки. При серцевій та нирковій недостатності його призначають для розвантажувальних днів. Ягоди добре очищають кров та кишечник від токсинів, помічні від хронічних захворювань шлунка, кишечника, печінки та жовчного міхура, корисні при подагрі. Антиоксиданти винограду (росверетрол) захищають серце, судини, нормалізують тиск і сповільнюють процес старіння організму. Найбільше його накопичується у темних сортах винограду та в листках, що мають червоний

колір. Також ці ягоди містять елагову кислоту, яка проявляє антиракову активність.

Виноградний сік – незамінний продукт при виснаженні нервової системи, анемії. Він чудово підтримує тонус судин, має відхаркувальну дію, виводить зайвий холестерин із крові. При хронічному закрепі варто випивати щодня по склянці соку тричі на день за годину перед споживанням їжі (курс – упродовж місяця).

Родзинка оздоровчого сезону

Ще цінніші для серця родзинки, які містять дуже багато калію, який зміцнює серце і допомагає при аритмії, позитивно впливає на дихальну систему та печінку. Крім того, родзинки мають легку послаблювальну дію, нормалізують функцію кишечника. Відвар із родзинок на воді чи молоці розріджує мокротиння, поліпшує стан імунної та нервової систем.

200 г сировини заливають 0,5 л води та кип'ятять на слабкому вогні протягом 10 хв., проціджують, відтискають, вживають тричі на день після споживання їжі упродовж місяця. Можна додати трохи лимонного соку. Розпарені та подрібнені родзинки накладають на фурункули для стимуляції їх дозрівання.

Скуштуйте виноградний мед

Його ще називають бекмес. Це уварений виноградний сік, смачний і поживний, корисний при анемії, для дітей, ослаблених хворих і людей похилого віку. Для відновлення сил дорослим рекомен-

довано вживати 100 г бекмесу на добу (розділити на три частини) впродовж місяця, дітям – 50 г на добу впродовж двох тижнів. Як його приготувати? Свіжовичавлений виноградний сік проціджують через подвійний шар марлі, тримають на водяній бані в емальованому посуді, постійно помішуючи, доки його об'єм не зменшиться наполовину. Готовий бекмес густий, як мед. Його розливають у банки, закривають кришками та зберігають у прохолодному місці.

Увага! Виноград протипоказаний хворим на ожиріння та ЦД – через високу калорійність та значний вміст глюкози.

Помічні кісточки

Не викидайте виноградні кісточки – висушіть їх і приготуйте чудовий сечогінний засіб:

1 ст. л. на 100 мл води, кип'ятити протягом 10 хв. на слабкому вогні, процідити і вживати по 1/3 склянки 2–3 рази на добу.

Листок – для жінок

Лікувальні властивості мають і листки винограду. Вони діють як гіпотензивний, протизапальний і протимікробний засіб.

1 ст. л. сухого виноградного листа залити склянкою окропу, настояти й вживати по 0,5 склянки 2–3 рази на день перед споживанням їжі. Настій (2 ст. л. подрібнених листків залити 200 мл окропу, довести до кипіння, настоювати 1 год.) рекомендують для полоскання горла при ангіні 6–8 разів на день.

Листки винограду – чудовий кровоспинний засіб, особливо при маткових кровотечах. Для цього рекомендують вживати порошок із сухого листа по 1–2 г тричі на день, запиваючи водою. Листки винограду корисно додавати до салатів і робити з них долму (народи Молдови, Кавказу), а в наших місцевостях – голубці.

Сонячна косметика

Виноград – чудовий косметичний засіб, який тонізує шкіру. Розріжте навпіл кілька ягід винограду й протирайте ним обличчя протягом 20 хв., потім сполосніть водою кімнатної температури. Можна також заморозити кубики з виноградного соку і протирати ними шкіру обличчя (годиться для різних типів шкіри).

Поживна маска: 6 ягід солодкого винограду, по 1 ч. л. розтопленого меду й оливкової олії, перемішайте і додайте яєчний жовток, 1 ст. л. манки й 0,5 ч. л. солі. Тримати маску протягом 15 хв., змити прохолодною водою.

**Нелла
Куліковська**
кулінар-технолог

ВИНОГРАДНА СМАКОТА НА УВЕСЬ РІК

Пов'язати своє життя з громадським харчуванням надихнула моя мама. Отримала відповідну освіту, практики набиралася з роками. А, побувавши 2014 року на фестивалі консервації у Запоріжжі, зрозуміла, що і сама можу своє захоплення перевтілити у власний бізнес. Окрім випічки, енергетичних батончиків, пастили, люблю готувати різну консервацію. Найсмачнішими рецептами радо ділюся з читачами «СонцеСаду».

Варення з винограду киш-миш

Беру 5 кг ягід, мию, просушую. Заливаю на 5-6 годин сиропом. Потім ще хвилин 5-7 проварюю. Приготоване варення розкладаю у стерильні банки і закручую.

Сироп готую так: до 1 л води додаю 2 кг цукру, доводжу до кипіння.

ВАЖЛИВО:
ягоди з грона
краще зрізати
ножицями,
щоб не
травмувати.

Виноград маринований

Для маринаду потрібно 400 г цукру, 1 ст. ложку солі, 100 г оцету, і 1 л води. Маринад повинен перекипіти. На дно літрової банки кладу 3-4 горошини перцю, 2-3 шт. гвоздики і насилаю доверху виноградними ягодами. Заливаю в банку окріп хвилин на 10, далі зливаю і заливаю маринадом. Банки закручую, перевертаю кришкою донизу і обов'язково вкучую чимось.

Напій з винограду і персиків

У 3-х літрову банку десь на третину засипаю промитий виноград та персики (без кісточок), додаю 1 склянку цукру і на кінчик ножа лимонної кислоти. Заливаю «крутим» кип'ятком. Банку закручую, перевертаю і накриваю чимось, щоб тепло було.

Вікторія Тарасова,
молодший науковий співробітник
хіміко-аналітичної лабораторії відділу
виноробства ННЦ «Інституту виноградарства
і виноробства ім. В. Є. Таїрова»

Напій сонця

Вино – довершене поєднання тепла сонця, щедрості землі, легкого подиху вітру та напруженої праці господаря. Рецепт виготовлення напою – велика таємниця, але етапи виготовлення однакові для великої винної корпорації і домашньої виноробні.

НА КОЛІР І СМАК...

Білі столові вина роблять лише з білих сортів винограду. Спершу ягоди відділяють від гребенів (гілочок, на яких вони тримаються), подрібнюють. Утворюється м'язга – суміш із соку, м'якоті, кісточок та шкірки. Її відправляють під прес, додаючи діоксиду сірки. Так отримують сусло (простіше кажучи – сік), яке освітлюють та зброджують. Подальша робота з виноматеріалом залежить від специфіки рецептури.

Для червоних вин характерна вища біологічна та поживна цінність, оскільки в них міститься значно більше вітамінів, мікроелементів, фенольних речовин. Колір вин зумовлюють барвні речовини – антоціани. Вони містяться здебільшого у шкірці ягоди та прилеглому до неї шарі м'якоті. Тільки

деякі сорти винограду мають антоціани і в соці, і в ягоді (Алікант Буше, Сапераві, Одеський чорний та ін.), тому технологія виготовлення напою спрямована на виділення зі шкірки ягоди й м'якоті барвних речовин та фенольних сполук. Цього можна досягти завдяки різноманіттю технологічних прийомів у виноробстві: бродінню сусла на м'яззі, нагріванню м'язги або цілого винограду, промиванню м'язги гарячим суслом. Для досягнення смакової гармонії червоні вина потребують більш тривалого періоду дозрівання вина.

Рожеві вина, або вина однієї ночі, готують із червоних сортів винограду за технологією білих вин, тобто виноградний сік бродить без м'язги.

Щодо смаку вина, то його можна порівняти з магією – з одного й того самого сорту винограду можна отримати зовсім різні смаки. Адже вони залежать від багатьох факторів: сорту винограду, розташування виноградника, рецептури, технології виготовлення...

Для білих вин характерні свіжі смаки і з легкою кислинкою.

Післясмак може бути різний: можна відчувати фруктові або плодові нотки. Червоні вина характеризуються більшою повнотою та терпкістю смаків.

ЧИМ ВІДМІННІ?

Розрізняють також **тихі вина** (без вуглекислоти) та вина, які мають вуглекислоту. Напої, насичені природним шляхом – у результаті бродіння в герметичних посудинах під тиском, називають ігристими, а штучно – шипучими, газованими та іскристими винами.

Вина, до яких не додають спирту, називають **столовими**, серед них вирізняють сухі, напівсухі та напівсолодкі.

Сухі вина завжди є натуральними, їх отримують при повному або частковому спиртовому бродінні цілого свіжого винограду.

Напівсухі та напівсолодкі виготовляють із виноматеріалів, вироблених частковим збродженням цукрів сусла або м'язги із зупинкою бродіння. Такі вина можна готувати методом змішування сухих виноматеріалів із концентратом виноградного соку або консервованим суслом.

Столові вина спеціального типу виготовляють із використанням особливих технологічних прийомів, що надають вину характерних смакових властивостей. Наприклад, бродіння на м'яззі з додаванням підсушених гребенів (вина Кахетинського типу), використання винограду із підвище-

ною цукристістю (220–250 г/дм³), теплова обробка виноматеріалів, застосування спеціальних рас дріжджів.

Процес додавання етилового спирту до сусла, що бродить, для збереження залишкового цукру називається кріпленням. Залежно від вмісту спирту та цукру, такі напої поділяють на кріплені та десертні.

Кріплені (міцні та десертні, крім спеціального типу) виготовляють із виноматеріалів, які вироблені методом повного або неповного збродження цукрів виноградного сусла або м'язги методом припинення бродіння через додавання етилового спирту ректифікованого, виготовленого із крохмалевмісної сировини та продуктів переробки винограду. Такі вина характеризуються підвищеним вмістом спирту – від 14 до 20%, невисоким вмістом цукру.

Різноманіття десертних вин поділяють на дві групи: десертні солодкі з вмістом цукру від 160,0–180,0 г/дм³, спирту не більше 16% та десертні лікерні з вмістом цукру від 20 до 30%, спирту від 12,0 до 14,0%.

Особливою підгрупою кріплених вин є **типажні**. Під час виготовлення міцного вина (хереса) до виноматеріалів додають особливі види дріжджів. Мадеру виготовляють із додаванням етилового спирту та обов'язковою мадеризацією (обробкою теплом) на відкритих площах або нагріванням виноматеріалів у стаціонарних резервуарах у визначеному кисневому режимі. Портвейн виготовляють так, як і мадеру, але в умовах обмеженого кисневого режиму.

ПОРАДИ.....

ВИБИРАЮЧИ ВИНО, ПОДБАЙТЕ ПРО ЙОГО ЯКІСТЬ.

- По-перше, завжди читайте напис на етикетці. Він має бути інформативний. Якщо не повний, то виробник хоче щось приховати.

Для всіх вин обов'язковими є дані про виробника, регіон, рік збирання врожаю, рік виробництва, сорт використаного винограду, термін витримки напою в бочці (якщо вино марочне) та вміст спирту.

Наприклад, на етикетці нема терміну витримки. Це означає, що вино взагалі могли не тримати в бочці, а відразу розлили, порушивши технологію.

Іноколи на етикетках можна прочитати нечітку інформацію, нема вказівки на конкретний сорт або сорти винограду. Найімовірніше, таке вино зроблено із залишків винограду, тому яскравого смаку, що розкривається крапля за краплею, годі й очікувати від нього.

- Щодо ціни, то якісне вино не може коштувати менше ніж 150 грн за пляшку.

- Так само звертайте увагу на тару, в яку розлито вино. Віддавайте перевагу продукту в скляній пляшці, це екологічний спосіб зберігання вина і запорука якості продукту.

Білі вина подають до нежирних страв, сирів, риби, деяких видів м'яса птиці та як засіб угамування спраги, але за умови розбавлення водою в пропорції 1:1.

Червоні вина, як правило, замовляють до жирних та гострих страв.

Рожеві – до нежирних м'ясних.

Лікерні та десертні вина

можна просто смакувати після вечері.

Вина типу

марсали

подають до їжі як аперитив.

Малагу

– після їжі як диджестив, для найкращого процесу травлення.

1

2

3

4

5

- кількість чайних ложок на 1 л
- при якій температурі заварювати чай
- тривалість хвилин заварювання
- відображено кількість можливих заварювань

1. Чорний чай ароматизований «Рецепт Клеопатри»
ЧАЙ-40 - 10 грн; ЧАЙ-40М - 44 грн;
ЧАЙ-40С - 160 грн

Чорний чай, ароматизований з пелюстками мальви, соняшника та троянди, шматочками ананаса та родзинками.

4-5/л 95°C 3-5 хв. 1-2
2. Чорний ароматизований чай «Чорний асаї»
ЧАЙ-305 - 11 грн;
ЧАЙ-305М - 47 грн;
ЧАЙ-305С - 167 грн

Чорний чай із ягодами журавлини, полуниці, родзинками і пелюстками троянди. Має вишуканий аромат бразильських ягід асаї.

4-5/л 95°C 3-5 хв. 1-2
3. Чорний чай «Мускат»
ЧАЙ-39 - 11 грн;
ЧАЙ-39М - 43 грн;
ЧАЙ-39С - 155 грн

Чорний чай зі шматочками синіх родзинок сорту «Ізабелі», виноградної пастили та полуниці, бутонами троянди та приємним мускатним ароматом. Цей чай – поєднання східної вишуканості й таємничості.

4-5/л 95°C 3-5 хв. 1-2
4. Чай композиційний «Журавлинний морс»
ЧАЙ-244 - 10 грн;
ЧАЙ-244М - 44 грн;
ЧАЙ-244С - 157 грн

Композиційний чай, що містить зелений і чорний чай, султанські родзинки, шипшину, смородину, гібікус, червону волошку. Багатий на

вітаміни і мікроелементи, має приємний тонізуючий смак.

4-5/л 90°C 3-5 хв. 1-2
5. Зелений ароматизований чай «Місто чудес»
ЧАЙ-365 - 12 грн; ЧАЙ-365М - 48 грн;
ЧАЙ-365С - 174 грн

Зелений чай із пелюстками троянди та соняшника, цукатами манго та папайї, чилійськими родзинками ізюмом яскравим фруктово-ягідним ароматом із яскравими нотами журавлини, яблука та ананаса.

4-5/л 90°C 3-5 хв. 1-2
6. Фруктовий чай «Диня в йогурті»
ЧАЙ-245 - 12 грн; ЧАЙ-245М - 54 грн;
ЧАЙ-245С - 187 грн

Запашна фруктова суміш з шматочками дині, яблука, інжиру, султанських родзинок, банана, моркви та гібікусом і шипшиною. Має вишуканий смак медової дині.

4-5/л 95°C 3-7 хв. 1-2
7. Фруктовий чай «Тутті-Фрутті»
ЧАЙ-153 - 13 грн; ЧАЙ-153М - 58 грн;
ЧАЙ-153С - 214 грн

Фруктова суміш із шматочків ананаса, манго, папайї, яблука, мускатного винограду та пелюстків суданської троянди. Солодкий смак та насиченість вітамінами – поєднання приємного та корисного.

4-5/л 95°C 5-7 хв. 1-2
8. Фруктовий чай «Магічний фрукт»
ЧАЙ-318 - 10 грн;
ЧАЙ-318М - 46 грн;
ЧАЙ-318С - 163 грн

Ароматизований чорний чай з цукатами ананаса, папайї, полуниці, сушеним яблуком, гібікусом, в'яленою вишнею, родзинками. Має

яскравий насичений кисло-солодкий та насичений, фруктово-ягідний із нотками суніці, ананасу та вишні аромат.

4-5/л 95°C 5-7 хв. 1-2
9. Фруктовий чай «Суданська троянда»
ЧАЙ-345 - 12 грн;
ЧАЙ-345М - 54 грн;
ЧАЙ-345С - 187 грн

Суміш лимонної трави, бутонів чайної троянди, шматочків дині, моркви, яблука, інжиру, султанських родзинок, бананів, гібікису, шипшини. Має медово-динний смак та аромат.

4-5/л 95°C 5-7 хв. 1-2
10. Фруктовий чай «Крафт Фрут»
ЧАЙ-372 - 12 грн;
ЧАЙ-372М - 54 грн;
ЧАЙ-372С - 193 грн

Багата фруктова суміш із цукатів ананаса, папайї, полуниці, які гармонійно поєднано із пелюстками соняшника, каркаде, шипшиною, вишнею та родзинками. Має аромат літньої фруктового різноманіття із шлейфом полуниці та яблука.

4-5/л 95°C 5-7 хв. 1-2
11. Чорний постферментований чай «Пуер Чорниця»
ЧАЙ-384 - 11 грн; ЧАЙ-384М - 48 грн;
ЧАЙ-384С - 174 грн

Чорний постферментований чай, насичений та шляхетний смак якого пом'якшено ягодами чорниці, султанськими родзинками і суцвіттями вересу. Має виражені антисептичні властивості; рекомендується після щільної їжі, смакує з сухофруктами.

4-5/л 95°C 3-5 хв. 1-2

6

7

8

9

10

11

Мої експерименти з чаєм почалися випадково. Сушила на зиму

фрукти, десь відволіклася, і дуже пересушила. Отриманий продукт викидати жаль було, тож вирішила додати до чаю. Новий компонент помітно покращив смак та аромат чаю. Почала читати багато про корисні властивості рослин, щоб була не додати до чаю чогось шкідливого. Приємним відкриттям стали цілющі властивості винограду. Виявляється надзвичайно корисні не лише плоди, а й кісточки, листя та стебла рослини. Почала додавати їх до чаю. Чай став терпкішим, з кислинкою. Не для широкого загалу. Корисно, проте таким чаєм не посмакуєш. Ситуацію врятували сухофрукти. Вони зробили напій ароматнішим, м'якшим.

Примітно, що чаї з ягід темних сортів мають більш насичені аромат і колір, в той час як білі сорти більш стримані і делікатні. Чаї з листя утамовують спрагу, заспокоюють, сприяють покращенню роботи серцево-судинної системи, зміцнює імунітет.

Виноград можна використувати будь-який. Особисто я надаю перевагу винограду без кісточок. Його сушу у електросушці (Хоча можна і сушити в тіні. Це довше, проте так зберігається максимальна кількість корисних речовин), а з того, що з кісточками роблю пастилу, котра замінить цукерки. Коли ж купуєте виноград на ринку, то не забувайте потрібну кількість ретельно промивати і підсушити.

Ірина КОВАЛЕНКО,
 с. Жорнівка Київська обл.

Акція! Приведи друзів!
і отримай **В ПОДАРУНОК САДЖАНЕЦЬ ЖИМОЛОСТІ** за кожного друга.
Друг отримає такий же саджанець.

Умови виконання акції:

- 1 Зробіть в нас замовлення.
- 2 Допоможіть зробити замовлення другу. При оформленні друг має обов'язково вказати, хто рекомендував (ПІБ, адресу, телефон, по можливості код клієнта).
- 3 Рекомендовані друзі мають бути новими клієнтами, тобто раніше не замовляли в нас товар чи каталог. До нових клієнтів не зараховуються особи, які проживають за одною адресою.
- 4 Ваш друг отримає саджанець жимолості зі своїм першим замовленням, а ви по саджанцю жимолості за кожного друга зі своїм наступним замовленням.

*Під подарунком мається на увазі можливість придбання за 0,01 грн.

**Передплатіть журнал «СонцеСад» на рік
і ОТРИМАЙТЕ В ПОДАРУНОК
САДЖАНЕЦЬ ЖИМОЛОСТІ (код 4)**

- або саджанець агрусу (код 1), • або саджанець годжі (код 2),
• або три цибулини білих тюльпанів (код 3).

**При передплаті на журнал «Бібліотека СонцеСад»
КІЛЬКІСТЬ САДЖАНЦІВ
У ПОДАРУНОК ПОДВОЮЄТЬСЯ**

Наші журнали — це джерело натхнення та надійних знань, якими з номера в номер користуються понад 50 000 читачів. Завдяки цим знанням ви перетворите мрії у реальність на своїй землі.

В кожному номері —
каталог найкращих сортів рослин:

- найурожайніших,
• найкорисніших, • найсмачніших,
• найстійкіших до хвороб та шкідників.

Ціна передплати на «СонцеСад»:

Півроку — **35 грн** (за 2 номери);

Рік — **69 грн** (за 4 номери).

**Ціна передплати
на «Бібліотеку СонцеСад»:**

Півроку — **81 грн** (за 6 номерів);

Рік — **162 грн** (за 12 номерів).

Річна передплата може початися з будь-якого місяця.

Вкажіть код обраного подарунка у бланку замовлення на ст. 3

Редакційну передплату також можна оплатити на картку або рахунок видавця журналів ФОП Михаць М.О.

Карта Приватбанку 5169 3305 1340 2237, або на розрахунковий рахунок ЄДРПОУ 3341516763 МФО 321842 р/р 26003053033931 Київська філія Праватбанку.

Після здійснення оплати відразу передзвоніть нам або скиньте копію квитанції і адресу, куди надсилати журнали, на вайбер (067) 230 97 01.